

NÜ'ARISIXI Que Memüte'uyuri

*Que memüte'utahüavarie memeixeyaniquecaicü
'Iyari Mütiyupata*

¹ Neuxei Teuquiru, matüaripai mieme xapa neputavevi mexüacame, nai que mütiuyü hepaüsita ticuxatame, Qesusi que mütisutüa yatiyurienetü yati'üquitatü. ² Müpaü tiuyurieca, 'ana nanutivitüquieni, 'aisica varupitüaca nü'arisixi müvaranuyeteüxixü, 'Iyari Mütiyupata yati'aitacacu. ³ Tiucueca mücü, vahesüa 'ayenieretü puyuecüatacai mamarivaveme tiyurienetü. Huta teviyari tucari mepixeyacai. Tinivacuxaxatüvacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu.

⁴ Hicü vahamatü 'a'ucaitü 'ipaü tini-varuta'aitüani, Xepüca'ayecücani Querusareme, masi xequetenecuevieca tita ne'uquiyari mütixatacai quename tixehanü'airieni, que nemütixe'utahüavixü. ⁵ Vani hacü tiniuca'üyacaitüni, xeme püta xepüca'üyarieni 'Iyari Mütiyupatacü yapaümexa tucari tixüyu. Müpaü niutayüni.

Qesusi que müranutitüa

⁶ Mericüsü müme hamatüana memuyucuxeürie müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Neuxei Ti'aitame, hicü petatipitüa tame 'Ixaherisixi teüteriyari temütetati'aitüanicü meripaipaü.

⁷ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Xeme

xehesie pücatinaque xemütemaicacü viyari tucari hepaüsita. Ne'uquiyari püta nipata mücü naime heiserie mexeiyanicü hepaüsitana. ⁸ Masisü xecanitürücariyariecuni 'Iyari Mütiyupata xehesie tiviyayu. Xemunenierixü xepüyüaca xetehecüatatü nehepaüsita Querusareme, naisarie Cureyasie Samariyasie naisarie cuie manunierepai.

⁹ Müpaü 'utayüca, müme me'ixeyiacacu, nanutivitüquieni. Hai niucuyani memüca'ixeyiacü. ¹⁰ Hicü yuheima me'utinenierecacu mexi 'utimiecai, camü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni me'anacatuxatü. ¹¹ Müme müpaü metenivarutahüave, Carereyatari 'acu, titayari yuheima xete'utineniere. Mücütütü xesata 'uветü meutivitüquie yuheima Qesusitütü, que xemüte'ixei heutimieme yuheima, yaxaicüa 'anetü caninuamücü.

Que, memütehenuyexei xeime mühürütüarienicü Cura tiutahayevacu

¹² Mericüsü yemuri Huriva Mati'usie me'ayenexüaca Querusareme meniu'axüani. 'Uxipiya tucarisie tevi que mütipitüarie muyeicanicü, müpaü pehura Querusareme. ¹³ Me'u'axüaca, quita meheutahaxüaca meneuticüne qui taüta. Mana mepü'axecai Pecuru Cacuvu Vani 'Atürexü Piripe Tumaxi Parüturume Mateu Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni müserutisitatücai, Cura Cacuvu 'ivaya. ¹⁴ Müme yunaitü 'axeicüa mepü'ayumiemetetücai neneviericü, 'ucarita, Mariyata Qesusi müvarusieyatücai, 'ivamamata.

15 Mericüsü 'ana Pecuru nanucuqueni yu'ivama vahixüapa. Teüteri 'axeicüa meyuxeürietü xei sienituyari heimana xei teviyari yacütütü meniyupaümecaitüni. Müpaü niutayüni Pecuru, 16 Ne'ivamarixi, neuyevecaitüni 'utüarica maye'anicü, meripai que mütiutayü 'Iyari Mütiyupata, Raviri müpaü 'utayücu Cura hepaüsita, que mü'ane müvarevitü müme memivi Quesusi hepaüsita. 17 Tame xevitü pühücütücai, 'icü tahüritüarica hesiena pütinaquecai. 18 Mericüsü vaniu cuie punanai mücü tumini ma'ivaxücü yatiuyurieca que mücatiheiserie. Mana 'ativenessa yuhuriepa pasanixü, cuinurieya naitü navivieni. 19 Querusareme memütama yunaitü mepüte'utamari. 'Ayumieme mücü cuie Haserama catinacutevaca vaniuquicü, taniuquicü Xuriya Mataxüri racuteva. 20 Puta'utüarie Cuicari Xapayarisie müpaü 'anuyütü, Que'uyemaveni quiya, Xevitütüma püca'ayecani. Müpaü panuyüneta, Que mütihöritüariecai, Xevitü püta yaquetihöritüarieca.

21 Mericüte, neuyeveca xevitü müme 'uquisi tahamatü memü'uvacai tucaricü quepaucua Ti'aitame Quesusi tahesüa manuyeicacai 22 'iya tucarisie Vani meca'üyaxüsie, 'iya tucarisie tasata manutivitüquieque, peuyevese xevitü müme memunenierixü tahamatü tihecüatatü mayanicü que müranucuque.

23 Hicü yuhutame menivaruti'uitüani Cuse Varüsavaxi mütittevacai Cusitu müremu'uhüacai, Matiya. 24 Meniyutanenevieni müpaü

me'utiyuatü, 'Ecü Ti'aitame pecatinimaica yunaime va'iyari. Quetaneuxeisitüa que mü'ane pemanuyexei 'icü yuhutame, ²⁵ hesiena müтинаquenicü 'icü hepaüsita mühüritüarienicü mütanü'arienicü, Cura yatiuhayevacu yuhuyeripa metüacü. ²⁶ 'Inüari meputavevi que mü'ane mühücütüni. Matiyasie tiniunaque. Mepi'inüataxü tamamata heimana xevime nü'arisixi vahamatü.

2

'Iyari Mütiyupata que mütinua

¹ Mericüsü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'acu yunaitü mepüyuxeüriecai yameteyurienique 'uxeicüa. ² Yapaucua taheima mieme 'ecapaü 'anetü niuyuanı türücaüyetü carima 'uyemietü. Mücü yuariya putahünixü quita memüvayetecaisie. ³ Taipau 'aneneme mepuxei yuxexuime vahesie 'a'ucame. ⁴ Yunaime püvaruvi 'Iyari Mütiyupata. Mepisütüa me'utiniütü niuquitecü, 'Iyari que mütivapitüacai memütiniunicü.

⁵ Mericüsü Querusareme mepütitecai Huriyusixi Cacaüyari memayexeyacai yunaime nuivarite vahesüa memümiemetetücai naisari muyuavitüa. ⁶ Quepauca yuariya muyua yunaitü mepuyuxeüri, mepüxamuriyacai yuxexuitü yuniuquicü memüva'eniecaicü me'utiniucame. ⁷ Mepü'iyarixiecai mepühüxiyacai müpaü me'utiyuatü, Neuxei, 'icü yunaitü memutiniuca mecatecarereyatarı. ⁸ Quetütüri 'icü teteva'enie taxexuitü taniuquicü memutiniuca que temüte'ununuivaxü. ⁹ Parutiyatarı,

Meriyatari, 'Eramitatari, Mesuputamiyasie temütama, Cureyasie Caparusiyasie Punitusie 'Asiyasie ¹⁰ Püriquiyasie Pamüpiriyasie 'Equipitusie 'Apüricasie Sirene temütama, Xumatari memü'ivatatüve, ¹¹ Huriyusixi, hipatü Huriyusixi memacü, Cüretatari, 'Araviyatari, tanaitü tepüva'enie me'utiniucame taniuquicü, que mütimarive Cacaüyari me'utiyuaneme. ¹² Yunaitü meni'iyarixiecaitüni, 'asimepücatemaicai quetütü mütüyüanecai, yuxexuitü müpaü meteyücühüavetü, Que tititari 'icü. ¹³ Hipatü mevananaimatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Mepuhuxa xeicüa vinu macacacü.

Pecuru que müticuxatacai heiva

¹⁴ Hicü Pecuru 'anucuqueca tamamata heimana xevime vahamatü, carima niutaniuni, müpaü tinivarutahüave, Neuxei Huriyusixi, yunaitü Querusareme xemütama. Xequetenemaica 'icü, xequeneneu'enie que nemütayüni. ¹⁵ 'Ime mepücatarüve xeme xemütecu'erivapaü, 'esiva xeicüa tucari püxüca. ¹⁶ Masi 'icü canihücütüni tita mütixasivacai, tixaxatame Cuheri ya'utainecacu, ¹⁷ Müpaü paine Cacaüyari, tucari 'aye'ayu quepau-cua mütaparirümeni, müpaü pütüyüni. Ne'iyari nepütatuani teüteri yunaima vahesie. Xenivema nehiesie mieme mepütaniuni 'uqisi 'ucari, Xetemari hecüta heinüsipaü 'aneneme mepüxeiyani, Xe'uquiravesixi cusipa mepüteheinüni. ¹⁸ Yuricü müme nemütiva'aitüa 'uqisi 'ucari vahe-sie Ne'iyari nepütatuani 'iya tucarisie,

Nehesie mieme mepütaniuni.

¹⁹ Nepüvahüxiasitüani vaheima muyuavisie,
Hetüanata cuiepa 'inüari nepütüyurieni vaücava,
Xuriya, tai, 'aüxi cüsi nücame 'inüariyari.

²⁰ Tau yüvitü canayeimücü,

Meserita xuriya payani.

'Arique 'upamie Ti'aitame мүcü tucarisie
marivemesie xavatümesie.

²¹ 'Anarique yunaitü memihüaveni que mü'ane
Ti'aitame мүhücü,

Müme mepütavieisitüarieni.

²² Neuxei 'Ixaherisixi, 'icü neniiqui
xequene'enieca. Cacaüyari xesata pitahecüataxü
Qesusi Nasaretitanaca marivemecü tiyurienetü
türücaüyemecü, 'inüari tiyurienetü, 'iyacü que
mütüyuri Cacaüyari xesata que xemütemate
xeme.

²³ Cacaüyari müpaü tiyücühüavetü,
matüaripai müpaü timaitü, nicayeni müyetuiyanicü.
'Inüari sanamete xetevaruta'aitüaca xeniviya,
vamamacü cüyesie xe'icavieca xecanimieni.

²⁴ Cacaüyari nenucuquetüani 'ixünaca que
mürehüiyacai müquitü. 'Iya pücaüvecai müquitü
muyuhayevacü.

²⁵ Raviri müpaü paine
hepaüsitana,

Ti'aitame nepüxeiyacai yuheyemecü nehüxie,

Neserieta mutivecü nepücacuyuani.

²⁶ Ne'iyarisie 'ayumieme nepünetemavi,

Nenetemavietü nepütaniuni nenenicü.

Sepa necaxari 'amuca,

Mexi neta'icueva yuri nepüti'erie

²⁷ Quename ne'iyari peca'ucu'eirieni müquime.

Que mü'ane pemupataxü 'ahesie mieme
pepüca'ipitüaca mütapüne.

28 Pepünesi'utamarcasitüa nemayeyurinicü.

Temavierica pepünesipitüaca vaücava, nehamatü pe'uyeicatü.

29 Neuxei 'ivamarixi. 'Aixüa cani'aneni heiseriemecü mütixecuxaxatüvanicü tatevari Raviri hepaüsita. Caniumüni 'iya, tiucateuqui, macateuquesie mana tiuca cuxi tasata hicüque.

30 Tixaxatame hücütütü catinimaicaitüni quename Cacaüyari 'üyühuritüa heiseriemecü müpaü 'utaitü, xevitü Ravirisie müyeyaniquecai heiserie püpitüarieniquecai Cürisitutütü, picayeniquecai 'uvenieya müra'aitasie haitü.

31 Matüaripai 'ixeyatü müpaü caniyutayüni, Cürisitu que müranucuque ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Iyarieya püca'ucu'eirivaxü müquitü, Vaiyarieya püca'utapünixü.

32 Mericüsü Cacaüyari penucuquetüa 'iya Quesusi. Tame tanaitü tepühüme temunenierixü temitahecüata.

33 'Anutivitüquieca Cacaüyari serieta, nitanaqui'erieni tita 'uquiyarieya mütitahüavixü mütipitüaniquecai, 'Iyari Mütiyupata hücütüme. Mücü niutatvani que xemüte'ixeiya que xemüte'i'enie.

34 Mücü Raviritütü püca'anutitüa muyuavisie, siepüre müpaü paine, Ti'aitame müpaü tinitahüave 'iya müneti'aitüva, Nserieta mexicuxi quenacani

35 Müme memümasi'aca'unie nemüva'atüani 'ahetüa.

36 Heiseriemecü 'ipaü xequetenemaica yunaitü 'Ixaheri quie quiecatari. Cacaüyari Ti'aitame payeitüa 'icü Quesusi, heiserie canipitüani que mü'ane xemumi curuxisie.

37 Mericüsü me'u'enanaca yu'iyarisie mepühiveritüariecai. Müpaü metenivarutahüave

Pecuru hipame nü'arisixita, ³⁸ Que teteyurieni ta'ivama. Pecuru müpaü tinivarutahüave, Xequeteneuhayeva que xemüteyurie, yuxexuitü xepüca'üyarieni Qesusi Cürisitu xehüavetü. Tita 'axa xemüte'uyuri, xepüteheuyehüviyarieni. Xepütemiquieni 'Iyari Mütiyupata. ³⁹ 'Icü que mutayü que mütiyurieni niuquieya xehesie pümieme, xetüriyama vahesie timiemeta, yunaime teva miemete vahesie timiemeta, müme müvata'inieni Ti'aitame tacacaüyari vahesie timiemeta. ⁴⁰ Hipame müireme niuquicü püvarutahecüasitüiyaxü, nivavaviriecaitüni müpaü 'utaitü, Xequeneyutavicueisitüa hicü miemete 'axa memüte'u'iyari vasata. ⁴¹ Hicü müme niuquieya memutanaqui'eri meniuca'üyarieni. Mepüvarutinüi mücü tucarisie teüteri haica miriyari yacütütü. ⁴² Yamepü'ayumiemetetücai tita nü'arisixi memüte'üquitacai me'enietü meyuparevietü me'ititaratü pa meyunenevietü.

Que memüte'u'uvacai müme matüari Cürisitusie memüteviyacai

⁴³ Hicü yuxexuitü yu'iyarisie meheumamatü menacüne. Vaücava mamarivavame 'inüari metenyuriecaitüni nü'arisixi. ⁴⁴ Yunaitü yuri memüte'uta'eri meniyuteütacaitüni yunaitü meyuxevitü, 'axeicüa mepeixeyacai naime. ⁴⁵ Yucue yupinite mepüte'utua, mepüvapitüacai yuxexuitü que memüteheiyehüacai. ⁴⁶ Tucarcü yamepü'ayumiemetetücai mepüyuxeüriecai tuqui curaruyarita. Mepititaracai pa qui meuti'uta, yu'inüa meputicuai meyutemamavietü 'aixüa mete'u'iyaritü. ⁴⁷ Meputiniucacai Cacaüyari

hepaüsita 'aixüa me'utiyuatü. Yunaitü
teüteri 'aixüa mepütecuerivacai vahepaüsita.
Tucaricü Ti'aitame püvaxeüriecai müme
memütavicueisitüarieximecai vaxeviriyatü.

3

Muhurie que müranayehüiya

¹ Mericüsü Pecuru Vanimatü meneuticüne
tuquipa cüa caviecacu tau quepaucua
müyuneneviva. ² Uqui hurietü mutinuivaxü mana
ni'atüarivacaitüni. Tucaricü menitiyesacaitüni
tuqui quitenie Visi Mü'ane müracutevasie.
Mana rimusina püvavaviriecäi müme tuquita
memeutahaquecai. ³ Varuxeiyaca Pecuru
Vani tuquita meheutahaxüaximecacu, rimusina
püvavaviriecäi. ⁴ Pecuru 'ixeyatü, Vanita, müpaü
Pecuru tinitahüave, Quetaneuxeiyä. ⁵ Mücü
nivaruxeiyä tixaü mete'iminiqueme 'erietü.
⁶ Müpaü niutayüni masi Pecuru, Ni pürata
tuminiyari ni huru tuminiyari nepücahexeiyä. Tita
nemürexeiyä, mücü nepümatimini. Qesusi Cürisitu
Nasaretitanacasüa nemümiemecü nepaine,
quenancuquexi quenecuyeicani. ⁷ Serietana
'iviyaca mamayasie nenucuhana. Yapaucua
niutiserire 'ücateya turuteya. ⁸ 'Anucusunaca
niutaqueni, nicuyeicacaitüni. Vahamatü
neutahani tuquita cuyeicatü 'utisucucacatü 'aixüa
'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ⁹ Yunaitü teüteri
menixeiyä 'uyeicame 'aixüa 'utaineme Cacaüyari
hepaüsita. ¹⁰ Meneitimani quename mücü
hücütücai que mü'ane mutiyeixacäi rimusina vietü

tuqui quitenie Visi Mü'ane müracutevasie.
Mepühüxiyacai mepü'iyarixiecai müya mütiyuücü.

*Pecuru que müticuxatacai Sarumuni Nivetariey-
atüa*

¹¹ Hicü mücü tevi nivaruviya Pecuru Vanimame. Teüteri me'unasarümetü mehüxiyatü vahesüa mepu'axüa Sarumuni Nivetarieyatüa mütiyetevasie. ¹² Pecuru varuxeiyaca müpaü tinivarutahüave teüteri, Neuxei 'Ixaherisixi, titayari xetehüxiya 'icücü. Titayari xetatexeiya müpaü xetecu'erivatü, tatürucariyacü Cacaüyari cui temayexeiya nusu 'uyeicame temeyeitüa 'icü. ¹³ 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari tatevarima müvacacaüyari mariveme nayeitüani yunive Qesusi. 'Iya xepüyetua xepitixani'eri Piratu hüxie quepaucua mücü mixünaquecai. ¹⁴ Xeme masi xepitixani'eri que mü'ane mupasie Cacaüyarisie mieme que mü'ane heiserie mexeiya, xepitavaviri tiyumemivame püta müxünarienicü, ¹⁵ tucari tiyupitüvame xepumi. Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. Tame tepühüme temunenierixü temihecüata. ¹⁶ Yuri mütiuta'ericü que mü'ane mühücüsie, mücü 'ayumieme pitiseraxü 'icü xemüxeiya xemimate. Yuri que müti'erie Qesusi 'ipareviecacu, müpaü naime 'aixüa reu'eriecame neyeitüani yunaimexehüxie.

¹⁷ Hicütütüri ne'ivamarixi, ne nepütimate xeme müpaü xepüte'uyuri 'asixecatemitü, xe'uquiyarima vahepaü. ¹⁸ Cacaüyari meripai müpaü putayücai yunaitü texaxatametemama müpaü me'utiyuanecacu, quename Cürisitu

ticuinequecai que mü'ane Cacaüyari heiserie mip-itüaniquecai. Müpaü tinaye'atüani. ¹⁹ 'Ayumieme xequeteneuhayeva que xemüteyurie, ta'aurie xequenaxürieca manuyeitüarienicü tita 'axa xemüte'uyuri, xehesüa 'uxipiya maye'anicü Ti'aitamesüa mieme, ²⁰ menü'anicü mücü Cürisitu que mü'ane xehesie mieme mucayeri, Quesusi heiserie mupitüari. ²¹ Peuyevese mütanaqui'eriyani taheima mexi tucari ca'aye'ave quepaucua 'aixüa mütiyurieni naime, que müticuxatacai Cacaüyari, texaxatametemama hesiena mieme memupasie meripai miemete yame'utiyuanecacu. ²² Muisexi müpaü pütivarutahüavixü tatevarima, Ti'aitame müxecacaüyari tixexaxatüvame payeitüani xeime xe'ivama vasata mieme nehapaü 'aneme. Xeme xepi'enieca nai que mütixetahüave. ²³ Que mü'ane müca'i'enieni mücü tixaxatame, teüteri vasata pü'unierieca.

²⁴ Camüsü yunaitü texaxatamete, Samueri meri, 'arique yuxexuitü quemeyupaümetü memütecuxaxatacai, 'icü tucari hepaüsita metenihecüatacaitüni. ²⁵ Xeme texaxatamete xepüvanivema. Xehesie catiniunaque 'iya türatu Cacaüyari mitavevi xetevarima vahamatü. Cacaüyari müpaü tinitahüave 'Aurahami, Que mü'ane 'ahesie müyeyani 'aixüa nivayuriemücü nuivarite cuiepa miemete yunaima. ²⁶ Mericüte, Cacaüyari 'enucuquetüaca yunive, peiyenü'a xehesie mieme meri 'aixüa müxeyurienicü, yuxexuitü ta'aurie xemaxürienicü tita 'axa xemüteyurie xetecu'eirieme.

Pecuru Vanimatü que memüte'utahüavarie 'isücate vahesüa

¹ Mericüsü metevacuxaxatüvacacu cuxi teüteri, yapaucua vahesüa meniu'axüani mara'acate, tuqui mühüritüariematü Saruseusixi vahamatü ² meha'atü Pecuru Vani memüteva'üquitüacaicü teüteri, memüvahecüatüacaicü müquite vasata que müranucuqueni me'utiyuatü Quesusi mexatatü. ³ Mepüvarutiviyaxü, mepüvaranutaxüri 'uxa'ariecaque mucutaicairixücüri. ⁴ Yümüretü memi'eniecai niuqui yuri mepüte'uta'erie. 'Uqisi 'auxüme miriyari yacütütü meyupaümetü mepacü.

⁵ Hicü 'uxa'arieca Querusareme-sie mepüyucuxeüri va'uquiyarima, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametetücai, ⁶ mücü meta, 'Anasi mühüritüariecai mara'acate vahepaüsita, Caipasi, Vani, Herecanuturu, yunaitü mara'acate memühüritüariecai vaquie miemete. ⁷ Mana yuhixüapa mevati'uitüaca mecanivaruta'ivaviya 'ipaü me'utiyuatü, Que 'aneme türücariya xehexeyatü, que mü'anesüa xemiemetütü müya xepüteyurie xeme.

⁸ Hicü 'Iyari Mütiyupatacü hünentü müpaü tinivarutahüave Pecuru, Neuxei teüteri va'uquiyarima 'uquiravesixi xemü'ixaherisixi, ⁹ 'icü tucarisie tepüta'ivaviyarixime 'aixüa temiyuricü tevi ticuicame, que mütiuivcueisitüarie 'icü. ¹⁰ Siepüre xequetenemaica yunaitü, yunaitü teüteri 'Ixaherisixita yamequetemaica, Quesusi Cürisitu Nasaretitanacasüa mümiemecü, mücüsie tiviyatü 'icü 'ena puve xehüxie 'aixüa

reu'erietü. Curuxisie xepicavi Qesusi, Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. ¹¹ 'Icü tete canihücütüni xemixani'eri qui vevivamete, tete 'amünena sicurita mieme canayani. ¹² Xevitüta 'apüca'uyeica tasitavicueisitüvame. Ni xevitü püca'ucayerie muyuavitüa tame teüteri tasata cümana temütavicueisitüarienicü, mücü xeicüa pucayerie.

¹³ Mericüsü menivaxeyiacaitüni Pecuru Vanimame mecamaçame. Müpaü meteni-maicaitüni hasuacua memücateyü'üquitüacaicü müme, tixaü memücatehümetücaicü. Menihüxiyacaitüni, menivaretimani Qesusimatü que memüte'u'uvacai. ¹⁴ Me'ixeyiatü mücü 'uqui manayehüiya va'aurie 'uveme, mepüçayüvavecai memüvaniquimanicü. ¹⁵ Mericüsü mevaruta'aitüaca memanuyecüncü 'isücate vahesüa, mecaniuyu'enieni ¹⁶ müpaü me'utiyuatü, Qesü teteyurieni 'icü teüteri vahepaüsita. Yuricü vacümana 'inüari püreyü, yunaitü que memütemate, que mütimasiücü yunaitü Querusareme memütama vahüxie. Tame tepüçayüvave müpaü temutiyuanenicü quename 'asicatiuyü. ¹⁷ Mericüte, tavari capa cuxasivanicü teüteri vasata, cümü türücaüyemecü tepüvahüritüani 'uxa'atüni varie 'iyasüa memieme-tetütü memüca'icühüavenicü xeimeri. ¹⁸ Yuhesüa mevarutahüaveca yemecü mecanivaruta'aitüani tixaü memücatecuxatanicü memücateti'üquitanicü Qesusisüa memiemetetütü. ¹⁹ Pecuru Vanimatü müpaü metenivaruta'eiya, Xequeteneuta'inüata xeme xüca heiseritüni Cacaüyari hüxie temüxe'enienicü, Cacaüyari püta temüca'enienicü.

20 Mesü tepüçayüvave temütehayeva tetcuxatatü tita temüte'uxei tita temüte'u'eni hepaüsita.

21 Müme tavari yametevaruta'aitüaca menivarutatuani. Tixaütü mepücate'ucaxei memüva'uximatüacacü teüteri vacü, yunaitü 'aixüa memutiyanecaicü Cacaüyari hepaüsita mete'utamariECA que mütiuyü. 22 'Iya tevi huta teviyari heimana yapaümeme viyari pexeyacai mücü 'inüaricü manayehüiya.

Yuri memüte'eriecai que memüte'uyutanenevi

23 Mericüsü me'uxünariECA meniu'axüani yuteüterima vahesüa. Mecanivarutahecüatüani nai que memütevacühüavecai mara'acate memühürütüariECA 'uquiravesixi vahamatü.

24 Müme mevaru'enieca 'axeicüa müpaü metenitahüave Cacaüyari, Nai Ti'aitame 'ecü Cacaüyaritütü muyuavi peputavevi, cuie haramara naime vahesie mütitama petiutivevi.

25 Müpaü peniutayüni mücü pemüti'aitüacai Raviri tatevari yutetacü müpaü ticuxatacacu, 'aiyari Mütiyupata ya'utainecacu,

Titayari meteyuxamurie teüterixi,

Titayari xüanacüa metecu'eriva nuivarite.

26 Cuiepa memütama teva'aitüvamete xurucu mepu'ucai,

Va'uquiyarima 'axeicüa mepuyucuxeüri

Ti'aitame me'aye'unietü,

Que mü'ane heiserie mipitüa Cürisitütüme me'aye'unietü.

27 Tamüsü 'anive 'ahesie mieme mupasie Qesusi hepaüsita que mü'ane heiserie pemipitüa hepaüsita, yuricü mepuyucuxeüri

'icü quiecarisie Herurexi Punisiyu Piratu teüteri memücahuriyusixiri 'Ixaherisixiri teüteriyari yunaitü. ²⁸ Meniyucuxeürie yameteyurienique tita 'amamacü pemütiyurieniquecai meripai pemüti'acühüavecaicü que mütiyüniuecai. ²⁹ Hicürixüa Ti'aitame quenivaruxeiya 'axa que memutiyuane, quetatineupitüa tame pemütati'aitüa tixaü tecaheumamatü temütecuxatanicü 'aniuqui hepaüsita, ³⁰ 'ecüta 'amama queneutasera teüteri memanayexüriyanicü 'inüarite petiyurienecacu mamarivaveme petiyurienecacu mücü 'anive 'ahesie mieme mupasie Qesusisüa temümiemetecü. ³¹ Hicü me'uyutaneneviecu mana niutayuanı memayuxeürıesie. 'Iyari Mütiyupatacü meniutihüne yunaitü, Cacaüyari niuquieya menicuxatacaitüni mecamaamatü.

'Axeicüa que memütheixeyacai naima

³² Queyupaümetü yuri memüte'uta'erie va'iyari caniyuxevicaitüni, yaxaicüa mepüte'u'iyaricai. Ni xevitü 'asipücahainecai yupini mütipinieyatücai, masi naima 'axeicüa metenexeyacaitüni. ³³ Cui türücaüyemecü nü'arisixi mecatenihecüatacaitüni Ti'aitame Qesusi hepaüsita que müranuque. 'Aixüa yemecü meteniu'iyaricaitüni yunaitü. ³⁴ Tixaü pücareuyehüacai xevitü müme. Yuxexuitü cuie, qui nusu, memexeyacai meneituacaitüni, que memüthehitua tuminiyari meni'atüvacaitüni, ³⁵ nü'arisixi vahetüa menitimana. Menivapitüacaitüni yuxexuime que memütheiyehüacai. ³⁶ Mericüsü Cuse, nü'arisixi meteniterüva Verunave, taniuquicü Titutuicame

maine. Mücü pürevitatücai, Sipüresie petinuivaxü. Mücüta cuie pexeyacai. ³⁷ Heituaca, que müreitua menu'üi, ni'atüani, nü'arisixi vahetüa nitimana.

5

Hananiya Sapiramatü 'axa que memüte'uyuri

¹ Mericüsü 'uqui Hananiya mütitevacai yü'üitatü Sapiramatü mecaneituani cuie. ² Yuhesie mieme 'esiva niyuhayevieni que müreitua, 'üyayata yatimaicacu. Hipame pü'atüa, nü'arisixi vahetüa pitimanaxü. ³ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Neuxei Hananiya, titayari Cauyumarie 'a'iyari tinü'ü, pemüti'itai 'Iyari Mütiyupata, yapaümeme pemeucu'üicü cuie pemetuasie mieme. ⁴ Süricüte quepaucua mü'acuietücai catini'apinitücaitüni. Peheituaca heiserie pepexeyacai cuxi hepaüsitana. Titayariri 'a'iyarisie peti'acühüave 'ipaü. 'Ecü teüteri pepücativaru'itai, Cacaüyari püta pecatinu'itaiya. ⁵ Hicü 'icü niuqui 'u'eniaca Hananiya, 'ativeca pümü. Mepümamacai yemecü yunaitü memuenanaxü. ⁶ Me'anucu'uca 'uquisi me'icu'eimaca mepeicuei me'icateucuque.

⁷ Hicü haica hurayari yacütütü 'aye'acu 'üyaya caninuani 'asicatimaitü que mütiuyü. ⁸ Pecuru müpaü tinitahüave, Yaquenetineutahüavi, yucuei yapaümemecü xüca xeheituani. 'Iya müpaü tinitahüave, 'Eri, müpaü canipaümecaitüni. ⁹ Pecuru müpaü titahüave, Titayari xete'uyu'eni 'ipaü xemüte'i'isipacacü Ti'aitame 'Iyarieya. Neuxei 'acüna teucumete mana meniuti'uca quiteni 'aurie. Mecamananucueicunita 'ecü. ¹⁰ Yapaucua canativeni hetüana,

tiumü. 'Uquisi meheutahaxüaca mepicaxei müquime. Meheicueca mecaneicuteucu cünaya 'aurie. ¹¹ Vaücava mepümamacai yunaitü memüyuyexeürivacai, yunaitü memi'eni 'icü.

Tnïarite mamarivaveme que mütiuyü

¹² Mericüsü nü'arisixi vamamacü vaücava 'inïarite mamarivaveme tiniuyüni teüteri vahüxie. Yunaitü 'axeicüa meniu'uvacaitüni Sarumuni Nivetarieyatüa. ¹³ Hipatüri memamatü vahesie mepücateviyacai. Siepüre teüteri yemecü 'aixüa meniutiyanecaitüni vahepaüsita. ¹⁴ Yumüiretü meniucuxexeürivacaitüni yuri mete'uta'erieca Ti'aitamesie 'uquisi 'ucari. ¹⁵ Müpaürita caye 'utüa meputuarieximecai tecuicucate 'utasié 'isisie me'aheitü, Pecuru siqueresü 'etürieya siparasü maye'ani vahesie xeime 'anuyenecacu. ¹⁶ Yumüiretüta Querusareme hura quiecatari meni'axecaitüni mevaravitütü tecuicucate, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüva'uximatüacai vahamame, yunaitü mepanayexüri.

Pecuru Vanimatü que memüte'utaveiyarie

¹⁷ Hicü me'anucu'uca mara'acame mühüritüariecairi, yunaitüri 'auriena memü'uvacai memütecu'erivacai Saruseusixi memütecu'erivapaü, müme meni'uxiva'acaitüni. ¹⁸ Mecanivarutiviya nü'arisixi, mepüvaranutaxüri casariyanata. ¹⁹ Ti'aitame niuquieya tuayame tücaricü püreuyepixü casariyanata. Püvaranuyevitü müpaü 'utaitü, ²⁰ Xequenehu, tuqui curaruyarita xequenaye'uca. Xequeteni-vacuxaxatüvani teüteri naimé que mütiexasiva tevi 'ipaü tucari que mürexeiyani hepaüsita.

21 Me'i'enieca meneutahaxüani tuquita tuxacüta. Mana meteni'üquitacaitüni.

Mara'acame mühürütüariecai, müme 'auriena memu'uvacai me'u'axüaca menivarucuxeürieni 'isücate yunaime 'Ixaheri xiüyarimama va'uquiyarima. Mepüvarenü'a tupirisixi casariyanapai memüva'atüanicü. 22 Tupirisixi me'u'axüaca mepücvaretaxei casariyanata. Ta'aurie mepaxüri, metenivarutahecüatüani 23 müpaü me'utiyuatü, Panasi casariyana tepetaxei 'aixüa renacame, tehüvemete mepeti'ucai quitenie 'aurie, perusü teteheuyepieca xeime tepücahetaxei quita. 24 'Aruvasini tuquita miemete tupirisixi tiva'aitüvame, mara'acate memühürütüariecaita mepüvaru'enie 'icü vaniuquicü. 'Asimepücatemaicai vahepaüsita que mütiuyü. 25 Xevitü nuaca tinivarutahecüatüani müpaü 'utaitü, Neuxei müme 'uquisi xemüvaranutaxüri, müme tuqui curaruyarita mepaye'u meteva'üquitüatü teüteri.

26 'Ana 'aruvasini petüa tupirisixi varavitütü. Menivarayevitüni siepüre carima mecavaravitütü, memüvamacarücaicü teüteri capa mevarutituaxacü tetecü. 27 Mericüsü meva'atüaca menivaruti'ütüani 'isücate vahüxie. Mara'acame mühürütüariecai nivaruta'ivaviya 28 müpaü 'utaitü, Tamesü cuini mieme tecatexe'uta'aitüa xemücate'üquitanicü mücüsüa xemiemetetütü. Camüsü, Querusareme xepüte'utihüniyaxü yü'üquisicacü. Xeme tahesie xepüte'ahüpaniqueyu 'iya tevi xuriyayacü. 29 Pecuru nü'arisixi vahamatü mevacu'eiyatü müpaü metenivarutahüave, Püreuyevese siepüre temi'enienicü Cacaüyari,

teüteri sepa temücava'enieni. ³⁰ Tatevarima vacacaüyari nenucuquetüani Quesusi xeme xemimi cüyesie xe'icavivatü. ³¹ Cacaüyariri Ti'aitame Tiyuvicueisitüvame nanutivitüni yuserieta, müxepitüanicü 'Ixaherisixi xemütehayevanicü que xemüteyurie, tita 'axa xemüteyurie xemüteheuyehüviyarienicü. ³² Tame tecanihümetüni temunenierixü temütehecüata 'icü que mütiuyü hepaüsita. Müpaüta tinihecüatani 'Iyari Mütiyupata Cacaüyari müvarupitüa müme memi'enie.

³³ Müme me'u'enanaca meniuyeha'ani menivacuicucaitüni. ³⁴ Hicü xevitü 'anucuqueca memayuxeüriesie Pareseu mühücütücai, Camari-eri mütitevacai, 'inüari niuquiyari ti'üquitameya mühücütücai, ve'eme memü'eriecai yunaitü teüteri, mücü tivaruta'aitüaca memüvaranuyenü'anicü mücü teüteri yareutevicacu, ³⁵ müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'Ixaherisixi, yumarima 'aixüa que xemüteyurieni 'icü teüteri vahepaüsita. ³⁶ Meripai panucuque Teuraxi, ya'utaitü quename yüvemetücai. Nauca sienituyari 'uqisi yacütütü hesiena mecateniviyacaitüni. Mücü pumierie, yunaitü memi'eniecai mepeutaxüriexüa, tixaü mepücate'acü. ³⁷ 'Arique nanucuqueni Cura Carereyatanaca quepaucua memacayasarie. Teüteri yumüireme canivarevitüni yu'utüma. Mücüta pu'unieriecai, yunaitü memi'eniecai mepeutayeixüa. ³⁸ Hicüri nepaine, xequenivaruhayeva 'ime teüteri, xequenivarutixüna. Que memütecu'eriva que memüteyurie xüca teüteri vahesüa miemetüni cani'unieriecamücü. ³⁹ Mesü xüca Cacaüyarisüa

miemetüni püta, xepücaývaveni xemeye'unie
tietüsü Cacaüyari xe'aye'unieca.

⁴⁰ Mericüsü meni'enieni. Yuhesüa
mevarutahüaveca nü'arisixi mevarutivaca
müpaü metenivaruta'aitüani memücatiniunicü
Qesusisüa memiemetetütü. Menivarutixüna.
⁴¹ 'Isücate vahesüa menivayenexüani
meyutemamavietü Cacaüyari meyüvaveme
müva'eriecaicü memütave'erivanicü hesüana
memümiemetetücaicü. ⁴² Tucaricü tuquita
yuquiteta mepücatehayevacai mete'üquitatü
metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne
quename Qesusi heiserie hexeiya Cürisitütütü
me'utiyuatü.

6

*Teparevivamete que memüte'anayexeiyarie
'atahutatü*

¹ Mericüsü 'ana mepütetamüiriyarümecai
teyü'üquitüvamete. Müme Cüriyecusixi vaniuquicü
memutiniucacai mepünüquixiecai müme
Hepürayusixi vaniuquicü memutiniucacai
vahepaüsita, viyurasixi vahesüa miemete
memüvaratümayacaicü tucaricü quepaucua
memüvapareviecai. ² Tamamata heimana yuhutatü
mevarucuxeürieca teyü'üquitüvamete müpaü
mecatenivarutahüave, 'Aixüa püca'aneniqueyu
tame Cacaüyari niuquieya xüca tehayevaque
mexasie temüte'apinenicü püta. ³ Hicü ta'ivama,
xequenivacuvava yusata 'uquisi 'atahutame
'aixüa memütehecüasie 'Iyaricü memühüpüne
memütemaivave. Müme tepüvahürütüani 'icü

hepaüsita que müreuyevese. ⁴ Tamesü tetanenevietü niuquicü texeparevietü tepü'ayumiemetetüni. ⁵ Mericüsü 'icü niuqui püvanaquecai yunaitü memüyucuxeüri. Mepüvaranuyexei 'Esitevani, 'uqui yuri müti'eriecai 'Iyari Mütiyupatacü mühüncelai, Piripe, Purucuru, Nicanuri, Timuni, Parumenaxi, Nicuraxi Huriyu mayuyeitüa 'Anutiyuquiyatanaca. ⁶ Mepüvaruti'uitüa nü'arisixi vahüxie. Müme meyunenevietü yametenivaruhüritüani vaheima me'utimetü.

⁷ Mericüsü Cacaüyari niuquieya niutixuavere. Teyü'üquitüvamete mepütetimüiriyarümecai vaücava Querusaremesie. Mara'acate yumüiretü mepu'enana yuri mete'erietü.

'Esitevani que mütiuviyarie

⁸ Mericüsü 'Esitevani 'aixüa tiuca'iyaritü türücaüyemecü tiyurienetü vaücava tiniyurienecaitüni teüteri vasata, 'inüari mamarivaveme tiyurienetü. ⁹ Hicü tuqui 'epuvecai Xünariocate Sirenetari Herecanütüreyatari Vatuqui titevatü. Mana miemeteri, Sirisiya 'Asiya miemete vahamatü mepanucu'ui mehe'ivarümetü niuqui mexüatüatü 'Esitevanimatü. ¹⁰ Mepitexiecai que müticuxatacai mütimaivecaicü, 'Iyari mipareviecaicü. ¹¹ Mepüteva'aitüacai 'uquisi memütecuxatanicü 'ipaü, Tame tepi'enie 'axa 'utaineme Muisexi hepaüsita Cacaüyari hepaüsita me'utiyuatü. ¹² Mepüvaxamuriecai teüteri, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitacai. Yapaucua me'u'axüaca meniviya, meneivitüni 'isücate vahesüa. ¹³ Mana mepüvaruti'uitüa

hipame memütehecüatanicü mete'itavatü yame'utiyuatü, 'Icü tevi pücatihayeva 'axa 'utaitü 'icü 'ena Cacaüyarisie mieme mupasie hepaüsita, ta'inüari niuquiyari hepaüsita. ¹⁴ Tepi'enie müpaü 'utaineme quename 'icü Quesusi Nasaretitanaca 'i'unieca 'icü 'ena, quename 'ipata tayeiyari Muisexi mütasi'upitüa. ¹⁵ Me'i'ixüarietü yunaitü mana memütitecai memayuxeüriesie, mecanixeiya niericaya taheima mieme niuqui tuayame niericayapaü 'aneme.

7

'Esitevani que mütiutaniu yuhesie mieme, que mütiümü

¹ Mericüsü mara'acame mühüritüariecai müpaü niutayüni, Müpaü ti'ane 'icü. ² 'Iya rehüave, Neuxei 'ivamarixi, 'uquiyarima, xequeneu'enana. Tatevari 'Apurahamí 'ixeyacacu Cacaüyari visi mü'ane masiücütü nayuyeitüani Mesuputamiasie 'uyeicacacu Haranisie caheta'avetü cuxi. ³ Müpaü tinitahüave Cacaüyari, Quenemie 'ena 'acuipepa 'amarema vahesüa, cümü mücü cuieyarisie nemümasihetamaricasitüani quenemie. ⁴ Mericüsü Cariteyusixi vacuie heyeyaca Haranisie niucayerüni. Manata quemasieya 'umücu Cacaüyari nipata 'icü cuiepa haque xeme'uva hicü. ⁵ Cacaüyari püca'imi 'ena mütiinaqueni ni yü'ücacü mücataquenicü, masi Cacaüyari müpaü tinitahüave quename 'ipitüaniquecai mücü, pinieya mürayanicü, 'arique hesiena memüyecünequecaita vapini mürayanicü, sepa yunive mücahexeyacai cuxi. ⁶ Müpaü tinitahüave Cacaüyari, 'Atevarima cu'uvamete mepacüne

hipame vacuiepa. Mepüteta'uximayasitüarieni vaüriyarica. Nauca sienituyari viyari meniuriecuni 'axa me'itüarietüvetü muva. ⁷ Necanivataxanetamücü 'iya nuivari vaüriyarica memütevata'uximayasitüani. Müpaü niutayüni Cacaüyari, 'Ariquemücaque menayecünicuni, ne'uximayasica menexeyacuni 'ena. ⁸ Xitequiya 'inüariyari 'ipitüatü nitavevirieni türatu. Müpaüri yüanecacu 'Apurahami nitinuivitüani 'Isahaqui. 'Atahairieca tucarisie pi'inüaritaxü 'ixitetü, 'Isahaquita müpaü piyuri Cacuvu, Cacuvuta müpaü tivaruyuri tamamata heimana yuhutame tatevarima.

⁹ Müme tatevarima me'ita'uxieca Cuse menitüani 'Equipitusie manuvitüquienicü. Cacaüyari hamatüana puyeicacai. ¹⁰ Nitavicueisitüani nai que müti'uximatüariecai, pipitüa 'aixüa mütixeyarienicü mütimaivenicü Parahuni huxie 'Equipitutari mütiva'aitüvametücai huxie. Mücüri 'isücame neyitüani Cuse 'Equipitu cuieyari hepaüsita naime yuquita mieme hepaüsita 'ihüritüatü.

¹¹ Mericüsü pühacaxatücai naisarie 'Equipitusie Cananisie, me'uximatüarieximecacu vaücava. 'Icuai mepüca'ucaxexeyacai tatevarima. ¹² 'U'enaca Cacuvu quename 'icuai hexuavecai türicutütü 'Equipitusie, canivarenü'ani tatevarima heiva. ¹³ Hutarieca me'u'axüacu Cuse puyuecüataxü yu'ivama vahüxie. Parahunita canivaretimani Cuse maremama. ¹⁴ Cuse tiutanü'aca nivaruta'inieni yuquemasi Cacuvu yunaime yumarema haica teviyari heimana tamamata heimana 'auxüvitü meyupaümeme teüteri.

15 Mücü Cacuvu caneyani 'Equipitusie. Mana canemüni, tatevarima mana mecanecuinta.
 16 Mana mepayevitüqui Siquemisiepai, mepucateuquiexüa teuquiyapa 'Apurahami minanai pürata tuminiyaricü 'Emuri nivemama Siquemitari me'ituiriecu.

17 Mericüsü 'ayehuracacu mücü tucari maye'atüarienicü tita Cacaüyari yühüritüatü mütitahüavixü 'Apurahami que mütiyünequecai haitü, mücü teüteri mepütetimüriyarümecai 'Equipitusie. 18 'Anari panucunque xevitü 'Equipitutari tiva'aitüvametütü. Mücü püca'imaicai Cuse. 19 Mücü cuiepa ti'aitame tateüterima pütivacuamanacai. 'Axa püvaruyuri tatevarima 'üsita memüvarecu'eirienicü yutüriyama, capa meyutinüivitüaxüanicü. 20 Mericüsü 'ana canitüniiva Muisexi. Visi pü'anecai Cacaüyari huxie. Mücü haica meseri puverecai yu'uquiyari que. 21 Quepaucua mucu'eirivaxü, Parahuni nu'aya nicaxeiya 'ucatütü, yunivepaü pitaveriyaxü. 22 Püti'üquitüarie Muisexi naime que memütemaivavecai 'Equipitutari yatimaitü. Que mütiniuvecai que mütiuyuri püyüvemetücai.

23 Mericüsü huta teviyari viyari hexeyatü puyuvaüri müva'ivatamiecü yu'ivama 'Ixaheri xiüyarimama. 24 'Ixeiyatü xeime 'axa 'itüariename, heimana niutanuani, 'aixüa pütüuyuri hesiena mieme, pimi 'Equipitutanaca. 25 Müpaü tinicu'erivacaitüni quename 'ivamama metemaicaquecai Cacaüyari que mütivatavicueisitüaniquecai 'iya vapareviecacu. Mümesü müpaü mepücatemaicai. 26 Mericüsü 'uxa'arieca menixeiya teyucucuyamete.

Nivanütüamücücaitüni 'aixüa memüteyuxeiyanicü müpaü 'utaitü, Neuxei, xeme xecaniyu'ivamaca. Titayari 'axa xeteyuyurie. ²⁷ Que mü'ane yu'iva 'axa müyurienecai penuyehüa Muisexi müpaü 'utaitü, Quepaicü tati'aitüvame ta'isücame pümasi'acaye 'ecü. ²⁸ Cauca penesimiemücü neta, tacai pemütimipaü 'Equipitutanaca. ²⁹ Hicü 'ienieca мүcü niuqui niyuta'una Muisexi. Cuyeicame nayani Mariyani cuieyarisie. Mana meniutinunuiva nivemama yuhutatü.

³⁰ Mericüsü huta teviyari viyari 'anuye'acu, macumavesie canixeiya niuqui tuayame taipa 'uveme tupiriya matitavecaisie yemuri 'aurie Sinahi mütevevasie. ³¹ Mücü Muisexi 'ixeyaca heinüsicapaü 'aneme canihüxiyacaitüni. 'Aura 'ayacu müretimanicü que mütiyüanecai, Ti'aitame putaniu müpaü 'utaitü, ³² Ne 'atevarima necanivacacaüyaritüni. 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu necanivacacaüyaritüni. Mücü Muisexi 'uyüüacatü pücayuvaüriyacai münierenicü. ³³ Ti'aitame müpaü tinitahüave, 'Acacai quenanuyexünaxüa 'a'ücasie, mana pemanuca nehiesie mieme mupasiecü. ³⁴ Yemecü necanivaxeiya neteüterima que memüte'uximatüarie 'Equipitusie. Necaniva'enieca mema'aiva. Nenacaneni mana nemüvarayevitünicü. Cümüsüari nepümasi'anunü'ani 'Equipitusie.

³⁵ Mücü Muisexi memutixani'eri müpaü me'utiyuatü, Quepai tati'aitüvame ta'isücame pümasi'ayeitüa, мүcütüme Cacaüyari caneyenü'ani tiva'aitüvame vavicueisitüvame, niuqui tuayame muxei tupiriyasie 'uveme 'ipareviecacu yütürücariyacü. ³⁶ Mücüri nivarayevitüni

'inüari tiuyurieca mamarivaveme tiuyurieca 'Equipitu cuieyarisie, Haramara Müxetasie, macumavesieta yatiyurienetü huta teviyari viyari. ³⁷ 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane müpaü mütivarutahüavixü 'Ixaheri xiüyarimama, Ti'aitame müxecacaüyari tixexaxatüvame nanucuquetüamücü xe'ivama vasata nehepaü 'aneme. Xepi'enieca. ³⁸ 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane meyeicacai memüyuyexexeürivacai vahesüa macumavesie, niuqui tuayamematü meyeicacai mitahüavixü yemurisie Sinahi mütitevasie, tatevarima vahamatü meyeicacai. Mücüta niuqui mayeyuri putanaqui'erie tasipitüanique.

³⁹ Müme tatevarima mepüca'i'eniecucai, masi mepenuyehüacuai. Yu'iyarisie ta'aurie mepaxüricucai 'Equipitusie ⁴⁰ müpaü mete'icühüavetü 'Aruni, Cacaüyarixi que-taneutiveviri. Müme tahüxi meniye'huni. Tame 'asitepücatemate que mütiuyunixü 'icü Muisexi mütasi'ayevitü 'Equipitusie. ⁴¹ 'Ana siqueru meputavevie, mavari mepütecupi mücü cacaüyaritüa. Mecaniyutemamaviecaitüni tita yumamacü memüte'utivevi me'ayexeiyatü. ⁴² Hicü Cacaüyari ta'aurie pave. Püvayetua taheima memücaneniene yunaime va'uximayasica memexeiyanicü, müpaü que müre'utüarie texaxatamete vaxapayarisie müpaü 'anuyütü, Xeme 'Ixaheri quie quiecatari Xenete'atüirivacai 'acu caxarite mavarite Huta teviyari viyari macumavesie xehe'uvatü. ⁴³ Masi xepeyexeyacai Muruqui xiriquieya, Xemüpani yucacaüyari xuraveyari,

Vahepaü tiyuxexeyame xepüyuveviriecai
Nenevieri xemüvavitüanicü.

Nesü necanixe'anuvitümücü Vaviruniya varita.

⁴⁴ Mericüsü 'ixuriqui tuquiyari haque hecüasica
mayecatei mana niuvecaitüni tatevarima
vahesüa macumavesie, que mütiu'aitaxü
mücü mitahüavixü Muisexi quename hepaüna
'aneme 'ita'aitaquecai 'ixuriqui tuquiyari,
'inüari muxepaü 'aneme. ⁴⁵ Mücü tuqui
meputanaqui'eri tatevarima. Cusuematü

meni'atüani quepaucua memüvareutaveiyaxüa
'ena memütitecai hipame nuivarite. Mümesietü
Cacaüyari vaüriyarica püvati'unasitüa tatevarima
vahüxie. 'Arique 'aniuyeicacaitüni Raviri.

⁴⁶ Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni hesiena
mieme. Mücü pitavaviri Cacaüyari qui vevimütü
haque Cacuvu Cacaüyarieya mayecanicü.

⁴⁷ Sarumuni püta pitaveviri qui, ⁴⁸ sepanetü mücü
taheima mümieme tixaü quita müca'ayeca mamacü
müveviyata. Que maine tixaxatame,

⁴⁹ Muyuavi canine'uvenitüni haque nemüra'aita.
Cuie püta nequetatüa pucuma.

Que 'aneme qui xepünesitavevirieni,

Naineni Ti'aitame,
Haque nemeca'uxipieni.

⁵⁰ Camüsü, ne nemamacü 'icü naime nepütiutivevi.

⁵¹ Xeme xecüipi püsese'i, yu'iyarisie yunacata
xepüca'inüaritüarievave Cacaüyari 'inüarieyacü,
xeme yuheyemecü xepi'unie 'Iyari Mütiyupata xe-
meri xetevarimata. ⁵² Que mü'ane texaxatamete
'atiuyeicacai meca'itaveiyavecacu xetevarima.
Mepüvarucui müme meripai memitahecüataxü
'iya Heiserie Mexeiya 'umamieniquecai. Mücüri

xepüyetua, teyucucuyamete xepacü hicü. ⁵³ 'Inüari niuquiyari xeputanaqui'eri niuqui tuayamete metexe'aitüacacu, yaxepücatecahu.

'Esitevani que mütiümerie

⁵⁴ Mericüsü me'i'enieca 'icü, yu'iyarisie mepuyeha'a. Mepüyutaquevecai me'ihecatü.

⁵⁵ 'Esitevaniri hünētü 'Iyari Mütiyupatacü, heutinieretü yuheima, visi 'aneme catiniuxeiya Cacaüyari, Qesusi tiuxei Cacaüyari serieta 'utiveme. ⁵⁶ Müpaü niutayüni, Camü, muyuavi nepüxeiya 'anacatenime, Yuri Tevi Cacaüyari serieta 'utiveme netixeiya. ⁵⁷ Carima me'utihivatü meneuyucanaca yunacata. Meniviya 'axeicüa.

⁵⁸ Quiecarisie menenuyehüani, meneitituaxixüani tetecü. Tehecüatamete memunenierixü yu'ixuriqui meputivivi 'uquitüa Sauru müтитеvaçaitüa. ⁵⁹ Meneitituaxixüani 'Esitevani. Mücü nitahüave Qesusi. Müpaü niutayüni, Qesusi Ti'aitame 'acu, queneutanaqui'eri ne'iyari. ⁶⁰ 'Utitunumaqueca carima canitutahiva, Ti'aitame 'acu, 'icü 'axa memütēyuriecü vahesie pepücarahüpani. Müpaü 'utayüca caneucuni.

8

Sauru que mütivaruveiyacai memüyutixexeürivacai

¹ Sauruta 'iyarieya 'aixüa pü'anecai mumieriecü. Mericüsü 'ana Querusaremesie memüyutixexeürivacai carima menitaveiyarieximeçaitüni memü'uximatüariecaicü. Yunaitü meneutayeixüani naisarie quiecarie mucumanesie Cureyasie Samariyasie. Nü'arisixi xeicüa meniyuhayeva. ² 'Uquisi Cacaüyari

memayexeyacai meneicuteucu 'Esitevani, vaücava me'utisuatü hepaüsitana. ³ Sauru cuini mieme püva'uximatüacai memüyutixexeürivacai. Vaquita peutahaquecai, varayehapaca 'uqisi 'ucari nivaranutaxürüvacaitüni.

Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasivacai Samariyasie

⁴ Mericüsü memeutaxüriexüa naisarie meneutayeixüani niuqui 'aixüa manuyüne mecuxatatü. ⁵ Piriperi nuaca Samariya quiecarisie tinivahecüatüacaitüni Cürisitu heiserie mupitüarie hepaüsita. ⁶ Meni'enieni yunaitü que mutainecai Piripe 'axeicüa me'i'enietü me'ixeyatü 'inüari que mütiyuriencacai. ⁷ Cacaüyarixi 'axa memü'anene carima me'utihivatü mepüvarutixünaxüa yumüireme memüvaviyacai. Yuvaücavatü memütutunicacai memühurietücatei menanayexürieni. ⁸ Mücü quiecarisie yemecü meniyutemamaviecaitüni.

⁹ Mericüsü 'uqui Simuni mütittevacai mana puyeicacai mücü quiecarisie meripaitü vaquevayatü, Samariyatari tiva'irüviyatü, müpaü 'utaitü quename türücaüyecai. ¹⁰ Yunaitüri 'uquiravesixi türita mepi'eniecai müpaü me'utiyuatü, 'Icü Cacaüyari türücariyaya canihücütüni, Mumarive mütitteva. ¹¹ Mepi'eniecai müixa mütiva'irüviyacaicü vaquevayatü. ¹² Quepaucua yuri memüte'ita'eriri Piripe tivacuxaxatüvame niuqui 'aixüa manuyüne, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, que mü'ane Qesusi Cürisitu mühücü cuxatatü, 'uqisi 'ucari mepuca'üyarie. ¹³ Mücüta Simuni yuri

tiniuta'erieni. 'Uca'üyarieca pipareviecai Piripe. 'Ixeiyatü 'inüari türücaüyemecü vaücavamecü que mütiyurienecai pü'iyarixiecai.

14 Mericüsü me'u'enanaca nü'arisixi Querusareme meme'uvacai quename Samariyatari me'itanaqui'eri Cacaüyari niuquieya, vahesüa mepüvarenü'a Pecuru Vanimame. 15 Müme meheta'axüaca meniyutanenevieni vahesie mieme 'Iyari Mütiyupata mehexeiyatü memacü necü. 16 'Acuxisü pücativiyavecai ni xeimesie müme. Mepuca'üyarie xeicüa Cürisitusüa memiemetetütü. 17 'Ana vaheima meniutimeni, 'Iyari Mütiyupata mehexeiyatü menacüne.

18 Hicü Simuni nivaruxeiya 'Iyari que memüte'upitüari nü'arisixi vaheima me'utimecu. Nivaranu'üirieniquecaitüni tumini 19 müpaü'utaitü, Xequeneupitüa neta 'icü türücariya, que mü'ane heima nemutimeni 'Iyari Mütiyupata hexeiyatü mayanicü. 20 Pecuru müpaü tinitahüave, 'Atumini 'ahamatü que'uta'üne, tita Cacaüyari mütimicua tuminicü nanaiyacame pemü'eriecaicü. 21 'Icü paürisie mieme 'ecü tixaütü pepücarexeiyani, 'ahesie pücatinaqueni. 'Aiyari pücaheiserie Cacaüyari 'ixeyacacu. 22 Quetineuhayeva que pemütiyuriene, pe'icu'eirieme 'icü tita 'axa pemütiyuriene, queneutavaviri Ti'aitame siparasü xüca pereuyehüviyariemücü 'ipaü pemüti'acühüavecü. 23 Ne nepümasixeiya siüricapaü pehasivime, tita mücatiheiserie penücame. 24 Hicü Simuni müpaü tinita'eiya, Xemesü xequeneutavaviri Ti'aitame nehésie mieme, 'asinemüca'itüarienicü que xemutiyuane.

25 Hicü mümeri mevarutahecüatüaca me'itixataca Ti'aitame niuquieya, ta'aurie mepaxüri, Querusareme menecüne. Metenicux-atacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne naisarie Samariyatari vaquiecaritiesie.

Piripe 'Etiyupiyatanacamatiü que memütecuxatacai

26 Mericüsü Ti'aitame niuquieya tuayame müpaü tinitahüave Piripe, Quenanucuquexi, taserieta quenemie huyeta Querusareme mayehane 'utüma quiecari Caxa müracusevasie müye'axe, haque macumave. 27 'Anucuqueca neyani. Camüsü 'uqui 'Etiyupiyatanaca vaücavamecü mühürütüarielai 'enunucutütü, 'Etiyupiyatari va'uquiyari 'uca Canarase mütitevacaisie miemetütü. Catinihürütüarielaütüni naima piniteya hepaüsita. Mücü 'uqui necuyeixüani Querusareme müyutanenevienicü, yu'utüma 'acunuaca pumiecai 28 yucaxetasie yecaitü, titerüvatü tixaxatame Quisariyaxi xapaya. 29 Cacaüyari 'Iyarieya müpaü tinitahüave Piripe, Mana quenemie, 'aura queneuye'a mücü caxeta 'aurie. 30 'Unausarümetü Piripe, ni'enieni titerüvacame tixaxatame Quisariyaxi xapaya. Müpaüsü tinitahüave, Petimate 'acu tita pemütiterüva. 31 Mücüri rehüave, Que netiyüveniqueyu, me xüca xevitü canesi'utahecüatüanique. Piripe niuta'inieni manutimaquecü, 'auriena mayerünicü. 32 'Ipaü panuyüne 'utüarica miterüvacai, Muxa nunusipaü ni'atüarieni mümierienicü, Muxa müca'utaniucapaü texicamete vahüxie Müpaüta püca'utaniu.

³³ Tixaü mücaratüacü, heiserie püca'upitüarie
 Que müreuyevcai quepaucua muta'inüasie.
 Quepai püvamaica türiyamama
 Tucarieya munavaiyariécü cuiepa.

³⁴ Hicü tevi mühüritüariécái müpaü tinita'eiya
 Piripe, Yaquenetineutahüavi cuerietü, quepai
 püraxata tixaxatame. Püyuxata, xeime püta
 püxata nusu. ³⁵ Piripe niutaniuni, nisütüani
 mücü 'utüaricasie tihecüatüatü ticuxaxatüvatü
 niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi hepaüsita.
³⁶ Huyeta me'uhutü haixapa meniu'axüani.
 Müpaü niutayüni tevi, Camü ha. Titari reuyevese
 nemüca'üyarienicü. ³⁷ Müpaü niutayüni Piripe,
 Xüca 'aiyarisie yemecü yuri peti'erieca, 'aixüa
 caniyümücü. Mücü müpaü tinita'eiya, Ne
 yuri necatini'erieca Cacaüyari Nu'aya Qesusi
 Cürisitu mühücü. ³⁸ Nita'aita mana mütaquenícü
 caxeta. Yuhutatü meneucacüne hapa Piripe
 tevi mühüritüariécáimatü. Nica'üya. ³⁹ Hapa
 me'anaticünecu Ti'aitame 'Iyarieya canitihana
 Piripe. Tevi tavari püca'ixei, yutemavietü
 yuhuyeta niemiecaitüni. ⁴⁰ Piripe 'Asutusie
 caniuyeicacaitüni. Tinicuxatacaitüni niuqui
 'aixüa manuyüne naisarie cuyeicatü quiecaritiesie,
 'arique peta'a Sesareyapaitü.

9

Sauru ta'aurie que mürave
 (Nü'arisixi 22:6-16; 26:12-18)

¹ Mericüsü Sauru 'uxiva'atü cuxi müpaü 'utaitü
 müvacuiniquecai Ti'aitame teyü'üquitüvemetemama,
 caninuani mara'acame mühüritüariécáisüa.
² Nitavavirieni xapate mütivati'utüirienícü tuquita

miemete Ramasicusie, müpaü 'utaineme, Xücasü 'icü varetaxeyia hipame mücü huyeta miemete 'uquisi 'ucari, nivaravitümücü mehüatücaime Querusaremepai. ³ Hicü huyeta 'uyemiecacu, Ramasicu hura 'aye'aximecacu, 'auriena niucumerüca taheima mieme. ⁴ Cuiepa 'ucaveca ni'enieni xeime müpaü haineme, Sauru 'acu, Sauru, titayari peneticuveiyane 'ecü. ⁵ Mücü rehüave, 'Uqui que pepüpaicü. 'Iya müpaü niutayüni, Nesü necanique-susitüni pemünesicuveiyane. Pümasi'ucucuine pemüca'avaüriyacü, pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü. ⁶ Sauru 'utayüyüacatü matü müpaü niutayüni, Ti'aitame, tita matinaque yanemütiyurieni. Ti'aitame rehüave, Hicü quenanucuquexi, quiecarisie queneutahaqui. Manari yapepüretahüavarieni que müreuyevese pemütiyurienenicü. ⁷ 'Uquisi hamatüana memu'uvacai mehüxiyatü meniuti'uni me'i'enietü que mu'ane mutaniu, peru tevi mecaxeyiatü. ⁸ Hicü nanucuqueni Sauru cuiepa. Yühüxita 'anutaniereca tixaü pücatiuxei. Mepeiha mamayasie metivütü, meni'atüani Ramasicupai. ⁹ Haica tucari puyuri caheunieretü caticuatü caharetü. ¹⁰ Mericüsü xevitü mana niuyeicacaitüni Ramasicusie tiyü'üquitüvametütü Hananiya titevatü. Tücaricü heinüsita Ti'aitame müpaü tinitahüave, Hananiya 'acu. Mücü müpaü niutayüni, Camüsü Ti'aitame ne necanihücütüni. ¹¹ Ti'aitame müpaü rehüave, Quenanucuquexi, mana quenemie caye Müxeuraüye mütiteva 'utüa. Cura quita queneta'ivau Tarusutanaca

Sauru mütiteva. Camü mana peyunenevi.
¹² Mücüta heinüsita nixeiya 'uqui Hananiya titevacame mana ye'arücame heimana 'utimecame manutaniercü. ¹³ Hananiya müpaü tinita'eiya, Ti'aitame nepüvaru'eni yumüireme metecuxatame 'icü 'uqui hepaüsita, naime 'axa que mütivayuriencai müme 'ateüterima Querusaremesie. ¹⁴ 'Enata heiserie menipitüani vaniu mara'acate memühüritüarie müvaviyanicü yunaime 'uva mematetahüave. ¹⁵ Ti'aitame müpaü tinitahüave, Quenemiesü. Ne nepenuyeteüxixü 'icü, mütihecüatanicü nehepaüsita nuivarite vahüxie cuiepa te'aitamete vahüxie 'Ixaheri xiüyarimama vahüxie. ¹⁶ Netinita'üquitüamücü que müreyeveese müticuinecü nehesie mieme. ¹⁷ Hicü Hananiya petüa, quita neutahani. Heimana 'utimeca müpaü niutayüni, Ne'iva Sauru, Ti'aitame caneneyenü'ani ne. Mücü Quesusi pemuxei huyeta pe'aye'aximetü, mücü caneneyenü'ani peheunieretü pemayanicü, pemühünenicü 'Iyari Mütiyupatacü. ¹⁸ Yapaucua payexüri hüxitana cunieripaü 'anenetü. Heunieretü nayani, 'anucuqueca niuca'üyarieni. ¹⁹ 'Itanaqui'erieca 'icuai türücaüyetü nayani. Mericüsü Ramasicusie puyeicacai yapaümexa tucari teyü'üquitüvamete vahamatü.

Sauru que müticuxatacai Ramasicusie

²⁰ Cuitüva Huriyusixi vatuquiteta tinihecüatacaitüni Quesusi hepaüsita, 'Iya Cacaüyari caninu'ayatüni 'utaitü. ²¹ Menihüxiyacaitüni yunaitü memi'eniecai. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Cari 'icü canihücütüni que mü'ane müvaraye'uniecai

müme memehüave mücü que mü'ane mühücü
 Querusareme quiecatari, 'uvata 'ayumieme
 munua, müvaranuvitünicü mehüatücaime
 mara'acate memühürütüarie vahesüa.
²² Sauru yemecü canitürücariximecaitüni.
 Niva'iyarixitüacaitüni Huriyusixi Ramasicusie
 memütamacai, nivarutahecüatüani quename
 'iyatütü que mü'ane heiserie mupitüarie hücü
 Cürisitu.

*Sauru que mütiutavicuei Huriyusixi
 me'imiecucacu*

²³ Mericüsü müixa tucari 'utixücu Huriyusixi
 mecaniyu'enieni me'imienique. ²⁴ Sauru
 tintimani que memüteyurieniquecai. Quiecar
 quitenitesie tucariçü tücaricü menihupiecaitüni
 me'imienique. ²⁵ Quirivasie me'icayeca tesariya
 varie meneicatuani yüvicüta teyü'üquitüvamete.

Sauru que mütiuyeicacai Querusaremesie

²⁶ Hicü Querusareme nuaca pütiviyamücücai
 teyü'üquitüvamete vahesie. Yunaitü
 mepimacarücai yuri mecate'erietü quename
 tiyü'üquitüvametücai. ²⁷ Verunave heivitüca
 cani'atüani nü'arisixi vahesüa. Nivarutahecüatüani
 ya'utaitü quename huyeta 'ixei Ti'aitame,
 quename Ti'aitame 'itahüavixü, quename
 Ramasicusie camatü ticuxatacai Qesusisüa
 miemetütü. ²⁸ Hicü vahesüa niuyeicacaitüni
 Querusaremesie naisarie cuyeicatü. ²⁹ Pücamacai
 mütaniunicü Ti'aitamesüa mümiemetücaicü.
 Niuqui nixüatüacaitüni Cüriyecusixi vaniuquicü
 memutiniucaçai vahamatü. Mümesü
 menimiecucaitüni. ³⁰ 'Ivamariximama

yametehetimaica meneivitüni Sesareyasiepai,
Tarusupaitü meneitanü'ani.

³¹ Mericüsü memüyutixexeürivacai naisarie
Cureyasie, Carereyasie, Samariyasie
mepüca'uximatüariecai. Mepuseiriyarie,
'ameniu'uvacaitüni metehieyhüvirietü Ti'aitame.
'Iyari Mütiyupata müiremecü nivatuicacaitüni.

'Eneya que müranayehüiya

³² Mericüsü Pecuru naisarie pücuyeicacai.
Manata penua Cacaüyari teüterimama vahesüa
Rirasie memütamacai. ³³ Mana nicaxeyia
xeime 'uqui 'Eneya mütitevacai 'atahaica viyari
müyuriecai yu'utasio cacaitü mühriceaicü.
³⁴ Müpaü tinitahüave Pecuru, 'Eneya 'acu, Quesusi
Cürisitu pümasi'anayehüa. Quenanucuquexi,
'a'isi queneutacuicui. Yapaucua nanucuqueni.
³⁵ Yunaitü Rirasie Sarunisie memütamacai
menixeyacaitüni. Ta'aurie me'axüriea
Ti'aitamesie meteniviyani mümerita.

Maxama que müranucuquetüari

³⁶ Mericüsü tiyü'üquitüvame 'uca Cupesie
necateitüni Tavita titevatü, taniuquicü
Rurucaxi titevatü Maxama titevatü. Mücü
'aixüa ti'aneneme tiniyurienecaitüni cuini
mieme, tiniyucanenimayacaitüni. ³⁷ Hicü 'ana
tiutacuineca caniumüni. Me'itahauxica qui
taüta meneitateni. ³⁸ Mericüsü Rirasie pehura
Cupe. Teyü'üquitüvamete me'u'enanaca quename
Pecuru mana heyeicacai, hesüana menivarenü'ani
'uquisi yuhutame müpaü mete'itavavirienique,
Penücahürixüa 'areutevini tahesüa pemünuani.
³⁹ Pecuru 'anucuqueca vahamatü petüa. Nuacu

qui taüta meneitivitüni. 'Auriena meniu'axüani yunaitü 'ucari vacünama memucui, me'utisuatü me'ixeisitüatü 'ixuriquite tetüata miemete herie miemete miveviecai Maxama vahesüa 'uyeicatü. ⁴⁰ Yunaime nivaranuyenü'ani Pecuru. 'Utitunumaqueca niyutanenevieni. Ta'aurie 'aveca caxari manucatei müpaü niutayüni, Tavita 'acu, quenanucuquexi. Mücü nanutaniere. Pecuru 'uxeiyaca 'aniutayerüni. ⁴¹ 'Iya mamayasio tiviereca nenuchana. Yuhesüa nivarutahüave Cacaüyari teüterimama 'ucari vacünama memucui vahamame. Niyetuani 'ayeniereme. ⁴² Naisarie tiniutamariva Cupesie, yuvaücavatü yuri meteniuta'erieni Ti'aitamesie. ⁴³ Müixa tucari Cupesie pecatei Simunisüa navi 'uhayamesüa.

10

Pecuru Curineriyumatü

¹ Mericüsü 'uqui Sesareyasie pecatei Curineriyu titevatü xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüatü. Mücü cuyaxi 'Itariyasie Miemete Cuyaxi mepütetetevacai. ² 'Iya caneyexeiyacaitüni Cacaüyari, tineiyehüviriecaitüni, yunaitü quiena quiecatarita. Vaücava tiniyurienecaitüni teüteri vahesie mieme vanenimayatü, nenevieri pipitüacai Cacaüyari yuhehemecü. ³ Mericüsü heinüsipaü 'aneme niuxeiya hecüacame cüa caviecacu tau yacütütü. Cacaüyari niuquieya tuayame hesüana neutahani. Müpaü tinitahüave, Curineriyu 'acu. ⁴ Mücü 'ixeiyatü pümacai. Müpaü niutayüni, Tita 'acu 'uqui. Mücü müpaü tinitahüave, 'Anenevieri 'ananimayasica nanutiyeicani Cacaüyari hüxie, pümasi'a'eriva. ⁵ Hicü

quenivaranunü'a 'uquisi Cupepai memivitüyucü xeime Simuni Pecuru mütiteva. ⁶ Mücü necani Simunisüa navi 'uhayamesüa. Quiya haramara tesita peve. Mücü camatinitaxatüamücü que müreyevese yapemütiyurienicü. ⁷ Heyacu niuqui tuayame yamütitahüavixü, yu'aurie püvarutahüavixü yuhutame yunü'arivamete cuya meta Cacaüyari mayexeyacai, memipareviecai xevitü mühücütücai. ⁸ Tivarutahecüatüaca naime, nivarenü'ani Cupepai.

⁹ Uxa'arieca me'uhucacu cuxi, quiecari 'aurie me'aye'axüaximecacu, neutiyani Pecuru qui heima manuvericaisie yutanenevienique tuca. ¹⁰ Neuhacamüccaitüni, reucuaimecücücai. Mexicuxi 'aixüa ticuyüncacai 'icuai pütüiheini. ¹¹ Nixeiya muyuavi 'anacatenime, paüri 'acamieme savanapaü 'aneme, cuiepapai macatuiya 'eyeutü tesitana tivütüccaitü. ¹² Mana meniye'uccaitüni yunaitü cuiepa temiemete nauca 'üccayari memexeiya, cutterixi, viquixi taheima miemete. ¹³ Xevitü müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuya quenivaruticua'i. ¹⁴ Pecuru müpaü niutayüni, Tixaü Ti'aitame. Hasuacu nepüca'iticuaive paüri 'axa müti'anene mücati'itiatüca. ¹⁵ Hutarieca müpaü tinitahüave mücü, Tita Cacaüyari müti'itie 'axa ti'aneneme pepücatixata.

¹⁶ Haicacüa müpaü pütüiyü, cuitü yapaucua mücü paüri panutihani taheima. ¹⁷ Pecuru 'asicatimaicacu tita müti'ayumiemetücai heinüsi, camü 'uquisi Curineriyu müvareyenü'a quiteni meniu'axüani me'icu'ivavatü Simuni quiya. ¹⁸ Meputihivacai meheicu'ivaviyatü xüca mana hecateitüni Simuni Pecuru mütiteva. ¹⁹ Mücü

Pecuru yu'iyaritüacacu heinüsi hepaüsita, 'Iyari müpaü tinitahüave, Neuxei, 'uqisi yuhaicatü mepümasicu'ivava. ²⁰ Quenanucuquexi, mana queneucaye'a, vahamatü quenemie peca'a'iyaritüatü. Nesü nepüvareyenü'a. ²¹ 'Anacayaca haque memeti'ucai 'uqisi Pecuru müpaü tinivarutahüave, Camüsü ne necanihücütüni xemicuvautüve. Titayari xete'u'axüa. ²² Mümesü müpaü meniutiyuani, Curineriyu xei sienituyari cuyaxi mütiva'aitüvame, mücü heiseriemecü yapütiyuriene, püreiyehüviri Cacaüyari. Yunaitü Huriyusixi teüteriyari mepitahecüata. Niuqui tuayame Cacaüyarisüa mümieme müpaü tinitahüave 'ahesüa mütiutanü'acü yuquie masi'inietü, niuqui mü'enienicü 'ecü yapeticuxatacacu. ²³ Quita nivaruta'inieni, nivarupitüani haque memayeyaxecü.

'Uxa'arieca 'anucuqueca vahamatü neyani. Hipatü 'ivamarixi Cupesie miemete vahamatü menecüne. ²⁴ 'Uxa'arieca Sesareypai meneta'axüani. Curineriyu nivarecueviecaitüni varuta'inieca yumarema yuhamicuma müvanaqui'eriecai. ²⁵ Heutahaximecacu Pecuru, Curineriyu nenucunaque. Hetüana 'ucaveca nenevieri pipitüa. ²⁶ Pecuru nenucuquetüani müpaü 'utaitü, Quenanucuquexi. Nesü 'ahepaü necanitevitüni. ²⁷ Metecuxatacacu mana neutahani. Nivaretaxeiya yuvaücavame memüyuxeürie. ²⁸ Müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütemate, que mü'ane Huriyu teviyari mühücü pücatauniva mütiviyanicü xeime nuivarisie, va'aurie mamienicü. Perusü Cacaüyari

müpaü pünetiutahecüatüa tevi mücayüve müpaü mütayüni quename tevi 'axa 'ane quename ca'itiya. ²⁹ 'Ayumieme necanecu'imavatü necaninuani quepaucua nemeyevitüque. Hicü necanixecu'ivaviyaniqueyu titayari xenete'utanü'airi.

³⁰ Curineriyu müpaü tinitahüave, Ranuca'atu nepünehaquiecai 'epaucua. Cüa caviecacu tau yacütütü nenineneneviecaitüni nequita. Camü 'uqui nehüxie putique 'ixuriqui merücaüyeme 'anacatütü ³¹ müpaü 'utaitü, Curineriyu 'acu, pe'enierie 'anenevieri. Cacaüyari pümasiha'eriva que pemüti'acanenimaya. ³² Mericüte, quetineutanü'a Cupepai. Queneta'ini Simuni Pecuru mütiteva. Mücü Simuni navi 'uhayame quie peca haramara tesita. Nuame pümatitaxatüani. ³³ Hicü cuitü nepütitanü'a. 'Ecüsü 'aixüa petiniuyurieni pemunuacü. Hicüsüari tanaitü 'uva tepütacuxeüri Cacaüyari hüxie temi'enienicü naime Ti'aitame mümati'aitüa.

Pecuru que mütiyarutaxatüa Curineriyusüa

³⁴ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Yuricü hicürixüa nepütimate, Cacaüyari yücü pücativaxeiya teüteri, ³⁵ masi yuxexuime nuivarite vasata que mü'ane müreyehüviri, que mü'ane heiseriemecü yamütiyuriene, Cacaüyari pitanaqui'eri 'iya. ³⁶ Niuqui 'aixüa manuyüne meyenü'a 'Ixaheri xiüyarimama vahesüa müpaü paine quename Qesusi Cürisitu vapitüani yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü. Mücü Qesusi yunaime tiva'aitüvame canihücütüni. ³⁷ Xemeri xepütemate naisarie Cureyasie que mütiuyü, Carereyasie tiusutüariecu quepaucua Vani mütihecüatacai que

memüteca'üyarieniquecai. ³⁸ Qesusi Nasaretitanaca canihücütüni, que mü'ane Cacaüyari micaviri yu'iyari Mütiyupatacü türücarillacü. Mücü 'aniuyeicacaitüni 'aixüa tiyurienetü, yunaime Cauyumarie müva'uximatüacai varanayexürüvatü, Cacaüyari muyeicacaicü hamatüana. ³⁹ Tameta tepühüme temunenierixü temütehecüata naime hepaüsita que mütiuyurie Huriyusixi vacuiepa Querusaremesie. Müme menimieni me'icavivatü cüyesie. ⁴⁰ Cacaüyari nenucuquetüani hairieca tucarisie. Nipitüani masiücütü mayanicü ⁴¹ yunaitü teüteri meca'ixeyiacacu, tehecüatamete xeicüa Cacaüyari müvaranuyexei matüaripai menixeiya, temixei tame temütecuacai temüte'u'i hamatüana müquite vasata 'anucuquecu. ⁴² Pütasi'uta'aitüa temütevacuxaxatüvanicü teüteri, temütehecüatanicü quename 'icü hücü que mü'ane Cacaüyari micaye 'ayenenieremete müquiteta va'isücame mayanicü. ⁴³ Hepaüsitanata yunaitü texaxatamete mecatenihecüatani müpaü me'utiyuatü, müme hesiena yuri memüte'erie tinivareuyehüvirieni tita 'axa memüte'uyuricü hesüana memümiemetecü.

Teüteri memücahuriyusixitücai meheixeyatü que memüte'acü 'Iyari Mütiyupata

⁴⁴ Mericüsü 'icü niuqui ticuxatacacu cuxi Pecuru, 'Iyari Mütiyupata vahesie tiniviyani, yunaitü niuquieya memü'enie vahesie. ⁴⁵ Yuri memüte'eriecai Pecurumatü memü'axüa memühuriyusixitücai mecanihüxiyacaitüni memücahuriyusixi müpaü memüte'umiquiecü, 'Iyari Mütiyupata vahesie mutatuiyacü.

⁴⁶ Mepüva'eniecai metecuxatame niuquitecü, 'aixüa me'utiyuaneme Cacaüyari hepaüsita. ⁴⁷ Mericüsü müpaü tinivarutahüave Pecuru, Quepai püvanenasitüiya ha, memücaca'üyarienicü 'ime. Havaicü. 'Iyari Mütiyupata meputanaqui'eriexüa tahepaü. ⁴⁸ Tinivaruta'aitüani memüca'üyarienicü Quesusi Cürisitu mehüavetü. 'Ana menitavavirieni vahesüa 'amüreutevinicü yapaümexa tucari.

11

Pecuru que mütiyarutahecüatüa memüyuyexexeürivacai Querusaremesie

¹ Mericüsü nü'arisixi ta'ivamata Cureyasie memü'uvacai meteniutamarieni quename müme memücahuriyusixitücai me'itanaqui'eri Cacaüyari niuquieya. ² Quepaucua Querusaremesie meutiynixü Pecuru, müme xitequiya 'inüariyarisie miemete meniniuquixiecaitüni ³ müpaü me'utiyuatü, Titayari 'ecü petinua müme memüca'inüaritüarie xitequiya 'inüariyarcü vahesüa, vahamatü perecuacai. ⁴ Pecuru tinivarutixatüatüyani xexuime que müreyü müpaü 'utaitü, ⁵ Ne quiecaru Cupe müracutevasie neneyeicacaitüni. Nenenenevietü, heinüsipaü 'aneme nexeyatü, necanixeiya paüri taheima 'acamieme tesitana tivütücaime savana 'amayeyevapaü tiyuxexeyame. Ne'aurie niucaveni. ⁶ Neni'ixüariecaitüni nehe'erivatü. Nenivaruxeiya nauca 'ücateyari memexeiya cuiepa miemete, yeutari cuterixi viquixi taheima miemete. ⁷ Nepi'enie xeime müpaü münetiutahüavixü, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuya quenivaruticua'i. ⁸ Nesü müpaü

neniutayüni, Tixaü Ti'aitame, tita 'axa müti'anene mücati'itiya hasuacua neteta pücaheutahave. ⁹ Hutarieca müpaü canetiniuta'eiya que mü'ane taheima mutaniucacai, Tita Cacaüyari müti'itie pepücahaine 'ecü quename 'axa ti'anene. ¹⁰ Haicacüa müpaü pütüiyü. Paüri naitü nanutihanieni taheima. ¹¹ Camüsü yapaucua meniu'axüani yuhaicatü 'uqisi mücü qui nemüvayecateisie, nehesüa memeyenü'ari Sesareyasie meheycüneca. ¹² 'Iyari müpaü pünetiutahüavixü, Vahamatü quenemie tixaü pecati'a'iyaritüatü. 'Ime ta'ivama 'ataxevitü menesiteütacacu mana teneta'axüani. 'Uqui quita teneutahaxüani. ¹³ Mücü catatiniutahecüatüani que mütixei niuqui tuayame yuquita 'utiveme müpaü 'utaineme, Cupepai quetineutanü'a memevitünicü Simuni Pecuru mütiteva. ¹⁴ Mücü pümatitaxatüani niuqui cümana pemütavicueisitüarieni 'ecü, 'aquie quiecatarita metetavicueisitüarieni yunaitü. ¹⁵ Ne netiusutüacu neticuxatatü, 'Iyari Mütiyupata vahesie pütüiyaxü tahepaü sutüapai tahesie mütüiyaxüpaü. ¹⁶ Ne nepeye'erie Ti'aitame niuquieya que mainecai, Vani pütüuca'üyacai hacü, xeme püta xepüca'üyarieni 'Iyari Mütiyupatacü. ¹⁷ Mericüte, Cacaüyari yaxecüa que mütatiupitüa yuri temüteta'erienicü Ti'aitame Qesusi Cürisitusie, müpaürita tinivarupitüani müme. Ne quesü netiyüvecai nemitanenanicü Cacaüyari. ¹⁸ Hicü 'icü me'u'enieca, cayuvatü meniumacaitüni. 'Aixüa meniutiyanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiyaatü, Mericüte Cacaüyari tinivarupitüani müme memücahuriyusixita

memütehayevanicü que memüteyuriecai para tucari memexeyanicü.

Que memüteyuyexexeürivacai 'Anutiuyuquiyasie

¹⁹ Mericüsü müme memüveveyarietüvecai 'umieriecu 'Esitevani meneutayeixüani. Meneta'axüani Penisiyasie Sipüresie 'Anutiuyuquiyasie. Niuqui mepücatevacuxaxatüvacai hipame, Huriyusixi xEICÜA. ²⁰ Hipatü müme mecanisipüretaritücaitüni mecanisirenetaritücaitüni. Müme 'Anutiuyuquiya me'u'axüaca metenivacuxaxatüvacaitüni Cüriyecusixi niuqui 'aixüa manuyüne Ti'aitame Quesusi hepaüsita. ²¹ Mücü Ti'aitame yütürücariyacü nivapareviecaitüni. Yuvaücatatü yuri mete'erietü, ta'aurie me'axürieca, Ti'aitamesie meteniviyani.

²² Mericüsü vahepaüsita mepu'enanaxü müme memüyuyexexeürivacai 'ana Querusaremesie. Verunave menenü'ani 'Anutiuyuquiyapai. ²³ Nuaca, nieretü 'aixüa quemütiuca'iyaricai Cacaüyari, caniyutemaviecaitüni. Yunaime nivatuicacaitüni Ti'aitamesie memüteviyanicü ya'ayumiemetücacu va'iyari. ²⁴ Mücü 'uqui 'aixüa pütüyurienecai, pühünecai 'Iyari Mütiyupatacü, yuri pütü'eriecai vaüca. Yümüiretü yemecü Ti'aitamesie meteniviyaicaitüni.

²⁵ Hicü Verunave Tarusupai neyani 'icuvaunetü Sauru. Heitaxeyiaca caneivitüni 'Anutiuyuquiyapai. ²⁶ Mana xei viyari mepuyurie memüyuyexexeürivacai vahamatü meyucuxexeürivatü. Yümüireme meteniva'üquitücaitüni vaücava. 'Anutiuyuquiyasie teyü'üquitüvamete Cürisitiyanusixi mepüte'utaterüvari meri.

²⁷ Mericüsü 'ana menacanaxüani texaxatamete Querusaremetari 'Anutiyuquiyapai. ²⁸ Xevitü 'anucuqueca Hacapu mütitevacai tiniutahecüata 'Iyari müpaü titahecüatüacu quename hacaxa 'ayaniquecai vaücava naisarie teüteri mematitecaisie. Müpaü pütuyü quepaucua Cürauriyu müti'aitametücai mücü cuiepa. ²⁹ Yuxexütü teyü'üquitüvamete que memüteheixeyacai, meniyuvaüriyacaitüni tixaütü memüte'anunü'anicü memüvaparevienicü yu'ivama Cureyasie memütamacai. ³⁰ Müpaüsü mepüte'uyuri. Meneinü'a va'uquiyarima vahesüa. Verunaveri Saururi menei'üni.

12

Cacuvu 'umieriecu Pecuru que müranutahüiya

¹ Mericüsü 'ana Herurexi müti'aitametücai mücü cuiepa nivarutiviya memüyuyexexeürivacai hipame 'axa vayurienique. ² 'Ixiparacü tiniuta'aita mümierienicü Cacuvu Vani mü'ivayatücai. ³ Retimaica que mütivanaquecai Huriyusixi, müpaüta 'arique niviya Pecuruta, 'iya semanasie quepaucua 'ixüararipa pa mücuxaxani mecuatü memüte'uhayevaxü. ⁴ Pecuru 'uviyaca nenutahüani. Nivaruhüritüani tamamata heimana 'ataxeime cuyaxi yunanaucatü memi'üviyanicü. Pasicua 'ixüarariyari 'aye'ayu teüteri vahüxie ni'atüarieniquecaitüni Pecuru mümierienicü. ⁵ Mücü ni'üviyariyecaitüni casariyanata. Memüyuyexexeürivacai mecatehayevatü nenevieri mepipitüacai Cacaüyari hesiena mieme.

Pecuru que mütiuxüinarie casariyanata

6 Mericüsü quepaucua Herurexi 'uxa'arieca mi'atüaniquecai Pecuru teüteri vahüxie mümierienicü, mücü tücarisie nicusucaitüni Pecuru yuhutatü cuyaxi naisata me'uti'ucacu, huta tepüayaricü 'acuvietü. Tehüvemete quitenie hüxi meni'üviyacaitüni casariyana. 7 Camüsü Ti'aitame niuquieya tuayame mana niutiqeni. Quitapai pucumerücaxü. Serietana heicuvaca Pecuru nenutahütüani müpaü 'utaitü, Quenanucuquexi xeiya. Tepüa panacaxüri mamayasie puxünixü. 8 Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Quena'ahüa, 'acacaisie queneuquexi. Müpaü pütiuyuri. 'Arique müpaü tinitahüave, 'Aücari quenivacuquema quenenanuveiya. 9 'Anuyeyaca neiveiya. 'Asipücatimaicai muyuritücai que mütiyurienecai niuqui tuayame. Heinüsi püta pü'eriecai. 10 Me'anuyenexüaca xeime yuhutame tehüvemete va'aurie, tepüa 'itupariyarisie meniu'axüani quiecarisie muyenena. 'Itupari yücümana natenire vahesie mieme. Mana me'anuyenexüaca xeime cayesie menanuyenexüani. Yapaucua neyani hesüana niuqui tuayame. 11 Hicü Pecuru tiyumaica müpaü niutayüni, Hicürixüa nepütimate yuricü Ti'aitame meiyenü'a yuniuqui tuayame. Herurexi nesi'uviyacu pünesi'uxünaxü, Huriyusixi teüteriyari que memünetexeyacucai nai pünesi'uxünaxü.

12 Mericüsü yatiumaica mana ninuani Vani Maricuxi müтитеvacai varusieya quie, Mariya müтитеvacai varusieya. Muva meniyuxeüriecaitüni yumüiretü meyunenevietü. 13 'Itupari vari neyuitüani. 'Üimari püvayetüa Xute

mütitevacai heu'enaque. ¹⁴ Tinetimani Pecuru müniuquieyatücaicü, peru cacatineuyepieni müyutemaviecaicü. Masi 'unausarümetü quita tinivarutahecüatüani Pecuru quitenie mutivecaicü. ¹⁵ Müme müpaü metenitahüave, Tietü peca'amaica. Mücüsü, Xüari mücü pühücü 'utaitü, müpaü tinivacühüavecaitüni masi. Müme müpaü meniutiyuani, Niuquieya tuayame pühücü. ¹⁶ Pecuru mana puyuhayevacai heyuitüvatü. Meteheuyepieca menixeiya, menihüxiyacaitüni. ¹⁷ Yumamacü nivaru'inüaritüani cayuvatü memütamarecü, tinivarutahecüatüani Ti'aitame que mütivayevitü casariyanata. Müpaü tinivarutahüave, Yaxequetenivarutahecüatüa Cacuvu ta'ivamarixita. 'Anuyeyaca xaüsie neyani. ¹⁸ Mericüsü 'ucatarecu cuyaxi yemecü meniyuxamurietüvecaitüni queri tiuyunixü Pecuru me'utiyuatü. ¹⁹ Herurexi heicuvauca pücaheitaxei. 'Ayumieme nivaruta'ivaviya tehüvemete, tini'aitacaitüni memücüi'ivacü. Hicü Herurexi Cureya heyeyaca yapaümexa tucari neyuriecaitüni Sesareyasie.

Herurexi que mütiumü

²⁰ Mericüsü Herurexi püvaxeümacai Tirutari Sirunitari. Müme 'axeicüa meniu'axüani hesüana, me'itihamicutaca que mü'ane cuiepa ti'aitame quita mühüritüariecai Purasitutütü. 'Aixüa memüteyuxeiyanicü menitavavirieni, vacuiepa quiecatari memeyehüacaicü 'icuai mematücünicü ti'aitame cuieyarisie timieme. ²¹ Xeime tucarisie Herurexi ti'aitame 'ixuriquiyari 'anacatütü, ti'aitame 'uvenieyasie 'acaitü,

tinivacuxaxatüvacaitüni. ²² Teüteri müpaü meniutihivacaitüni, Tevi püca'utaine, Cacaüyari püta putaine. ²³ Ti'aitame niuquieya tuayame yapaucua nivani 'aixüa müca'utainecaicü Cacaüyari hepaüsita. Cuisietü niümüni.

²⁴ Mericüsü Ti'aitame niuquieya naisarie pü'enieriecai niutimüire.

²⁵ Verunave Saurumatü Querusareme me'ayenexüaca yu'utüma meniucunuaxüani 'aye'acu vahüritüarica. Meneivitüni Vani Maricuxi müтитеvacai.

13

Verunave Saurumatü heiva que memütehecü metecuxatatü

¹ Mericüsü memüyuyexexeürivacai 'Anu-tiyuquiyasie hipatü mecatenixaxatametetücaitüni meteni'üquitametetücaitüni Verunave, Simuni Niqeri müтитеvacai, Rusiyu Sirenetanaca, Manaheni ti'aitame Herureximatü memutivaverixü, Sauru. ² Müme Ti'aitame 'uximayasicaya yameteyuriecacu meyuhaquiecacu, müpaü niutayüni 'Iyari Mütiyupata, Nehesie mieme xequenivarupata Verunave Saurumame 'ipaü memüte'uximayacacü que nemütivatahüave.

³ Me'uyuhaquieca meyutanenevieca vaheima me'utimeca memühüritüariecaicü, menivarutatüani.

Nü'arisixi que memütecuxatacai Sipüresie

⁴ Mericüsü 'Iyari Mütiyupata nivarenü'ani. Sereusiyasie menecüne. Mana naviyasie menecüne Sipürepai. ⁵ Saramina me'u'axüaca metenihecüatacaitüni Cacaüyari niuquieya

Huriyusixi vatuquiteta. Vani püvatupiritücai.
⁶ Cuie hapa müyema 'amacuyevasie meniuyecüne
 Papuxipai. Mana meneitaxeiya xeime
 Huriyu mütiyuquevayametücai, ti'itavatü
 mütixaxatametücai, Paruquesusi mutite-
 vacai. ⁷ Mücü necateitüni que mü'ane
 cuiepa mühüritüariecaisüa, Seruquiyu
 Pauru mütitevacaisüa mütimaivecaisüa.
 'Iya nivaruta'inieni Verunave Sauru.
 Ni'eniemüccaitüni Cacaüyari niuquieya.
⁸ Vahepaüsita ni'uxiva'acaitüni mücü
 tiyuquevayame 'Erimasi mütitevacai Cüriyecusixi
 vaniuquicü. Nicunuitüamüccaitüni que mü'ane
 cuiepa mühüritüariecai yuri mücatita'erienicü.
⁹ Saurutütü, Papuru mütitevata, hünetü 'Iyari
 Mütiyupatacü, 'ixeyatü, ¹⁰ müpaü niutayüni,
 Cari 'ecü pepühüne naima 'irümaricü nai
 'axa müti'anecü. Cauyumarie pepünu'aya,
 pepica'una nai mütiheiserie, pepücatihayeva
 'ecü pe'itunatü Ti'aitame huyeya müxexeuravi.
¹¹ Camüsü Ti'aitame pümasinenani yumamacü.
 Pe'acüpetü peca'ixeyavetü tau penayeimücü
 yapäumexa. Yapaucua pucucutuxaxüa
 pu'iyüri. Cumenetü xeime nicuvaunecaitüni
 menuhanacü mamayasie tiviereme. ¹² 'Iya
 cuiepa mühüritüariecai 'unierca que mütiuyü yuri
 tiniuta'erieni. Pühüxiyacai Ti'aitame 'üquisicaya
 hepaüsita.

*Papuru Verunavematü que memütecuxatacai
 'Anutiuyuqiyasie Pisiriya cuieyarisie*

¹³ Mericüsü Papuxisie menecüne müme
 Papurumatü memü'uvacai. Perüque

meniu'axüani Pamüpiriya cuieyarisie. Vani mana nanayeyani vahesie. Ta'aurie 'aveca Querusareme neyani. ¹⁴ Mümesü me'anucüneca Perüque, meniu'axüani 'Anutiyuquiyasie Pisiriya cuieyarisie. Meheutahaxüaca Huriyusixi vatuquita 'uxipiya tucarisie mana menatecaitüni. ¹⁵ 'Utiterüvariecu 'inüari xapayari texaxatamete vaxapayari, tuqui vava'üte niuqui menenü'ani vahesüa müpäü me'utiyuatü, Ta'ivama xüca niuqui xehexeyani xemüvatuicanicü teüteri, yaxequeteneutaxata. ¹⁶ Papuru 'anucuqueca yumamacü varu'inüaritüaca müpäü niutayüni,

Neuxei 'Ixaherisixi, xemeta Cacaüyari xemüteheuyehüviri, xequene'enanaca. ¹⁷ 'Icü 'Ixaherisixi teüteriyari vacacaüyari nivararuyeteüxü tatevarima. Teüteri vahesie mieme 'aixüa pütuyuri quepaucua memücu'uvametetücai 'Equipitu cuieyarisie. Yütürücariyacü nivarayevitüni muva. ¹⁸ Huta teviyari viyari yacütütü tinivamicuacaitüni macumavesie me'u'uvacacu. ¹⁹ Varuca'unaxüaca 'atahutame nuivarite Canani cuieyarisie mana nivarupitüani vacuie vahesie mütinaquenicü. ²⁰ 'Arique nauca sienituyari heimana huta teviyari heimana tamamata viyari yacütütü 'isücate nivapitüacaitüni, 'ariqueta Samueri pütixaxatametücai. ²¹ Mericüsü 'ana menitavavirieni cuiepa ti'aitame. Cacaüyari nivarupitüani Sauru Sixi nu'aya Venicamini nuivarieyasie mieme. Huta teviyari viyari 'anucayacu ²² Cacaüyari nipata. Nicayeni Raviri, cuiepa ti'aitame mayanicü vahesie mieme. Müpäü tinitahecüata hepaüsitana,

Ne nenitaxeiya Raviri Quisahi nu'aya, 'uquitüme ne'iyaripaü yaticamieme. Naime que münetinaque yatiniyuriemücü. ²³ 'Iyasie memüyecü xevitü, Cacaüyari que maineipaü 'Ixaherisixi vavicueisitüvame payeitüa Quesusi. ²⁴ Meripai canuavecacu cuxi mücü, Vani tinivahecüatüacaitüni yunaima 'Ixaherisixi teüteriyari memüca'üyarienicü metehayevatü que memüteyuriecäi. ²⁵ Yu'uximayasica nüximetü Vani, müpaü niutainecaitüni, Que xetecu'eriva ne nemühücü. Nesü nepücahücü. Camü xevitü ne'utüma 'upamie. Nesü 'aixüa nepücatiuca'iyari nehésie mütinäquenicü ni cacaiya nemixünirienicü nemiparevienicü.

²⁶ Neuxei 'ivamarixi, 'Apuhami xemüxiüyarimama, xeme Cacaüyari xeteheuyehüvirietü xemu'uva, xehésie mieme peyenü'ari 'icü niuqui que xemütetavicueisitüarieni manuyüne. ²⁷ Querusareme memütama va'uquiyarimata mepücaheitima Quesusi, mepücaheitima texaxatamete vaniuqui 'uxipiya tucarisie mütiutiterüvarüva, masi mepeye'atüa mücü niuqui me'enutahüatü. ²⁸ Sepa tixaü memücate'utaxei me'imienique, menitavavirieni Piratu mümierienicü. ²⁹ Mete'aye'atüaca naime hepaüsitana mütiuti'utüarie, mehecaxünaca cüyesie, teuquiyapa meneitateni. ³⁰ Cacaüyari püta müquite vasata nenucuquetüani. ³¹ Müixa tucari müme hamatüana memeutiyunixü Querusare-mepaitü Carereyasie meheycüneca, müme mecanixeyacaitüni. Müme memunenierixü metenivahecüatüaca teüteri hicü cuxi.

³² Tameta tepütexetaxatüani niuqui 'aixüa

manuyüne, quename 'ipaü tiuyü que
mütivarutahüavixü tatevarima manuyüne.

³³ Cacaüyari 'enucuquetüaca Qesusi müpaü
püreye'atüa tame temüvatüriyama tahesie
mieme. Müpaüta hutarieca mieme cuicari
Cuicari Xapayarisie müpaü paine, 'Ecüsü
pecaninenivetüni, hicü nepümasi'utinuitüa.

³⁴ Müpaü paineta quename 'enucuquetüayu
müquite vasata, hasuacuari tavari catapünequecai
müpaü 'utaitü, Ne yaneticamietü netinix-
epitüamücü tita nemütiuta'aitaxü Raviri hepaüsita.

³⁵ 'Ayumieme xeime cuicarisie müpaü paineta,
Que mü'ane pemipataxü 'ahesie mieme,
mücü pepücapitüani mütapüncü. ³⁶ Mericüsü
Raviri yutucarisie miemete varuparevieca,
Cacaüyari que mütiyücühüavecai, müpaü
tineucuni Raviri. Yutevarima vahesüa neyani.
Xüari putapünixü. ³⁷ Mücü masi que mü'ane
Cacaüyari menucuquetüa, mücüri pücapünicai.

³⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme ne'ivama,
müpaü tepütexehécüatüa, tita 'axa xemüteyurie
xemüteheuyehüviyarieni 'iya yamütiuyuricü.
Naime cümana xemücayüvavecai heiserie
xemüpitüarienicü Muisexi 'inüarieya niuquiyaricü,

³⁹ mücüsie meteviyatü yunaitü yuri memüte'erie
heiserie mecanipitüarieca. ⁴⁰ Yumarima 'aixüa
'asixe'itüarienicü texaxatamete vaxapayarisie que
maine,

⁴¹ Neuxei tave'eriecate,

Xequene'iyarixieca xequenecui'ini.

Que nemütiyurieni ne mexi xe'u'uva,

Yuri xepücate'erieca sepa xevitü
mütixe'utaxatüanique.

⁴² Mericüsü me'ayenexüaca Huriyusixi vatuquita, müme menivarutavavirieni 'icü niuqui memütecuxatanicü tavari 'uxipiya tucarisie.

⁴³ Tuquipa mehecünecu yumüiretü Huriyusixi menivaranucuveiya Papuru Verunavemame, hipatüta Cacaüyari me'ayexeyatü Huriyusixi memayuyeitüa vahamatü. Müme metenivacuxax-atüvacaitüni menivatuicacaitüni memüyuhayevacü tavari memücaypatacü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu vahesie mieme.

⁴⁴ Hicü tavari 'uxipiya tucarisie 'esivatücacu yunaitü quiecatari meniycuxeürieni memi'enienicü Cacaüyari niuquieya. ⁴⁵ Huriyusixi mevaruxeiyaca müme memüyucuxeüri, meniuye'uxiva'ani. Meneuniuni Papuru niuquieya hepaüsita 'axa metecuxatatü. ⁴⁶ Papuru Verunave mecamatü müpaü meniutiyuani, Püreuyevcai temütexetatüanicü xeme Cacaüyari niuquieya meri. Xeme xepixani'eri, xecaniyuhecüatani 'aixüa xemücate'u'iyari xehesie mütinaquenicü tucari mücaxüve. 'Ayumiemicü ta'aurie tepaxüri, nuivarite tenivatahüavicuni.

⁴⁷ Müpaü pütatiuta'aitüa Ti'aitame müpaü 'utaitü, Ne hecüarivivame nepümasi'ucaye nuivarite vahesie mieme Pemüvatavicueisitüanicü naisari cuie manunierepai.

⁴⁸ Hicü nuivarite me'i'enieca meniutemamaviecaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari niuquieya hepaüsita. Yunaitü tucari mücaxüve memupitüarieniquecai yuri meteniuta'erieni. ⁴⁹ Mücü cuiepa naisarie pü'enieriecai Ti'aitame niuquieya.

50 Huriyusixi mepüvarutaxamuri 'ucari memütehaxeyiacai memümarivacai, quiecatari va'uquiyarimata, memüvaruveiyanicü Papuru Verunave. Menivaranuyenü'ani yucuepa.

51 Müme meneicasixüani tumuanari yü'ücatesie 'inüari meyurietü vahepaüsita. 'Icuniyu meneta'axüani. 52 Teyü'üquitüvamete vaücava meniyutemamaviecaitüni, 'Iyari Mütiyupatacü mecanihüpünecaitüni.

14

Papuru Verunavematü que memüte'uyuri 'Icuniyusie

1 Mericüsü 'Icuniyusie meyuteütatü meneutahaxüani Huriyusixi vatuquita. Metenicuxatacaitüni, 'ayumieme yuri meteniuta'erieni Huriyusixi Cüriyecusitüxita yumüiretü. 2 Huriyusixi yuri memücate'eriecai mepüvarucunuitüa mepüvahaxüatüacai müme memücahuriyusixitücai ta'ivama vahepaüsita.

3 Müme masi müixa 'amepütitecai mecamaamatü Ti'aitamesüa memümiemetetücaicü. 'Iya tinihecüatacaitüni niuqui 'aixüa que mütiuca'iyari manuyüne hepaüsita. Püvarupitüaxüa yumamacü 'inüari mamarivaveme memüteyurienicü.

4 Hicü quiecatari hixüata mepüyusanaxü. Hipatü Huriyusixi vahesie meteniviyacaitüni, hipatüta nü'arisixi vahesie meteviyacai. 5 Müme memücahuriyusixitücai Huriyusixi vahamatü va'uquiyarima vahamatü menisütüani 'axa mevayuriecutü mevatuaxicutü. 6 Nü'arisixi yamepütehetima, mepüyuta'unaxüa quiecaritiesie

Risitürasie Rerüvesie mana hurava Ricahuniya cuieyarisie. ⁷ Muva mepe'uvacai metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne.

Papuru que mütiutuaxi Risitürasie

⁸ Mericüsü 'uqui Risitürasie pecatei müyutexiecai yü'ücatecü, hurietü mutinuivaxü hasuacua müca'uyeicacai. ⁹ Mücü ni'eniecaitüni Papuru ticuxatame. 'Iya 'ixeyatü, yatimaitü yuri müti'eriecaicü mütavicueisitüarienicü, ¹⁰ carima müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi, 'a'ücate queneutixusera. Niutisuna, cuyeicatü nayani. ¹¹ Teüteri me'ixeyaca Papuru que mütiuyuri, me'utihivatü Ricahuniyatari vaniuquicü, müpaü meniutiyuani, Cacaüyarixi tahesüa mepacanexüa teüteri vahepaü meteyuxexeyatü. ¹² Verunave meputaterüvaxü Cupiteri, Papuru mete'utaterüvaxü Mericuriyu mücü niuqui mecutuacü masi. ¹³ Cupiteri tuquieya quiecaru 'aurie manuve, mara'acameya niva'atüani turusixi va'avate xuturiyatücaime quiteniesie. Teüteri vahamatü, 'iya mavari nivacui'iriemücücaitüni. ¹⁴ Me'u'enanaca nü'arisixi Verunave Papuru, yu'ixuriqui metisanatü me'unaxaximätü menu'axüani teüteri vahesüa me'utihivatü ¹⁵ müpaü me'utiyuatü, Xeme 'acu titayari müpaü xeteyurie. Tame xehepaü tecaniteüteritüni, xehepaü teteniu'iyarini. Tepütexetaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne ta'aurie xemaxürienicü, xetehayevame 'icü yacü xemüyüa, Cacaüyari mayeyurisie xemüteviyanicü püta. Mücü muyuavi cuie haramara putivevi, naime vahesie mütiyeyeica tiutivevi. ¹⁶ Xeteüterima

quepauca memanucüpai nivapitüacaitüni
 yunaima nuivarite yuhuyeta memeu'uvanicü.
 17 Siepüre pücauyahayevacai caheixeyatü que
 mü'ane mitahecüataque. 'Aixüa tiniyuriencaitüni,
 taheima mieme viyeri pütasipitüacai,
 'icuaxi mutixuxuavere pütasipitüacai.
 Xe'iyarisie putihüniyaxü xemütecucacü
 xemüyutemamaviecacü. 18 Müpaü me'utiyuaca
 haveri mieme xeicüa menivarucunuitüani teüteri
 mavari memücavacui'irienicü.

19 Mericüsü Huriyusixi mana meniu'axüani
 'Anutiyuquiyasie 'Icuniyusie meheyecüneca.
 Menivarucunuitüani teüteri. Menitituaxixüani
 Papuru. Meneihana quiecarisie tesie müquime
 me'eritü. 20 Teyü'üquitüvamete mehaquetücünecu
 'auriena, nanucuqueni. Quiecarisie neutahani.
 'Uxa'arieca Rerüve petüa Verunavematü.

21 Mana niuquü 'aixüa manuyüne meteni-
 vacuxaxatüvacaitüni quiecatari, yuvaücavame
 meteniva'üquitüacaitüni. 'Arique ta'aurie
 menaxürieni, Risitürasie 'Icuniyusie 'Anu-
 tiyuquiyasie meniuyecüne. 22 Teyü'üquitüvamete
 va'iyari meniutuicaxüani metevacuxaxatüvatü
 para yuri mete'erietü memüyuhayevacü,
 müpaü me'utiyuatü que müreyevese vaüca
 te'u'uximatüarieme temeutahaxüani Cacaüyari
 müra'aitasie. 23 Naisarie memüyutixexeürivacai
 va'uquiyarima menivaranucayasa. Meyu-
 tanenevieca me'uyuhaquieca mepihüritüa
 Ti'aitame müme yuri memüte'uta'erie hesiena
 vahepaüsita.

*Que memüteheta'axüa 'Anutiyuquiyasie Siriya
 cuieyarisie*

24 Hicü Pisiriya cuieyarisie mepuyecü. Pamüpiriya cuieyarisie meniu'axüani.
 25 Perüquesie niuqui mete'utixataca meniucayune Hatareyasie. 26 Mana naviyasie menecüne 'Anutiyuquiyasiepai haque memetatuiya Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyarinicü vahesie mieme, memüte'uximayacacü que memüteheye'atüa.
 27 Me'u'axüaca menivarucuxeürieni memüyuyexexeürivacai. Metenivacuxax-atüvacaitüni quepaümeme mütiyuriencai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü, müpaüta que müreteni yuri memüteta'erienicü nuivarite. 28 Müixa meniyuhayeva teyü'üquitüvamete vahesüa.

15

Querusaremesie que memüte'uyu'eni

1 Mericüsü hipatü Cureya meheycüneca meteniva'üquitüacaitüni ta'ivama müpaü me'utiyuatü, Xeme xüca xitequiyacü xeca'inüaritüarieni que maine Muisexi yeiyarieya, xepücayüvave xemütavicueisitüarienicü. 2 Papuru Verunave yemecü meniniuquixiecaitüni niuqui metexuatüacai müiremecü vahepaüsita. 'Aixüa meniyurieni Papuru Verunavematü hipatü müme me'üaritü Querusareme memanuticü necü nü'arisixi vahesüa 'uquiravesixi vahesüa 'icü niuqui hepaüsita.

3 Mana memüyuyexexeürivacai mepüvarenü'a. Penisiyasie Samariyasie mepuyecü metecuxatatü nuivarite vahepaüsita quename ta'aurie me'axürie me'utiyuatü. Yunaima ta'ivamarixi mepüvatemavieriyacai yemecü.

4 Meheta'axüacu Querusareme, müme memüyuyexexeürivacai nü'arisixi 'uquiravesixi yunaitü menivarutanaqui'erieni. Metenitahecüatani naime que mütiyuriencai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü. 5 Mericüsü hipatü Pareseusixi vahepaü memütecu'erivacai mecananucu'uni müpaü me'utiyuatü, Peuyevese temüvata'aitüani memü'inüaritüarienicü xitequiyacü, Muisexi 'inüari niuquiyarisie yamemütecahunicü reuyevese.

6 Hicü meniyucuxeürieni nü'arisixi 'uquiravesixi yametehetimanique 'icü niuqui hepaüsita. 7 Vaüca niuqui mexüatüacacu, Pecuru 'anucuqueca müpaü tinivarutahüave,

Neuxei 'ivamarixi, xeme müpaü xepütemate, Cacaüyari meripaitü pünesi'anuyexei xesata, müme memücahuriyusixi memi'enienicü niuqui 'aixüa manuyüne ne ne'utaniucacacu, mücücü memütavicueisitüarienicü. 8 Cacaüyari ta'iyari mümate tinivarutahecüatüani vapitüatü 'Iyari Mütiyupata tahepaü. 9 Yücü pücatatiuxei müme tame. Yuri mete'uta'eriecu nivaru'itirieni va'iyari. 10 Hicü camüsüari, titayari xete'i'isipatüve Cacaüyari, titayari yuyeyari xetevaranuyetequirie teyü'üquitüvamete puixisixi vahepaü. Tatevarima tameta tepütatexiecai temenuyetenicü. 11 Masi Ti'aitame Quesusi 'aixüa mütiuca'iyaricü yuri tepüte'erie quename tetavicueisitüarieni tame vahepaü.

12 Mericüsü yunaitü cayuvatü meputamarixü, mepüvaru'enie Verunave Papuru metehhecüatame 'inüari mamarivaveme que mütiyuriencai Cacaüyari memücahuriyusixi

vasata müme metecuxatacacu. ¹³ Cayuvatü
 mehexeiyacacu müpaü tinivaruta'eiya Cacuvu,
 Ne'ivamarixi xequenene'eniaca. ¹⁴ Simuni
 tiniutahecüata Cacaüyari meripai que mütiyuvaüri
 menyexeyacü xei nuivariyari nuivarite vasata
 hesüana memümiemetetünicü. ¹⁵ Yaxeicüa
 paine texaxatamete vaniuqui, müpaü que
 müre'utüariepaü,

¹⁶ 'Arique ta'aurie nepaveni.

Raviri quiya nepütavevieni mü'unicai.

Cüyexiyari mana meutihe nai nepanucu'uitüani.

Nepiseiriya.

¹⁷ 'Ayumieme teüteri memüyuhayeva menicuvau-
 cuni Ti'aitame

Yunaitü nuivarite vahesie mieme
 nemücühüavarüva

Neteüterima memüteteteva

¹⁸ Müpaü paine Ti'aitame masiücüme meyeitüa
 'icü matüaripai.

¹⁹ 'Ayumieme ne 'ipaü nepüticu'eriva,
 tepücava'uximatüaca müme memücahuriyusixi
 ta'aurie memaxürie Cacaüyariesie memüteviya.

²⁰ Xapacü tepüvata'aitüani xeicüa
 memüyucuerivayuriecacü tita mütisevixima
 tetexi vahesie mütimiemecü, mücü hepaüsita,
 memücavacumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya
 mücayücüna, memüyucuerivayuriecacü

'ucaviyacame vaiyarieya hepaüsita xuriya
 hepaüsita memüca'icuanicü. ²¹ 'Iya Muisexi
 meripaitü hicüque püvarexeiya müme memi-
 tahecüata quiecari mucumanesie vatuquiteta
 yamemüte'ititerüva 'uxipiya tucarisie.

22 Mericüsü nü'arisixi 'uquiravesixi vahamatü yunaitü memüyuyexexeürivacai vahamatü 'aixüa 'aneme meni'eriecaitüni yusata memüvaranuyexeyacü 'uqisi, memüvaranunü'anicü 'Anutiyuquiyapai Papuru Verunave vahamame. Menivaranuyexeyaya Cura Varüsavaxi mütitevacai, Siraxi meta. Müme 'uqisi mepüte'aitametetücai yu'ivama vasata.

23 'Ipaü meteniu'utüani memenuhurienicü xapa, Nü'arisixi 'uquiravesixi 'ivamarixi tecanixevaüritüaca ta'ivamarixi 'Anutiyuquiyasie Siriyasie Sirisiyasie xemümiemete xemünuivarite.

24 Tepu'enana quename hipatü tahesüa miemete mexexamurietüvecai yuniuquicü xe'iyari meyuitüatüvetü mexe'aitüatü xemüyu'inüaritüanicü xitequiyacü, 'inüari niuquiyarisie yaxemütecahunicü. Tame tepücateva'aitüa.

25 Mericüte, 'axeicüa te'uta'enieca 'aixüa 'aneme teni'eriecaitüni temüvaranuyeteüxücü 'uqisi temüvaranunü'anicü xehesüa Verunave Papuru temüvanaqui'eri vahamame. 26 Müme yutucari meni yetuacaitüni Quesusi Cürisitu Tati'aitüvamesüa memümiemetecü.

27 'Ayumiemerücü tepüvarenü'a Cura Siraxita. Müme yuniuquicü yaxaicüa mepütexehécüatüani.

28 'Aixüa 'anemeta tepü'eriecai tameri, 'Iyari Mütiyupata, haheteme temücaxeti'icatüanicü, 'icü xaicüa que müreyevese, 29 xemüca'icucacü tita tetexi memütexatüarie, xuriya, que mü'ane mücaviyacame vaiyarieya, xemücavacumaüvanicü que mü'ane mücaxe'üya mücaxecüna. Xüca mücü xeca'umayüani, 'aixüa xepüyüaca. Müpaü xaicüa cani'aneni.

30 Mericüsü müme memeyenü'ari me-
 niu'axüani 'Anutiyuquiyasie. Mevaru-
 cuxeürieca yunaime meniyetuanı xapa.
 31 Me'itaterüvaca mecaniyutemamaviecaıtüni
 'ivamarixi memütuicariecaicü. 32 Cura
 Siraxi memütexaxatametetücaicü, vaüca
 metecuxatatü menivatuicacaitüni yu'ivama,
 menivaseiriyacaitüni. 33 Yapaümexa tucari
 me'uyurieca, yu'ivama vahesüa menecüne 'aixüa
 metevaxeyatü. Müme memüvareyenü'a vahesüa
 menu'axüani. 34 Siraxisietü 'aixüa tini'eriecaıtüni
 mana muyuhayevacü. 35 Papuru Verunavematü
 mana meniyuhayevani 'Anutiyuquiyasie
 mete'üquitatü Ti'aitame niuquieya, metecuxatatü
 niuqui 'aixüa manuyüne hipame yumüireme
 vahamatü.

*Papuru 'icu'eirieca Verunave que müretüa
 hutarieca ticuxatatü*

36 Mericüsü yapaümexa tucari 'anucayacu,
 Papuru müpaü tinitahüave Verunave, Cümüsüari
 hutarieca tepüyehu, ta'ivama tepüva'ivatayu
 naime quiecaritesie haque temütecuxatacai
 Ti'aitame niuquieya, parasü que metecahu.
 37 Verunave nivitümücücaıtüni Vani Maricuxi
 mütitevacai. 38 Papururi müpaü tinicu'erivacaitüni,
 'aixüa püca'anecai memenuvitünicü que mü'ane
 müvarecu'eirie Pamüpiriyasie, vahamatü mücahetüa
 müti'uximayacacü. 39 'Ayumieme mepuyeha'a,
 mepeutayeixüa. Verunave Maricuxi havitütü
 naviyasie petüa Sipürepai. 40 Papururi
 'enuyexeyaca Siraxi caneyani. Ta'ivama
 menihüritüani Ti'aitame 'aixüa mütiuca'iyarinicü

müme vahepaüsita. ⁴¹ Siriyasie Sirisiyasie puyetüa vatuicatü müme memüyutixexeürivacai.

16

Timuteu que mütvateütacai Papuru Siraxi

¹ Mericüsü Rerüve Risitüra caneta'ani. Mana pecatei tiyü'üquitüvame Timuteu titevatü. Varusieya Huriyu yuri müti'eriecai nihücütücaitüni, quemasioya Cüriyecu tihücütücai. ² Ivamarixi Risitüratari 'Icuniyutari menihecüatacaitüni. ³ Papuru pita'ini hamatüana müyemiecü. Ni'inüaritüani 'ixitetü Huriyusixi teüteriyari vayeiyari que maine, Huriyusixi muva memütamacai vacü, yunaitü memimaicaicü quemasioya mücüriyecutücaicü. ⁴ Mecu'uvatü quiecaritesie menivahüritücaitüni yamemütecahunicü 'aisicasie que memüte'aitacai nü'arisixi 'uquiravesixi Querusaremetari. ⁵ Memüyutixexeürivacai menituicariecaitüni yuri mete'erietü. Tucaricü que memüyupaümecai metenimüiriyacaitüni.

Papuru heinüsita que mütxei Maseruniyatanaca

⁶ Mericüsü Püriqiyasie Carasiya cuieyarisie meniuyecüne. 'Iyari Mütiyupata püvanenacai 'Asiyasie memücatecuxatanicü niuqui. ⁷ Misiya cuieyari tesita me'u'axüaca Vitiniyasie meneuyeyunequecaitüni. Quesusi 'Iyarieya yapücativarupitüa. ⁸ Misiya cuieyari tesita me'uyenexüaca mana meneucacüne Türuhasipai. ⁹ Yüvicüta heinüsita Papuru nixeiya 'uqui Maseruniyatanaca muva 'utiveme yativavirietü müpaü 'utaitü, Quenanaye'a 'anataüye

Maseruniyapai, quetaneparevieca. ¹⁰ Yuheinüsita 'ixeyiacu cuitü tepicuvau que temüte'anucünecü 'anutaüye Maseruniyapai müpaü tete'umaica Cacaüyari mütasi'uta'inie temütevaretaxatüanicü niuqui 'aixüa manuyüne.

Que memüte'anutaxüriya Piripusie

¹¹ Mericüsü Türühasi tehecüneca heiseriemecü tecaneta'axüani Samutürasiasie, 'uxa'arieca Quiecarí Múhecuasiepai teneta'axüani, ¹² 'arique Piripusiepai. Mücü quiecarí 'amüyeva nihücütücaitüni 'esimüyeyeu hesiena mütiviya Maseruniya cuieyarisie. Xumatari canivacuruniyatücaitüni. Yapaümexa tucari teniuyurieni 'iya quiecarisie. ¹³ 'Uxipiya tucarisie tepanuyenexüa quiecarí tesie. Mana hatüa tesita mürayutinenevitüre 'uveme teni'eriecaitüni. Mana tetiyaxeca tenivarutaxatüani 'ucari mana memüyuxeüríe. ¹⁴ Xevitü 'uca Ririya mütitevacai purupura 'ixuriquiyari mutuacai Tiyatira quiecarisie mieme meyexeyiacai Cacaüyari, mücü pütasi'u'enie. Ti'aitame nivatiyepieni 'iyarieya mi'enienicü Papuru que mainecai. ¹⁵ Mücü puca'üyaríe, quiena quiecataríta. Hicü cataniuta'inieni müpaü 'utaitü, Xeme Ti'aitamesie yaneticamieme xüca xenesi'erieca, nequie xequeneu'axüaca, mana xequetiteni. Müpaü 'utaitü vaüríyaríca cataniupitüani.

¹⁶ Mericüsü mürayutinenevitüre tehecünecu, 'üimari vaüríyaríca müti'uximayacai catananucunaque. Xevitü cacaüyari pinücai mütimaicai que mütiyüniqecai 'arique. Mücü ticuxatatü que mütiyüniqecai vaüca püti'ivacai yucusiyaríma

vahešie mieme. ¹⁷ Mücü pütasi'uveiyacai Papuru tameta. Putahivacai müpaü 'utaitü, Cacaüyari taheima macavesie mieme mepüte'uximaya 'icü 'uquisi. Mepütexetahecüasitüani huye xemütavicueisitüarienicü. ¹⁸ Müpaü tiniyurienecaitüni müixa tucari. Hicü puti'uxixü Papuru. Ta'aurie 'aveca müpaü tinitahüave 'iya cacaüyari, Qesusi Cürisitusüa nemümiemecü nepümasita'aitüani, queneuxüna.

¹⁹ Cuitü nixüna. Cusiyarimama me'uneniereca que müretüa cümana memüte'ivaniquecai, mepüvarutivi Papuru Siraxi. Quiecarri hixüapa mepüvarehapa haque va'uquiyarima memacatei. ²⁰ Mevarevitüca püraheturisixi memü'isücatetücai vahesüa, müpaü meniutiyuani, 'Icü teüteri mepüvaxamurietüve tahesüa quiecatari. Mecanihuriyusixitüni. ²¹ Mepihécüata tutuyari tame Xumatari temücatauniva temitanaqui'erieni yatemüteyurienicü. ²² Yunaitü meniycuxeürieni vahepaüsita. 'Isücate va'ixuriqui menivaranutihüniriexüani. Meteniuta'aita memütiveiyanicü cüyecü. ²³ Mevarutivaca vaüca, menivaranutaxürieni casariyanata. Menihüritüani 'aixüa mütiva'üviyanicü tihüveme. ²⁴ Mücü 'aisica 'utanaqui'erieca nivaranutaxürieni mutapurupai. Neiey'uitüani va'ücate tiyüxürüvamesie.

²⁵ Mericüsü tücari hixüapa yacütütü Papuru Siraximatü meyunenevietü meninüavacaitüni Cacaüyari. Vahamatü memanutaxüriyacai meniva'eniecaitüni. ²⁶ Yapaucua cuie carima niutayuani, casariyanatüa mieme tiutayua. Naitü quiteniete püreutenirixüa.

Yunaime vatepüate canacaxürieni vamamasie va'ucatesie. ²⁷ Anutaniereca tihüveme, 'ixeyaca casariyana quitenie hatetenime, yucusira nivatihana yumienique, memanutaxüriyacai meyuta'unaxüame 'erietü. ²⁸ Papuru carima nitahivieni, Penücahürixüa peti'acuinitüani rehüavetü, Tame tanaitü 'uva tecanayeteni haitü. ²⁹ Ita'aitüaca tai, 'utayüüacatü, quita neutasuna. Pucave Papuru Siraxi vahetüa. ³⁰ Tacua varanuyevitüca müpaü niutayüni, Neuxei, tita reuyevese yanemütiyurienicü nemütavicueisitüarienicü. ³¹ Müme müpaü meniu-tiyuani, Yuri quetineuta'eri Ti'aitame Quesusisie, mücücü pecanitavicueisitüariemücü 'ecüri, 'aque quiecatarita. ³² Metenivacuxaxatüvacaitüni Cacaüyari niuquieya 'iya, yunaime quitana memüye'uvacai hamatüana. ³³ Mücü nivarevitüni cuitü yüvicüta, nivarahauxixüani memaveiyatücateisie. Yareutevitü mepuca'üyarie 'iya, yunaitü hesüana miemete 'axeicüa. ³⁴ Yuquie varevitüca mexasie 'atinapini, yunaitü yuri mete'uta'erieca Cacaüyarisie 'axeicüa meniyutemamaviecaitüni.

³⁵ Hicü 'ucatarecu 'isücate yutupirisixi menivarenü'ani müpaü me'utiyuatü, Quenivarutixüna mücü teüteri. ³⁶ Tihüveme nitahecüatüani Papuru 'icü niuqui hepaüsita, müpaü 'utaitü, 'Isücate niuqui meneyenü'ani xemütixünarienicü. Hicüsüari xe'ayecüneme xequenehu xeca'uximatüarietü. ³⁷ Papuru müpaü tinivarutahüave, Müme mepütasi'utiva yunaime vahüxie sepa 'isücame havai pücatatahüave,

sepa temüxumanusixi. Mepütasi'anutaxüri.
 Caucasü hicü metasi'anuyenü'ani 'avie.
 Tixaütütüri, 'uva meque'u'axüani, mümetütü
 mequetasi'anuyevitüni. ³⁸ Tupirisixi
 metenivarutahecüatüani 'isücate que mütiuyü.
 Quepaucua memü'enana quename Xumanusixi
 mehümetücai, mepümamacai. ³⁹ Me'u'axüaca
 menivanütüacucaitüni, mevaranuyevitüca
 menivarutavavirieni memüyehucü 'iya
 quiecarisie. ⁴⁰ Hicü casariyanata me'ayenexüaca
 Ririyasüa meniu'axüani. Mevaruxeyaca
 yu'ivamarixi menivatuicani menecüne.

17

Tesarunicatari que memüteyuxamuriecai

¹ Mericüsü 'Amipipurisie 'Apuruniyasie
 me'uyecüneca meneta'axüani Tesarunicasiepai.
 Huriyusixi vatuqui mana niuvecaitüni.
² Papuru que mütiyeiyarieyatücai, vahesüa
 neutahani, hairieca 'uxipiya tucarisie
 tinivacuxaxatüvacaitüni. ³ 'utüaricasie mieme
 vahecüatüatü vatuicatü quename reuyevcai
 'iya Cürisitu heiserie mupitüarie müticuinecü
 müquite vasata manucuquenicü, müpaü 'utaitü,
 'Icü nemüxehécüatüa, 'icü que mü'ane heiserie
 mupitüarie Cürisitu canihücütüni Qesusitütü.
⁴ Hipatü müme yuri meteniuta'erieni,
 Papurusie Siraxisie meteniuvia. Yümüretü
 Cüriyecusixi memeyexeyacai Cacaüyari,
 yumüretü 'ucari ve'emete mecanihümetücaitüni.
⁵ Huriyusixi yuri memücate'eriecai me'uxiva'atü
 menivaruta'inieni hipame 'axa memüteyuriecai

quiecarì hixüapa memü'uvacai, mevaruxeürìeca yumüireme menivareutaxamuriexüani quiecatari. Casuni quie me'u'axüaca mepüvarutavaviri memüvaranuyevitünicü nü'arisixi quiecatari memüyuyexexeürivacai vahürüpa. ⁶ Mecavataxeiyavavetü, Casuni hipame 'ivamamata mepüvarahapa 'isücate vahüxie müpaü mete'uhivatü, 'Ime naisarie cuiepa memütama menivaxamurietüveni, 'uvata meniu'axüani. ⁷ Casuni nivarutanaqui'erieni. 'Ime yunaitü yamepücatecahu Sesaxi que müti'aita, meniutiyuani quename xevitü ti'aitametütü 'a'uyeica Qesusitütü. ⁸ Müpaü me'utiyuatü menivamuinacaitüni yunaime memü'uvacai, 'isücateta memi'enie 'icü. ⁹ Casuni hipatüta meniucuetatüarieni 'uxa'atüni varie 'asimücatiyünicü, meniutixünarieni.

Papuru Siraximatü que memütecuxatacai Vereyasie

¹⁰ Mericüsü cuitü yüvicüta teyü'üquitüvamete mepüvarenü'a Papuru Siraxi memüyehucü Vereyasiepai. Mana me'u'axüaca Huriyusixi vatuquita meneutahaxüani. ¹¹ Mana memütamacai Huriyusixi yemecü 'aixüa mepüte'u'iyaricai, Tesarunicatari yamecate'u'iyaricacu. Menitanaqui'erieni niuqui vaüca meyuvaüriyatü. Tucarcü metenicuvautüvecaitüni 'utüarica xapayarisie siparasü xüca müpaü 'aneniqueyu 'icü. ¹² Yumüiretü müme yuri meteniuta'erieni. 'Ucari memücüriyecusixitücai memüseüyecai, 'uquisita yuvaücavatü yuri mepüte'uta'erie. ¹³ Mericüsü

Huriyusixi Tesarunicatari metenetimani quename Papuru tihecüatacai Cacaüyari niuquieya Vereyasieta. Manarita meniu'axüani mevacyuitüvatü mevamuinatüvetü teüteri yumüireme. ¹⁴ Ivamarixi cuitü meneinü'ani Papuru haramara tesita müyemiecü. Siraxi Timuteu Vereyasie meniyuhayeva. ¹⁵ Müme memiteütacai Papuru meneivitüni 'Atenasiepai. Mana menitinuaxüani 'iya müpaü tivaruta'aitüacu, Siraxi Timuteu hesüana memü'axüanicü mexüima.

Papuru que mütiuyeicacai 'Atenasie

¹⁶ Mericüsü Papuru vacuevietü 'Atenasie, yu'iyarisie niyühüavecaitüni müvaxeyiacaicü quiecatari tetexi me'ayexeyame yemecü. ¹⁷ Tuqita niuqui nixüatüacaitüni Huriyusixi vahamatü, hipameta Cacaüyari memayexeyacai vahamatü. Quiecarı hixüapata tucaricü niuqui nixüatüacaitüni mana memü'uvacai vahamatü. ¹⁸ Hipatü 'Epicureyusixi 'Esituicusixi temaiavemete meniti'eiyarümeccaitüni. Hipatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Titacuta raineniqueyu 'icü niuquivivame, hipatüta 'ipaü mete'utiyuanecai, Süricüte cacaüyari xäusie miemete nivahecüatani. Müpaü meniutiyuanecaitüni Papuru Quesusi müxatacaicü, müquite que memüte'anucu'uni müticuxatacaicüta. ¹⁹ Meneivitüni 'isücate 'Arexi yemuriyarisie memüyuyexexeürivacai vahürüpa müpaü me'utiyuatü, Siparasü tame xüca teyüvaveni temeitimaniqueyu que mütitita 'icü 'üquisica mühecua pemüxata. ²⁰ Xäusie timieme pepütasi'atüiri tanacata.

'Ayumieme tecatenetimaniqueyu que maine 'icü. ²¹ 'Atenatari yunaitü, cu'uvamete mana memü'ivatatüveta 'asimepücateyuruva, tixaütü mütihecua mepütahüavicu mepüte'eniecu xeicüa.

²² Hicü 'isücate vahixüata 'uvetü 'Arexí yemuriyarisie müpaü niutayüni Papuru, Neuxei 'Atenatari, necanixexeyani xeme naimecü xevarayexeyame memanucuneniere. ²³ 'Uva necuyeicatü ne'ixüarietü tita xemüte'ayexeyia, neneitaxeyia mürayutimavatüre, hesiena mütiuti'utüari 'ipaü, CACAÜYARI TEMÜCAMATESIE PÜMIEME 'ICÜ. Mericüte, que mü'ane xemayexeyia xeca'imaitü, mücü nenixetahecüatüamücü ne.

²⁴ Mücü Cacaüyari mitivevi cuie, nai cuiepa mütimieme, mücü tini'aitani muyuavisie cuiepata. Mücü mamacü müveviyata püca'ayeca tuqita, ²⁵ teüteri yumamacü mepüca'eyexeyia, tixaü mücareuyehüvacü. Mücütütü pütivamicua vatucari va'ia naime.

²⁶ Xeime tevi va'uquiyari 'ayeitüaca, püvarutivevi yunaimé nuivarite naisarie cuie manuniere memütamacü. Vatucarite meripai pucaye, vacuie 'inüariyari tiucaye

²⁷ memicuvaunicü Cacaüyari siparasü mecumetüvetü memitaxeyiacü. Xüari mücü teva püca'uyeica taxexuime tahesüa. ²⁸ 'Iyasie teteviyatü tenayeneniereni tenicuyuaneni teniu'uvani, müpaü que memutiyuanepaü hipatü teyününüavamete xehesüa miemete, Tame hesiena tepüyecü, me'utiyuatü. ²⁹ Mericüte, xücasü hesiena teyecüne, 'aixüa püca'ane para müpaü temüte'ixeyani hurupaü püratapaü tetepaü 'aneme, tevi veviyayapaü 'aneme, tita

tevi mütiyücühüavepaü 'aneme. ³⁰ Mericüsü Cacaüyari 'axa pücatixeyacai tita memüteyuriecäi quepaucua 'asimemücatemaicai, peru hicüri püvahecüasitüa yunaime teüteri naisarie memütama memütehayevanicü que memüteyurie. ³¹ Xeime tucari pütiucaye müva'inüatanicü cuiepa memütama heiseriemecü yüanetü, 'iya 'uqui manuyexei yatiyuriencacu. Cacaüyari yuricü nivarutahecüatüani yunaime, 'enucuquetüaca 'iya müquite vasata.

³² Hicü me'u'enanaca müquite que memüte'anucu'uni, hipatü meninanaimacaitüni, hipatüta müpaü meniutiyauni, Hutarieca tepümasi'enieni 'icü hepaüsita. ³³ Hicü tiuhayevaca Papuru, vahixüata nayeneni. ³⁴ Hipatü hesiena meteviyatü yuri meteniuta'erieni. Riyunisiyu mü'isücametücai 'Arexi yemuriyarisie miemetütüri, xevitü 'uca Ramarisü mütitevacairi, hipatüri vahamatü yuri mepüte'eriecäi.

18

Papuru que mütiuyeicacai Curinitusie

¹ 'Arique 'Atenasie heyeyaca Curinitusie neta'ani. ² Muva neitaxeiya xeime Huriyu 'Aqira mütitevacai Punitusie metinuivaxü yü'ütacame Pürisiramame. Xique punua 'Itariya cuieyarisie heyeyaca, Cürauriyu mütivaruta'aitüacü yunaime Huriyusixi memüyehucü Xumasie. Vahesie tiniuviya Papuru. ³ Vahepaü 'ivarica mexeyacaicü, vahesüa niucateitüni, meteni'uximayacaitüni yuhamatü. Müme 'ixuriqui quiyari mecanivevivametetücaitüni.

4 Xexuime 'uxipiya tucarisie tuquita tinicuxatacaitüni, Huriyusixi Cüriyecusixi yuri tiniva'eritüamücücaitüni.

5 Hicü Siraxi Timuteu meheyecünecu Maseruniasie, me'u'axüacu, Papuru niuquicü 'ayumiemetütü nayani, tivahecüatüatü Huriyusixi quename Quesusi hücü que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütü.

6 Me'i'uxive'eriecacu 'axa me'utiyanecacu müme, Papuru yu'ixuriqui 'utacaseca 'inüari 'ayeitüaca, müpaü tinivarutahüave, Xeme yuhesie xepütehahüpa xüca xe'ucuini. Ne püta nepü'itiya.

Hicürixüa memücahuriyusixi vahesüa nepüyemie. 7 Muva 'ayeneca xeime quie ninuani Cusitu mütitevacai quiecame. Mücü neyexeyacaitüni Cacaüyari. Quiena pehuracai tuqui. 8 Cürisipu tuqui va'üyaritütü yuri tinita'eririeni Ti'aitame, yunaitü quiena quiecatari hamatüana yuri mete'uta'erita.

Yümüretü Curinitutari me'u'enanaca yuri mepüte'uta'eri mepuca'üyarie. 9 Yüvicüta Ti'aitame müpaü tinitahüave Papuru heinüsita, Pepücamaca, masi quetinecuxatani, cayuvatü pepücaticani.

10 Ne 'ahamatü 'anepuyeica, xevitü tixäu pücamasiviya 'axa masiyurienique. 'Icü quiecarisie yuvaücavame teüteri necanivarexeiyani. 11 Xei viyari heimana 'ataxeime meseri mana puyuriecai tiva'üquitüatü Cacaüyari niuquieya.

12 Mericüsü, Careuni cani'isücametücaitüni, 'Acaiya cuieyarisie mühüritüariecai. Huriyusixi 'axeicüa mepuyuxeüri Papuru mehecatü. Meneivitüni 'isücame 'uvenieya hüxie haque müre'inüatacai 13 müpaü me'utiyuatü,

'Icū yuri tiniva'eritüaca teüteri Cacaüyari memayexeyanicü 'inüari niuquiyari que mücahaine. ¹⁴ Papuru 'esivatücacu pütaniuximecai, masi Careuni müpaü tinivarutahüave Huriyusixi, Neuxei Huriyusixi, 'icü xüca caheiserietünique xüca cuamanaricatünique 'icü, xasunimecü nepüxe'enieniqueyu Huriyusixi. ¹⁵ Mesü xüca xenuiquixieca niuqui hepaüsita terüvarica hepaüsita xe'inüari hepaüsita xeicüa, 'aixüa xequeteneuyuri xemetütü. 'Isücame nepüca'ayeimücü 'icü hepaüsita. ¹⁶ Nivaranuyenü'ani yuhüxie. ¹⁷ Müme yunaitü me'iviyaca Susitenexi tuqui va'üyari mühücütücai, meneicuvaxüani 'isücame 'uvenieya hüxie. Careuni 'asipücahainecai 'icü hepaüsita.

Papuru que müreta'a 'Anutiuyuquiyasie, hairieca que müreyetüa ticuxatanique

¹⁸ Mericüsü Papuru müixa tucari mana puyuhayevaxü. Varutateutüaca yu'ivama Siriyasie nanuyani naviyasie. Pürisira 'Aqira hamatüana menecüne. Meripai müyühüritüacaicü, 'ayumieme Senicüreyasie yumu'usie pucaxiri. ¹⁹ Hicü 'Epesusie meneta'axüani. Mana nivarecu'eirieni Papuru. 'Iya tuquita heutahaca niuqui nixüatüacaitüni Huriyusixi vahamatü. ²⁰ Müme menitavavirieni yapaümexa tucari müyurienicü vahesüa, perusü mücü pücayuvaüriyacai. ²¹ Nivarutateutüani masi müpaü 'utaitü, Yemecü neuyeveca Querusareme nemü'ixüaramieni 'umamiesie. Hutarieca neninuamücü xehesüa xüca müpaü tinaqueni Cacaüyari. Hicü 'Epesusie neyani. ²² Hicü Sesareyapai nuaca, heutiyuneca, nivavaüritüani

memüyutixexeürivacai, 'arique 'Anutiyuquiyasie petüa. ²³ Yapaümexa mana 'uyurieca caneyani 'uyemietü Carasiya cuieyarisie Püriquiyasie yunaime teyü'üquitüvamete vatuicatü.

'Apuruxi que müticuxatacai 'Epesusie

²⁴ Mericüsü Huriyu teviyari 'aniuyeicacaitüni 'Apuruxi mütitevacai Herecanitüreyasie metinuivaxü. 'Epesusie caninuani. 'Aixüa pü'anecai niucamecü. 'Utüarica xapayaricü pütürücaüyecai. ²⁵ Mücü Ti'aitame huyeya hepaüsita tiniuta'üquitüarieni. 'Aixüa 'iyaricü niyuvaüriyacaitüni. Tinicuxatacaitüni ti'üquitatü heiseriemecü Qesusi hepaüsita, sepa mütimaicai Vani que mütiu'üyacai xEICÜA. ²⁶ Tuquita nisütüani ticuxatatü yutatuatü. Me'i'enieca Pürisira 'Aqaira menita'inieni, heiseriemecü masi meteni'üquitüacaitüni Cacaüyari huyeya hepaüsita. ²⁷ Mücü niyeimücücaitüni 'Acaiya cuieyarisie. 'Ivamarixi me'ituicatü metenivaruta'utüirieni teyü'üquitüvamete memitanaqui'erienicü. Henuaca vaüca nivapareviecaitüni müme yuri memüte'uta'eri Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu. ²⁸ Yunaime vahüxie cuini mieme nivara'ivaxüani Huriyusixi yuniuquicü, 'utüarica xapayarisie tivaxeisitüatü quename que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütütü, Qesusi hücütücai.

19

Papuru que mütiuyeicacai 'Epesusie

¹ Mericüsü 'Apuruxi Curinitusie 'uyeicacacu cuxi, Papuru hürü 'utüa 'uyeyaca 'Epesusie neta'ani. Hipame nivaretaxeiya muva

teyü'üquitüvamete. ² Müpaü tinivarutahüave, 'Iyari Mütiyupata xete'utanaqui'eri yuri xete'uta'erieca. Mümesü müpaü metenitahüave, Masi tepüca'enanavave quename 'Iyari Mütiyupata xuave. ³ Mücü müpaü niutayüni, Mericüte, titasie xeteviyatü xete'uca'üyarie. Müme müpaü meniutiyuani, Vani que mütiu'üyacai teniuca'üyarieni tame. ⁴ Papuru müpaü niutayüni, Vani nivaruca'üyacaitüni metehayevacacu que memüteyuriecäi, müpaü tivacuxaxatüvatü teüteri yuri memüteta'erienicü que mü'ane 'utümana 'umamiecaisie. Mücü Qesusi canihücütücaitüni Cürisitütütü. ⁵ Me'u'enanaca meniuca'üyarieni Ti'aitame Qesusisüa memiemetetütü. ⁶ Vaheima 'utimecu Papuru, 'Iyari Mütiyupata mehexeyiatü mepacü. Niuquitecü meniutiniutücüne, Cacaüyarisie mieme metenicuxatacaitüni. ⁷ Yunaitü tamamata heimana yuhutatü yacütütü mepüyupaümecai 'uquisi.

⁸ Mericüsü haica meseri puyuriecäi Huriyusixi teüteriyari vatuquita 'axetü, ticuxatatü camatü. Niuqui nixüatücaitüni, yuri tiniva'eritüamücücaitüni, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü. ⁹ Hipatü menisese'icaitüni. Yuri mecacateniuta'erieni, 'axa me'utiyuatü 'iya huye hepaüsita yumüireme vahüxie. Papuru varucu'eirieca nivananuyevitüni teyü'üquitüvamete. Tucarcü Tiranu müti'üquitacaisie niuqui nixüatücaitüni. ¹⁰ Müpaü tiniyurieneccaitüni huta viyari. Yunaitü 'Asiyasie memütamacai Huriyusixi Cüriyecusixi meni'enieni Ti'aitame Qesusi niuquieya. ¹¹ Mericüsü 'inüari türücavime tiniyurieneccaitüni

Cacaüyari Papuru yatiyurieneacu, xaüsie müpaü mücatiyurienecaipaü. ¹² Tecuicucate mepüvarahurivacai tuvaxate peserate manacatütücatei Papuru. Mücü yucuiniyacü mepanayexürüvecai, cacaüyarixi 'axa memü'anene mepüvarutixünaxü.

¹³ Hipatü cu'uvamete Huriyusixi cacaüyarixi memüvaranuyenü'avacai, müme menitixatatüüne Ti'aitame Qesusi, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvanücai teüteri vahepaüsita, müpaü me'utiyuatü, Ne nepüxe'aitüa Qesusisüa Papuru mitahecüatasüa nemümiemecü, me'utiyuatü.

¹⁴ Hicü Huriyu 'Isiqueva mütitevacai mara'acate memühürütüariecai vahesüa mümiemetücai, mücü 'atahutame nivarexeiyacaitüni yunivema müpaü memüteyuriecai. ¹⁵ Hicü cacaüyari

'axa mü'ane müpaü tinivaruta'eiya, Qesusi nepümate, Papuruta nepetima. Xemesü que xepühatetütü. ¹⁶ Mücü tevi cacaüyari 'axa

mü'ane miviyacai vaheima niutiveni, nivara'iva yunaime türücaüyetü. Mümesü memamavetü meheuxitequietücaitü meniyuta'una 'iya quita.

¹⁷ Yametenetimani que mütiuyü yunaitü Huriyusixi Cüriyecusixi 'Epesusie memütamacai. Cui menimamacaitüni yunaitü. Que mü'ane Ti'aitame Qesusi mühücü 'aixüa cuxasivatü nayani.

¹⁸ Yümüiretü yuri memüte'uta'eri meniu'axüani meyumurucuitüatü me'ihecüatatü yu'iquevari.

¹⁹ Yümüiretü müme memüteyuquevayametetücai, xapayari me'ucuxeürieca menititaiya yunaime vahüxie. Meniti'inüata 'axeicüa que müraye'arücai xapayari. Huta teviyari

heimana tamamata miriyari pürata tuminiyari 'inüariyari naye'arücaitüni. ²⁰ Müpaü tiuyücu, Ti'aitame niuquieya türücaüyemecü niutumüire, caniütürücare.

²¹ Mericüsü müya tiuyücu, Papuru yu'iyarisie niyuvaüriya Maseruniyasie 'Acaiyasie 'uyeyame meta'anicü Querusaremesie, müpaü 'utaitü, Mana neheta'ayu, 'arique peuyevese nemixeiya Xu-mata. ²² Yuhutame 'iparevivamete Timuteu 'Er-asitu varenü'aca Maseruniyasie, mücütütü 'acuxi 'apüreutevicai 'Asiyasie.

Que memüteyuxamurie 'Epesutari

²³ Mericüsü 'ana vaücavamecü mepüyumuinacai teüteri 'iya huye hepaüsita. ²⁴ Xevitü Remetüriyu mütitevacai püratavevivame mühücütücai, pürata cacaüyarixiyari püvaveviecai Riyanapaü tiyuxexeyame. 'Iya müpaü tiyurienetü

vaüca 'ivarica nivapitüacaitüni tevevivamete.

²⁵ Hicü varucuxeürieca müme, vahepaü te'uximayatamete vahamame, müpaü niutayüni, Neuxei, xeme xecatenimaica tame temüte'iva 'icü ta'uximayasicacü. ²⁶ Müpaü xepütexeyia, müpaü xepüte'enana, Papuru yuri que mütiva'eritüa

que mütivarucunuitüa yumüireme teüteri, 'ena 'Epesusie xeicüa pücatixaü, masi naisarie 'Asiyasie 'esivatücacu. Müpaü tinicuxatani 'iya, müme mamacü memüveviya cacaüyarixi memücahüme

haitü. ²⁷ Mücü meta, tita temütehxeiye tame pücueriva'ane capa xüanacüa 'ayanicü. Masita, 'icü cacaüyari mütürücaüye Riyana tuquieya, tixaü catihücütüme cauca me'erieca teüteri. Yunaitü 'Asiyatari, naisarie cuiepa memütamata,

que mü'ane memayexeiya, 'icü türücariyaya püca'unarieximeni.

²⁸ Hicü me'u'enanaca mepuyeha'a. Meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Canitürücaüyeni 'Epesutari tacacaüyari Riyana. ²⁹ Quiecarisie pühüncai yuariyacü. 'Axeicüa mepecü me'unausaxüaximetü xeüripa, mevarutiviyaca Cayu 'Arisitaricu Maseruniyatari, Papuru teütameteya memühümetücai. ³⁰ Papuru nihamücücaitüni haque quiecatari memeyuxeürie, peru teyü'üquitüvamete mepüca'ipitüa. ³¹ Hipatü 'Asiya cuieyarisie quiecatari va'uquiyarima, hamicumama mehümetütü, metenetanü'ani hesüana me'itavavirietü xeüripa mücamiecü. ³² Mericüsü hipatü yücü mete'uhivatü hipatüta yücü mete'uhivatü meniutihivacaitüni. Mana xeicüa meniyucuxeürie yunaitü, yumüretü 'asimepücatemaicai titayari muva memüte'u'axüa. ³³ 'Amemu'uvacai vasata menenuyexeiya Herecanituru, Huriyusixi me'itaquecu vahüxie. Herecanituru yumamacü varu'inüaritüaca nitaniumücücaitüni yuhesie mieme memüyucuxeüri vahüxie. ³⁴ Meheitimaica Huriyu mühücütücaicü, carima meniutihivacaitüni 'axeicüa yunaitü huta hurayari meyurietü müpaü mete'uhivatü, Canitürücaüyeni 'Epesutari tacacaüyari Riyana. ³⁵ Mericüsü quiecarisie mieme sicürivanu vanütüatü müpaü tinivarutahüave 'amemu'uvacai, Neuxei 'Epesutari, haquevasü tevi 'asimücatimate quename 'Epesu quiecatari Riyana mütürücaüye vava'ütemama tehüme, Cupiterisüa macane tete cacacaüyariyari vava'ütemama quename tehüme. ³⁶ Mericüte,

xüca müpaü 'aneni, xüca cayuxamurieca 'icü niuqui, neuyeveca cayuvatü xemütamarecü xemücarucusixitünicü. ³⁷ Xeniva'atüani 'icü 'uquisi, sepa 'axa memücate'uyuri tuqui hepaüsita, sepa 'axa memücatecuxata xecacaüyari hepaüsita. ³⁸ 'Ayumieme Remetüriyu, tevevivamete hamatüana memü'uva xüca tixaü metehexeya xeime hepaüsita, tucari puxuave quepaucua 'isücate 'amemütiteni, müme cuiepa memühüritüarie 'ameniu'uvani. Mana mequehei'atüani yuxanesica. ³⁹ Xücasü masi cuxi xetecuvauni, 'aixüa püyüni quepaucua quiecatari memüyuxeürie, 'inüari niuquiyari que maine. ⁴⁰ Hicümüsüari tepücueriva'aca capa tahesie rahüiyanicü cuya temüvevecü hicü, sepa mücareuyevecai. Tame tepücayüvave 'asitemütüyuanı tahesie mieme 'icü xamuriyacü. ⁴¹ Müpaü 'utayüca nivananuyenü'ani memayuxeürie.

20

Papuru que müretüa Maseruniyasie Cüresiyasie

¹ Mericüsü yuariya heunuacu, Papuru yu'aurie nivarutahüave teyü'üquitüvamete. Vatuicaca varutateütüaca Maseruniyapai neyani. ² Muva 'uyemietü, nivatuicacaitüni vaücavame niuquicü. 'Arique Cüresiya cuieyarisie neta'ani. ³ Haica meseri yuriecacu, Huriyusixi meniye'neni me'imienique quepaucua Siriyapai müyemiecai. 'Ayumieme müpaü tiniyumaicaitüni Maseruniya püta muyeyunecü. ⁴ 'Asiyapai hamatüana meniu'uvacaitüni Supateri Vereyatanaca 'Arisitaricu Secunitu memütesarunicataritücai,

Cayu Rerüvetanaca, Timuteu, Tiquicu Türupimumatü memü'asiyataritücai. ⁵ Müme mehaitütüaca metanecueviecaitüni Türuhasisiepai. ⁶ Tamesü Piripusie tecaneyecüne naviyasie, pa cacuxanariyame 'ixüarariyari 'anutiyacu. Vahesüa teneta'axüani Türuhasisie 'auxüme tucari 'anucayacu. Mana 'atahuta tucari tepuyuri.

Papuru que mütivaruteutüa Türuhasitari varecu'ivataca

⁷ Mericüsü mexüacame tucari semanasie tenitacuxeürieni pa temütitaracü. Papuru tinivacuxaxatüvacaitüni. 'Uxa'arieca müyemiecaicü, 'ayumieme 'apüreuterixü ticuxatatü tucari hixüapaque. ⁸ Vaücava puti'ucai cüxemete qui taüta haicacüa heutitevacacu temütayexeüriesie. ⁹ Xevitü temaicü 'Euticu mütitevacai mana nacateitüni quitenie. Mücü neucuni yemecü. Papuru vaüca ticuxatacacu, nayexüne cusutü, neucaveni haicame quiyarisie, müquitü niuticueiyani. ¹⁰ 'Anacayaca Papuru, heimana niuveni, niviya, müpaü niutayüni, Cayuvatü xepücayumuinani. 'Iyarieya 'upüyeca. ¹¹ Hicü neutiyani Papuru. Pa 'utitaraca, he'inüataca 'icuai, mana tinicuxatacaitüni vaücava. 'Atinecu tau caneyani. ¹² Meni'atüani temaicü 'ayeniereme, mepütuicariecai vaücava.

Que memüteheta'axüa Miretusie, Türuhasisie meheyecüneca

¹³ Hicü tame naviyasie tepecü te'uhaitütüatü. 'Asunisie teneta'axüani. Mana tepenucunaquequecai. Papurumatü müpaü tetenipini. 'Iya yü'ücama neta'aniquecaitüni. ¹⁴ 'Asunisie tasi'anucunaquecu, te'itanaqui'erieca naviyasie,

Mitirenepai tenecüne. ¹⁵ Manata 'uxa'arieca tenecüne naviyasie teheta'axüanique Quiuxi hüxie, 'uxa'arieca Samusie tepeta'axüa, 'arique Turuquiriyu teheta'axüaca 'uxa'arieca Miretupai teneta'axüani. ¹⁶ Müpaü pütiyumaicai Papuru, temuyecünequecai 'Epesu 'aurie, tucari mücayurienicü 'Asiya cuieyarisie. Niyumexütüacaitüni xüca yüvenique Querusareme meyeicanicü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'ayu.

Miretusie que müticuxatacai Papuru vateütütü

¹⁷ Hicü Miretusie 'ucaitü, retanü'aca 'Epesusie, nivarecu'inieni memüyutixexeürivacai va'uquiyarima. ¹⁸ Hesüana me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Xeme xecatenimaica matüaripai nemunua 'Asiyasie, tucari'cü que nemütüyeicacai xehesüa. ¹⁹ Ti'aitamesie mieme netini'uximayacaitüni tixaü netihücütüme necane'erietü, ne'utasuatü, ne'inüasienetü, Huriyusixi que memüteyu'eniecai nehapaüsita. ²⁰ Nepücanecu'imavacai, nepünevaüriyacai nemütixetahecüatüanicü tita müreuyevacai, teüteri vahüxie xequitata netinixe'üquitüacaitüni püta. ²¹ Huriyusixi Cüriyecusixi müpaü nepütixetahecüatüacai xetehayevame que xemüteyurie Cacaüyarisie xemüteviyanicü, yuri xemüteta'erienicü Tati'aitüvame Qesusisie. ²² Hicüsüari ne Querusaremesie nepüyemie ne'iyarisie vaüriyarica nepitüarietü. 'Asinecacatin-imaica que neme'itüarieni mana. ²³ 'Ipaü xEICÜa nepütimate, 'Iyari Mütiyupata pünetitahecüatüa xexuime quiecarisie, müpaü 'utaitü quename

caunaritecū 'uximatüaricacū necueviya mana.
²⁴ Sepanetü, netucari raye'arücame nepüca'eri nehesie mieme. Nepinüniqeyu xeicüa neyeiya nenetemavietü, nepinüniqeyu nehüritüaricacū Ti'aitame Quesusi que münetiuhüritüa, nemütihecüatanicü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita, Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari manuyüne hepaüsita.

²⁵ Hicümüsüari ne nepütimate hasuacuari nenierica xepücaxeyi ya yunaitü xeme xehesüa nemuyeicacai netihecüatatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. ²⁶ 'Ayumieme 'icü tucarisie necatinixe'utahecüatüani quename ne'itiya, quename ni xeime xuriyayacü necarahüviyarüva. ²⁷ Tixaü nepücanecu'imavacai, nepünevaüriyacai nemütixetaxatüanicü naime Cacaüyari mütisütüa. ²⁸ Xequeneyucuerivayurieca xeme, xequenivacuerivayurieca mümeta muxasi vacümana 'Iyari Mütiyupata xehüritüaricame müxe'ayeitüa, xemüva'üviyanicü müme yunaima Ti'aitamesüa miemete memüyutixexeüriva, 'iya müvarunanai yuxuriyacü. ²⁹ Nesü necatinimaica neyemieyu 'arique 'üravesixi xesata meneutahaxüacuni teyu'uximatüvamete. Mepücavahayeva muxasi. ³⁰ 'Uquisi xesata menanucu'uicuni tutunimecü me'ütiniütü, yu'ütüma memüvarahapanacü teyü'üquitüvamete. ³¹ 'Ayumieme xequenayeneniereni, xequena'erivani haica viyari tucaricü tucaricü que nemücatinehayevacai nexecu'imaiyatü yuxexuime, ne'utasuatü.

³² Hicürixüa xehepaüsita nenihüritüani Cacaüyariri, niuquiyarita. Mücü niuqui

quename 'aixüa tiuca'iyari manuyüne, mücü caniyüveni müxeseiriyani, müxepitüani xehesie müтинаquenicü yunaime Cacaüyari müvarupataxü yuhesie mieme, müme vahesie que müтинаqueni. ³³ Ne xeime tuminieya püratu huru 'ixuriquieyata nepüca'ihive'eririecai. ³⁴ Masi xeme xecatenimaica 'icü nemamacü nepütinepitüacai tita nemüreyehüacai ne, nehamatü memu'uvacai tita memüteheuyehüacai nepütivapitüacaita. ³⁵ Neheyemecü netinixehēcüatüacaitüni müpaü xete'uximayatatü xemüvaparevienicü müme memücatürücavi, xeme xema'erivanicü Ti'aitame Qesusi niuquieya que mutayü, Que mü'ane mütiyumicua yemecü caniyutemavieca, que mü'ane mütimiquie 'esiva xeicüa caniyutemavieca. ³⁶ Hicü müpaü 'utayüca, 'utitunumaqueca, yunaime vahamatü niyutanenevieneni. ³⁷ Yunaitü vaüca meniutisuanacaitüni. Cüipieyasie me'acavütü meni'iseni ³⁸ meyhiverietücaitü yeme niuquieyacü que maineacü, quename niericaya mecaxeyaniquecai tavari. Meneiteüta naviyasiepai.

21

Papuru que müreta'a Querusaremesie

¹ Hicü tevarutateutüaca tenecüne. Heis-eriemecü te'u'uvatü naviyasie Cuhusipai teneta'axüani, 'uxa'arieca Ruraxisiepai, 'arique Patarasiepai teneta'axüani. ² Mana tepeitaxeyia naviya Penisiyasie muyeyunequecai. Te'acayaxeca tenecüne. ³ Te'ixeyiaca Sipüre, ta'utata teheicu'eirieca, Siriyasie teneta'axüani. Mana Tirusie teniuyeyunixüani naviya mana

müti'icapiyaniquecaicü. ⁴ Tevaretaxeyiaca teyü'üquitüvamete, 'atahuta tucari teniuyurieni mana. 'Iyari müpaü tiva'üquitüacacu müpaü metenitahüave Papuru müca'uyeyanicü Querusaremepaitü. ⁵ Yapaümexa tucari 'anucayacu, te'ayenexüaca tenecüne. Yunaitü 'ucarita türita mepütasi'uvitüximecai quiecaritari tesiepai. Mana ha tesita te'utitunuma'uca, tetatanenevieca, ⁶ tenitatateutüaxüani. Tame mücü naviyasie tepacayaxixü, mümesü yuquiecarisie meniucunuaxüani.

⁷ Tirusie teheyecüneca mücü naviyasie, tavari tenecüne. Turemaira tecaneta'axüani. Mana tevarutavaüritüaca 'ivamarixi, xei tucari tepuyuri vahesüa. ⁸ Teheyecüneca Papurumatü temu'uvacai, 'uxa'arieca Sesareya teneta'axüani. Piripe niuqui 'aixüa manuyüncü mütixaxatametücai, mücü quita teheutahaxüaca hesüana tenitahayeva. 'Iya xevitü canihücütücaitüni 'atahutame vasata. ⁹ Yunaucame yunivema püvarexeiyacai 'üimarixi texaxatamete. ¹⁰ Hicü yapaümexa tucari te'uyuriecu, xevitü muva nacaneni Cureyasie heyeyaca, tixaxatametütü Hacapu mütitevacai. ¹¹ Tahesüa nuaca, Papuru hüyameya 'uviyaca, yü'ücate yumamate niutihüani müpaü 'utaitü, 'Iyari Mütiyupata müpaü paine, 'icü hüyame cusiyarieya, 'ipaü meteneihüacuni Huriyusixi Querusaremesie. Menivayetuiriecuni müme memücahuriyusixi. ¹² Te'i'enieca 'icü, tame quiecatari vahamatü tenitavavirieni Querusaremepai müca'uyeyanicü. ¹³ Papuru müpaü tatiniuta'eiya, Titari xeteyurie xe'utisuatü

ne'iyari xeveranariyatü. Ne nepüha'arisi Querusaremesie nemühüiyanicü, masi nemümünicü Ti'aitame Qesusisüa nemümiemecü. ¹⁴ Ca'ucunuitüariecu cayuvatü tepumacai, müpaü te'utiyuatü, Mericüte, yaquetiuyüni que mütinaque Ti'aitame.

¹⁵ Mericüsü yapaümexa tucari 'utixücu tetacuha'aritüaca Querusaremesie teneutiyune. ¹⁶ Teyü'üquitüvamete Sesareyasie miemete hipatü tahamatü mepu'uvacai xeime mehavitütü Münasunitüme. Mücü Sipüretanaca tiyü'üquitüvame canihücütücaitüni matüaripai mieme. Mana hesüana tepütahayevaquecai.

Papuru Cacuvu que mütiutavaüiritüa

¹⁷ Mericüsü Querusaremesie teheta'axüacu, 'ivamarixi metaniutanaqui'erieni meyutemamavietü. ¹⁸ 'Uxa'arieca Papuru

Cacuvusüa neutahani tahamatü. Hesüana meniu'uvacaitüni va'uquiyarima yunaitü.

¹⁹ Varutavaüiritüaca tinivahecüatüacaitüni naima que mütihüritüariecai hepaüsita xexuime que mütiuyuri Cacaüyari nuivarite vasata. ²⁰ Müme

me'u'enanaca 'aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita. Müpaü metenitahüave, Neuxei ta'iva, pecanivaxeyaveni quepaümeme miriyari Huriyusixi yuri memüte'erie. Yunaitü yemecü mepüteviya yu'inüari niuquiyarisie. ²¹ Müpaü

mepütecühüavarüva 'ahepaüsita, quename yapeti'üquitane yunaitü Huriyusixi nuivarite vasata memütama yamemücatecahunicü Muisexi niuquieyasie pe'utaitü vaniu, yape'utaitüta vaniu memücava'inüaritüanicü yütüriyama xitequiyacü, yututuyarisie yamemücatecahunicü vaniu.

²² Queteri 'aneni. Yumüiretü xüari mepüyuxeürieni. Mepü'enanani pemunua. ²³ Mericüte, 'ipaü quetineuyuri que temümatecühüave. 'Uva tasata mepu'uva 'uqisi yunaucatü, paye'axime memüyuxünacü que memüteyühürütüacai. ²⁴ Quenivaranuvitüqui, queneu'a'itieca vahamatü, quetineu'atua vacüpa mücaxirienicü 'inüari mayanicü vatucari maye'acü. Müpaü petiyurieu yunaitü mecatenimaica tixaü mücatihücü que memütecühüavarüva 'ahepaüsita, masi 'inüari niuquiyarisie yapeticamietü 'apemuyeica. ²⁵ Mümesü memücahuriyusixi yuri memüte'uta'erie, niuqui tepüvarenü'airi teva'aitüatü müpaü 'anenemesie yamemücatecahunicü, masi memüca'icuacacü tita tetexi memütexatüarie, xuriya, caviyacame, que mü'ane mücayü'üya mücayücüna memücavacumaüvanicü.

Papuru que mütiuviyarie tuquita

²⁶ Hicü 'uxa'arieca Papuru nivarevitüni müme 'uqisi. Vahamatü neutahani tuquita yu'itieca, müpaü tihecüatatü quename tucari 'aye'a memuyu'iti, yuxexuime vamavari mexi ca'atüarievecai.

²⁷ Mericüsü 'atahuta tucari 'aye'aximecacu, Huriyusixi 'Asiyasie miemete me'ixeyaca Papuru tuquita, menivarutamuina yunaime muva mem'u'uvacai. Meniviya ²⁸ müpaü me'utihivatü, Xequetaneuparevi 'Ixaherisixi. 'Icü tevi canihücütüni que mü'ane tateüterima vahepaüsita 'inüari niuquiyari hepaüsitata 'icü 'ena hepaüsitata 'axa mütiva'üquitüa yunaime naisarie. Hicüri Cüriyecusixi 'uva nivaratavitüni tuquita, 'icü 'ena

Cacaüyarisie mieme müracupasie caniuseviximani.
 29 Meripai mepixeyacai Türupimu 'Epesutanaca hamatüana 'uyeicame quiecarisie. Papuru tuquita hetavitüme mepü'eriecai.

30 Yunaitü quiecatari meputayua. Teüteri me'unasaxüaximetü meniu'axüani. Me'iviyaca Papuru, menenuyehana tuqui tacua. Yapaucua 'itupariyari neunarixüani. 31 Hicü me'imiecucacu, niuqui nenuani xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvamesüa quename yunaitü Querusareme quiecatari metemuinatüvecai. 32 Cuitü cuyaxi varevitüca, xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamate varevitücata, mücü mana niutanausa vahesüa. Teüteri mevaruxeyaca cuyaxi tiva'aitüvame, cuyaxirita, meteniuhayeva me'icuvayatü Papuru. 33 'Aura 'ayaca cuyaxi va'uquiyari, niviya. Tiniuta'aita memihüanicü huta tepüayaricü. Nivaruta'ivaviya que müpaicütücai que mütiuyuri. 34 Hipatü yücü meteniuhivacaitüni, hipatüta yücü mete'uhivacai. 'Asimücaretimaivecaicü heiseriemecü müme memutihivacaicü, 'ayumieme nivaruta'aitüani memenuvitünicü cuyaxi vaqui. 35 'Imumuitüa me'u'axüaca, püreuyevcai cuyaxi me'enuyevietü memenuhanacü vaüriyarica, teüteri memüsaipünecaicü. 36 Yümüretü meniveiyacaitüni, Queneumi'a mete'uhivatü.

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu teüteri vahüxie

37 Hicü meheutahaxüaximecacu cuyaxi vaquita, Papuru müpaü tinitahüave cuyaxi tiva'aitüvame, Catiyüve nemasitahüave. 'Iya müpaü niutayüni, Que petiniuve 'ecü Cüriyecusixi vaniuquicü 'acu.

38 'Iya 'Equipitutanaca pecatihücü meripai cuya matüa, 'uma macumavesiepaitü müvarevitü navaxa'üvemete nauca miriyari meyupaümeme. 39 Papuru müpaü tinitahüave, Nesü necanihuriyutüni, necanitarusutanacatüni Sirisiya cuieyarisie nemiemetütü, quiecarari 'amüyevasio necaniquiecametüni. Hicü nepümasivaviri, queneneupitüa nemütivataxatüanicü teüteri. 40 'Ipitüacu, Papuru 'imumuisie 'utivetü yumamacü nivaru'inüaritüani teüteri. Cayuvatü me'utamarecu yeme, Hepürayusixi vaniuquicü niutaniuni, müpaü 'utaitü,

22

1 Neuxei 'ivamarixi 'uquiyarimata. Xequenene'enieca nehesie mieme que nemütitaniuni hicü xehüxie. 2 Hicü me'i'enieca Hepürayusixi vaniuquicü ticuxatame, masi cayuvatü mepumacai. Müpaü niutayüni,

3 Ne necanihuriyutüni. Tarusosie Sirisiya cuieyarisie nenetinuiva. Neniutavere 'icü quiecarisie Camarierisüa netine'üquitüatü heiseriemecü tatevarima va'inüari niuquiyari hepaüsita. Ne neheyemecü nepü'ayumiemetücai Cacaüyari hepaüsita, xehepaü 'icü tucarisie xemü'ayumiemetepaü. 4 'Icü huyeta miemete nepüvareutaveiyaxüa nevacuinique. Nepüvarutihüa, netivaranutaxüri 'uquisi 'ucari.

5 Mara'acame mühüritüarie, ta'uquiyarimata yamepünetehécüata. Mümeri menesi'uhuritüacu xapa ta'ivama vahesie mieme, neneyani Ramasicusie nevaravitünique Querusaremesie

mehüatücaime müme mana memecü,
memanutaxüriyanicü.

*Papuru ta'aurie que mürave, que müticuxatacai
(Nü'arisixi 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Mericüsü ne'uyemiecacu, Ramasicu
'aurie ne'aye'aximecacu, yapaucua tuca
taheima mieme hecüariya niucumerüca
ne'aurie. ⁷ Cuiepa nenativeni. Xeime
nepu'eni müpaü müneretahüavixü, Sauru 'acu,
Sauru, titayari penetiuveiya. ⁸ Nesü müpaü
netinita'eiya, 'Uqui que pepüpaicü 'ecü. 'Iya
müpaü netiniutahüave, Ne necaniquesusitüni
Nasaretitanaca pemünesi'uveiya. ⁹ Nehamatü
memu'uvacai hecüariya menixeyacaitüni
meniutimama. Mepüca'i'eniecai que mü'ane
müneticühüavecai. ¹⁰ Ne müpaü neniutayüni,
Que netiyurieni ne Ti'aitame. Ti'aitame müpaü
pünetiutahüavixü, Quenanucuquexi, Ramasicusie
quenemie. Manari yapepütitahüavarieni
naimie que müti'aisie yapemütiyurienenicü.
¹¹ Nepütauruxiecai xavatüricü. Müme nehamatü
memu'uvacai menesi'ahanacacu, neninuani
Ramasicusie.

¹² Mericüsü xevitü Hananiya mütitievacai
mana peyeicacai 'uquitütü 'aixüa yamüticamiecai
'inüari niuquiyarisie. Yunaitü Huriyusixi muva
memütamacai menihecüataçaitüni. ¹³ Hicü nehesüa
nuaca, mana 'utivetü, müpaü pünetiutahüavixü,
Ne'iva Sauru, quenanutanieri. 'Anatütü
ne'anutaniererca nenixeiya. ¹⁴ Mücü müpaü
niutayüni, Tatevarima vacacaüyari matüaripai
camananuyexeiya yapemütimanicü tita
mütinaque, 'iya Heiserie Mexeiya pemüxeiyanicü,

niuquieya pemü'enienicü 'utaniucame.
¹⁵ Que pemütiunierixü que pemütiu'enaxü
 yapecatinivahecüatüamücü yunaime teüteri.
¹⁶ Hicümüsüari, titayari petita'icuevani.
 Quenanucuquexi, queneuca'üyari, tita 'axa
 pemütiuyuri quene'ahauxina pehehüavetü que
 mü'ane mühücü.

*Papuru que mürenü'arie memücahuriyusixi vah-
 esüa*

¹⁷ Mericüsü Querusareme nenuaca, tuqui
 curaruyarita nenenenevietü, heinüsipaü
 'aneme neniuxeiya. ¹⁸ Nenixeiya Ti'aitame
 müpaü neticühüaveme, Quene'amexütüaca,
 Querusareme quenayeye'a, memüca'itanaqui'ericü
 'aniuqui que pemütihecüata nehepaüsita.
¹⁹ Nesü müpaü necaniutayüni, Ti'aitame, müme
 mecatenimaica ne que nemüticuyeicacai tuquiteta
 nevaranutaxürüvatü nevahüatü müme yuri
 memüte'eriecai 'ahesie. ²⁰ Mücü meta, quepaucua
 'Esitevani xuriyaya mutaxüri 'ahepaüsita
 mütihecüatacai, ne 'aneputivecai ne'iyari
 ya'anecacu, ne'ihütü müme memimieniquecai
 va'ixuriquite. ²¹ Mücü müpaü pünetiutahüavixü,
 Quenemiesü, tevapai necamananunü'amücü
 memücahuriyusixi vahesüa.

Cuyaxi tiva'aitüvame que mütivi Papuru

²² Mericüsü teüteri meni'eniecaitüni 'iya
 niuquique, perusü 'ana carima meputihivaxü
 müpaü me'utiyuatü, Queneumi'a, cuiepa
 püca'uyeicani que mü'ane müpaü mütiyuriene.
 'Aixüa cacani'aneni 'ayenieretü müyuhayeva.

23 Me'utihivacacu yu'ixuriqui 'itüata mehevivi-
vacacu tumuanari me'uti'enisitüvacacu, 24 cuyaxi
tiva'aitüvame tiniuta'aita manuvitüquienicü
cuyaxi vaquita, müpaü 'utaitü, Tepita'inüata
'aruvaxini 'icuvaxüayu, yanemüretimanicü titayari
müya mete'uhivacai hepaüsitana. 25 Mexi
me'enutihanacai navicü quita, Papuru müpaü
tinitahüave xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame
mana 'utivecacu, Que xetetauniva xemicuvaxüani
tevi Xumasie müquiecame ca'itahüavivecacu
'isücame. 26 Xei sienituyari tiva'aitüvame
'u'enaca, xei miriyari tiva'aitüvamesüa
neyani. Tiniutahecüata müpaü 'utaitü, Que
petiyuriamücü. 'Icü tevi Xuma caniquiecametüni.
27 Nuaca xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame, müpaü
tinitahüave, Yaquenetineutahüavi, 'ecü Xuma
petiquiecame. 'Iya, Hü, niutayüni. 28 Cuyaxi
tiva'aitüvame müpaü tinita'eiya, Cari ne vaüca
netinetuaca quiecame nepatüa. Papuru müpaü
tinitahüave, Nesü müpaü ne'aretü nenetinuiva.
29 'Ayumieme yapaucua hesüana menecüne
müme memita'inüataquecai. Xei miriyari cuyaxi
tiva'aitüvame nimacaitüni yamüretimacü quename
Xuma quiecame hücütücai, quename 'ihüacai.

Tsücate que memüte'ita'ivaviyaxü Papuru

30 Hicü 'uxa'arieca heiseriemecü
tinimaimücücaitüni titayari Huriyusixi
meteniuquixiecai hepaüsitana. Pixünaxü,
tinivaruta'aitüani memüyucuxeürienicü
mara'acate memühüritüariecai 'isücate yunaitü.
Heivitüca Papuru, vahüxi nitaqueni.

23

1 Hicü Papuru varuxeiyaca 'isücate, müpaü niutayüni, Ne'ivamarixi, ne'iyari 'aixüa 'anecacu canesitate'acacu 'aneniuyeicani Cacaüyari huxie meripai hicü cuxi. 2 Hicü Hananiya mara'acametütü mühüritüariecai tiniyaruta'aitüani müme 'auriena memüti'ucai teniena memitavanicü. 3 Hicü Papuru müpaü tinitahüave, Cacaüyari pümasivani 'ecüta, que pemütimasiücü yapepüca'ane 'ixumari münaximapaü. 'Ecü 'apecanacani penesi'inüatanetü 'inüari niuquiyari que maine, masi 'inüari mücahainepaü püta pepüti'aita nemüveiyanicü. 4 Mana memü'uvacai müpaü meniutiyuani, Tietüsü pe'itatieci Cacaüyari mara'acameya mühüritüarie. 5 Papuru müpaü niutayüni, Ne'ivama, 'asinepücatimaicai mara'acame mühüritüarie mühücücü. Müpaü pütü'utüarie, 'Axa pepüca'utaineneni 'ateüterima tiva'aitüvame hepaüsita.

6 Mericüsü retimaica Papuru hixüata me'atü memüsaruseusixitücai hixüata me'atü memüpareseusixitücai, 'isücate vahüxie müpaü tiniuhiva, Ne'ivamarixi ne necanipareseutüni, Pareseu nepünu'aya. Yanetita'icuevatü yuri nemüti'eriecü quename müquite me'anucu'uni, 'ayumieme nepü'inüasie. 7 Mexi cuxi 'utaniuca, Pareseusixi Saruseusixi meniuticuitücüne. 'Amemü'uvacai hixüata meniysana. 8 Saruseusixi müpaü meputiyuane quename müquite meca'anucu'uni, quename niuqui tuayamete tixaü mecatehüme, quename 'iyari tixaü catihücü. Pareseusixi yamecani'aneneneni

naimecü. ⁹ Hicü carima meniutihya. Me'anucu'uca hipatü 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi vahesie memüteviyacai, meniyuticuitücüne müpaü me'utiyuatü, Tame tixaütü tepücate'ucaxei 'axa ti'aneme 'icü tevi hepaüsita. Tietüsü 'iyari 'itahüave niuqui tuayame nusu. ¹⁰ 'Utimüirecu 'imieri, xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nimacaitüni capa hixüata me'isanacü Papuru. Tinivaruta'aitüani yucuyaxima memeutacü necü, memiviyacü vasata, memenuvitünicü cuyaxi vaquita.

¹¹ 'Uxa'arieca yüvicüta Ti'aitame 'auriena 'utivetü müpaü niutayüni, Pepücamaca Papuru. Que pemünetihécüatacai Querusaremesie, müpaü tineuyeveca pemünetihécüatanicü Xumasietä.

Que memüte'imieniquecai Papuru

¹² Mericüsü 'atinecu tau, Huriyusixi hipatü meniyu'enieni. Meniyühürütüani müpaü me'utiyuatü, Tepüca'anuhareni tepücatecuaca te'imiemeque Papuru. ¹³ Huta teviyari meyupaümetü yacütüniquetü müpaü meteniyühürütüacaitüni. ¹⁴ Mara'acate memühürütüariecai vahesüa yu'uquiyarima vahesüa me'u'axüaca müpaü meniutiyuani, Tame müpaü tepüte'utahürütüa, tixaütü tepücateha'inüatani Papuru temiemeque. ¹⁵ Hicü 'ayumieme xeme 'isücate vahamatü yaxequeteneutahüavi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame xehesüa mevitünicü, 'aixüa 'anemecü masi xemütetimanicü hepaüsitana

yacütünüquetü. Tame canuavecacu cuxi 'uma tenetaha'aritüaca temimienicü.

¹⁶ Mericüsü Papuru masuya niu'ena que memüte'imieniquecai. Mana nuaca, cuyaxi vaquita heutahaca, tinitaxatüani Papuru. ¹⁷ Papuru yu'aurie 'itahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamate xeime, müpaü niutayüni, 'Icü temaicü quenanutitüqui xei miriyari cuyaxi tixe'aitüvamesüa. Tixaü pürexeyia yamütitahüavecü. ¹⁸ 'Iya caneivitüni xei miriyari tiva'aitüvame hüxie. Müpaü niutayüni, Papuru manutahüiya yu'aurie nesi'utahüaveca pünesi'utavaviri 'ahüxie nemenuvitünicü 'icü temaicü. Tixaütü niu pürexeyia yamümatitahüavecü. ¹⁹ Xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame tiviereca mamayasie vatipai yühücüate mematitei neihana müpaü ticu'ivaviyatü, Que titita pemeixeyia yapemüneticühüave. ²⁰ Mücü müpaü niutayüni, Huriyusixi mepuyu'enie. Mepümasitavavirieni 'uxa'a pemenuvitünicü Papuru 'isücate vahesüa, heiseriemecü memütemaicacü hepaüsitana yacütütü. ²¹ 'Ecü pepücava'enieni. Huta teviyari yacütütü 'uquisi vahesüa miemete mepicuevie. Müpaü mepüte'uyühüritüa memücatecuacacü memüca'anuharenicü me'imiemeque. Hicü meniyuha'aritüaca memasicuevietü pemü'avaüriyanicü. ²² Hicü xei miriyari tiva'aitüvame neinü'ani temaicü müpaü ti'aitüaca, Tixaü xeime pepücaraxaxatüvani 'icü hepaüsita que pemünetiutahecüatüa.

Papuru que mürenü'arie Perixi mü'isücomesüa

²³ Mericüsü yu'aurie varutahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamete yuhutame, müpaü niutayüni, Xequenivarucuha'arütüaca huta sienituyari cuyaxi, cavayasie memayaxivave haica teviyari heimana tamamata, 'ixipara vivamete huta sienituyari vahamame, Sesareyasie memüyehucü haica hurayari 'aye'ayu yüvicüta. ²⁴ Cavayasixi xequenivarexeiya, Papuru me'anuhanatü memivicueisitüanicü Perixi mü'isücomesüa. ²⁵ Xapa nita'utüirieni 'ipaü 'utaineme,

²⁶ Ne Cürauriyu Risiyaxi nepümasivaüritüa 'isücame pemütürücaüye Perixi. ²⁷ Huriyusixi meniviya 'icü tevi, 'esivatücacu menimieni. Yanetiumaica, cuyaxi vahamatü nepiviya, nemüretimacü Xuma müquiecamecü.

²⁸ Netimaimütü titayari meteniuquixiecai hepaüsitana, neneivitüni va'isücate vahesüa.

²⁹ Nepüvaretaxei menuquixiecame que maine va'inüari niuquiyari hepaüsita. Tixaü 'asipücati'anecai hesiena mürahüiyani mümierienicü manutahüiyanicü. ³⁰ Müpaü netiutahüavarieca memimieniquecaicü 'icü tevi, cuitüva necaneinü'ani 'ahesüa.

Nepütivaruta'aitüa müme hepaüsitana memüniuquixie 'ahüxie memitahüavecü. Müpaü xEICÜA.

³¹ Mericüsü cuyaxi que mütivaruta'aitüa, yüvicüta meneivitüni Papuru 'Anutipatürisisiepai.

³² 'Uxa'arieca mevarucu'eirieca müme cavayasie mematecai memüyehucü hamatüana, cuyaxi yuquiepai meniucunuaxüani. ³³ Müme

Sesareyasie meheutahaxüaca, xapa meniye-tuirieni 'isücame. Papuruta mete'iyetüiri.

34 'Itaterüvaca xapa, nita'ivaviya Papuru que mü'ane cuieyarisie mümiemetücai. Sirisiyasie mümiemetücai timaitü 35 müpaü niutayüni, Mericüte, nepümasi'enieni me'axüayu müme 'ahepaüsita memüniuquixie. Tiniuta'aita Herurexi parasiyuyasie me'üviyariecacü.

24

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu Perixi hūxie

1 Mericüsü 'auxüvirieca tucari 'anucayacu, mara'acame mühürütüariecai mana neta'ani Hananiya mütitevacai, hipatüta va'uquiyarima, xevitüta Teruturu müniucametücai mete'u'axüa. 'Isücame hūxie meteniutahecüata Papuru hepaüsita. 2 'Isücame 'itahüavecü, Teruturu nisütüani 'ixanetatü, müpaü 'utaitü, Yemecü cayuvatü pecatanipitüaca 'ecü. Timaiveme pemühücücü pecaniheiserietüaca vaücava tateüterima tahesie mieme. 3 Neuxei Perixi pemütürücaüye, naisarie tenitanaqui'erieni naimé pamüpariyusi temasipitüatü. 4 Mericüte necamasi'uximatüamütü vaüca niuquicü, 'ayumieme nepümasitavaviri pemütasi'enienicü yareutevitü 'aixüa pemütüca'iyaricü. 5 Tenitaxeiya 'icü tevi 'axa tiyurieneme cuya vevieneme yunaimé Huriyusixi vasata naisarie cuiepa. Nasaretitanacasia memüteviya catiniva'aitüvametüni. 6 Tuquita neutahani 'iseviximanique. Tepivi, teni'inüatacucaitüni que maine ta'inüari niuquiyari. 7 Perusü nuaca Risiyaxi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame mühücü, vaüriyarica cataniunavairieni.

8 Catatineta'aitüani tame hepaüsitana temüniuquixie 'ahesüa temüyehucü. 'Ecüta pe'ita'ivaviyame pecaniyüveni pemüretimani naima que temüteniüquixi hepaüsitana.

9 Huriyusixita hepaüna mecanini-uquimacaitüni, quename müpaütütü 'ane me'utiyaütü. ¹⁰ Hicü 'isücame yumu'ucü 'i'inüaritüacu mütaniunicü, müpaü niutayüni Papuru,

Yanetimaitü 'ecü müixa viyari que pemütiuyuri 'ena 'icü teüteri va'isücame pehücütütü, 'ayumieme 'aixüa 'iyaricü nehesie mieme nepütaniuni que müticuxasiva nehepaüsita. ¹¹ 'Ecü pecaniyüveni pemütimaica, tamamata heimana huta tucari püca'anucayeive cuxi quepaucua nemeutiyunixü Querusaremesie nemünetanenevienicü. ¹² Sepa tuqui 'amüpata, tuquite 'esimüpepeta, quiecarisieta, tixaü mepücanesihetaxei niuqui nexüatüacame xeimematü, teüteri nevacuyataneme. ¹³ Mepücayüvave memiseiriyani yuniuqui que memüteniüquixie nehepaüsita hicü. ¹⁴ 'Ipaü nepümatitahecüatüaniqueyu, ne 'iya huyeta netiviyatü nepüti'uximaya tatevarima vacacaüyarisie mieme, sepa müme xaüsie tiviyacame memüxata 'iya huye. Yuri nepüti'eri naitü que mütiuti'utüarie 'inüari xapayarisie texaxatamete vaxapayarisie. ¹⁵ 'Imetütü vahepaü yuri que memüte'erie meta'icuevatü, neta yuri netini'erieca müpaü netita'icuevatü Cacaüyari müvaranucu'uitüani müquite, heiseriemecü yamemüteyurie, heiseriemecü yamemücateyurie yunaime. ¹⁶ Mücücü yanetinicuvauneni ne'iyari

mücanesitatienicü naime hepaüsita, sepa Cacaüyari hepaüsita, sepa teüteri vahepaüsita.

¹⁷ Ne tumini nenicuxeürieni neteüterima vahesie mieme. Yapaümexa viyari müpäü netiniyurieneçaitüni. 'Arique 'uva neninuani ne'e'ütü. ¹⁸ Müpäü netiyurieneçacu hipatü Huriyusixi 'Asiyatari menenetaçeiya tuquita nene'itiece. Yümüretü teüteri 'amepüca'u'uvacai ne'aurie, nepüçavaxamurieçai. ¹⁹ Neuyeveca memü'axüani 'ahüxie müme, reuyevese müme memüniuquixieni que memüneteniuquimanie. ²⁰ Mesü, 'ime 'ena yameque'utiyaneni tita memüte'ucaxei müçatiheiserie quepaucua ne nemutiveçai 'isücate vahüxie, ²¹ tita memüte'ucaxei xeime neniüqui hepaüsita que nemütiuhiva vahüxie ne'utivetü müpäü ne'utaitü, Müquite me'anucu'ume nemüti'erieçü, 'ayumieme xehesüa neni'inüasieca hicü.

²² Mericüsü Perixi heiseriemecü tinimaicaitüni 'iya huye hepaüsita. 'Ayumieme müpäü tinivaruta'eiya, Nuayu Risiyaxi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame, nepi'inüatani xeniuqui. ²³ Tinita'aitüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mi'üviyanicü, mi'uxipitüaçacü, müçavanenacacü hesüana miemete memiparevienicü hesüana memü'axenicü.

²⁴ Mericüsü yapaümexa 'anuçayacu, Perixi mana niuyeicacaitüni yü'üitatü Rurusiramatü mühuriyutüçai. Yu'aurie nitacuevieni Papuru, ni'enieçaitüni ticuxatame yuri que müti'erie Cürisitu Qesusisie. ²⁵ Ticuxataçacu tita mütiheiserie hepaüsita, tevi que mütiyünü'a

hepaüsita, tevi que mütita'inüasieni hepaüsita, Perixi pümacai. Müpaü tinitahüave, Hicürixüa quenemie. Quepaucua tucari nemühüca ne'aurie nepümasitacuevieni. ²⁶ Siepüre nicueviecaitüni Papuru mi'ütüaniquecai tumini 'iya mixünacü ticu'erivatü. 'Ayumieme müixa yu'aurie pitacuecuevivacai, tinicuxatacaitüni hamatüana. ²⁷ Huta viyari 'uyurieca Perixi niuyupata. Purusiyu Pesitu 'isücame nayani. Perixi vanaqui'aritämütü Huriyusixi, 'ayumieme hüacame necu'eirieni Papuru.

25

Papuru que mütitahüavimücücai Sesaxi

¹ Mericüsü Pesitu nuaca haque mehüritüariecai, hairieca tucari 'aye'acu, Sesareya heyeyaca Querusaremesie ninuani. ² Mara'acate memühüritüariecai Huriyusixi va'uquiyarima hüxiena meniu'axüani metehécüatatü Papuru hepaüsita. Menitavavirieni ³ müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa petiuca'iyaritü Querusaremesie quenanunü'a Papuru. Müme meneicueviecaquecaitüni me'imienique huyeta 'uyemieme. ⁴ Pesitu masi müpaü tinivaruta'eiya, Sesareyasiepai nepei'üviyani Papuru. Ne yareutevitü mana nepümie. ⁵ Xesata miemete teyüvavemete nehamatü meque'uhuni, müme mequeheniuquixieca hepaüsitana, xüca tixaütü catiheiserietüni 'icü tevi hepaüsita.

⁶ Mana müixa püca'uyuri, 'atahaica tucari xeicüa ya tamamata. 'Arique Sesareyasie neyani. 'Uxa'arieca yu'uveni haque müre'inüatacai 'acaitü

tinivaruta'aitüani memi'atüanicü Papuru. ⁷ Mana nuacu 'auriena meniyuxeürieni Huriyusixi Querusaremesie miemete. Vaüca türücavimecü metenexeyacaitüni memüniuquixienicü hepaüsitana. Mepüyatatexie me'iseiriyatü yuniuqui. ⁸ Papuru müpaü tiniutaniuni yuhesie mieme, Huriyusixi va'inüari niuquiyari hepaüsita, tuqui hepaüsita, Sesaxi hepaüsita, 'asinepücatiuyuri 'axa ti'aneme, 'utaitü. ⁹ Pesitu vanaqui'aritüamütü Huriyusixi müpaü tinita'eiya Papuru, Peti'avaüriya Querusareme pemüyemie mana nemümasita'inüatacü 'icü niuquixiya hepaüsita. ¹⁰ Papuru müpaü niutayüni, Ne Sesaxi 'uvenieya hüxie xeicüa 'aneputiveni nemü'inüasienicü. Mana xeicüa peuyevese nemü'inüasieni. 'Axa nepücavaruyuri Huriyusixi, heiseriemecü que pemütimate 'ecü. ¹¹ 'Axa xüca netiuyurienique, tixaü xüca netiuyurienique que müreuyevese nemümünicü, nepücanecu'imavaniqueyu nemümünicü. Mesü xüca tixaütü catihücütüni 'icü que memüteniuxixie nehepaüsita, xevitü tixaü pücaýve münesiyetuani vanaqui'aritüamütü. Necanitahüavimücü Sesaxi. ¹² Hicü Pesitu varutahüaveca 'imavamete müpaü tinita'eiya, Sesaxi petitahüavimücü 'acu. Mericüte, Sesaxisüa pecaniyemieni.

Papuru que müti'atüarie 'Acüripa Verenise vahüxie

¹³ Mericüsü müixa tucari 'anucayacu, cuiepa ti'aitame 'Acüripa mütitevacai Verenisematü mene-icu'ivata Pesitu Sesareyapai. ¹⁴ Yapaümexa tucari mana mepuyuri. Pesitu tinicuxaxatüvacaitüni cuiepa ti'aitame Papuru hepaüsita, müpaü

'utaitü, Xevitü tevi 'uva pucu'eiriva Perixi mivi menutahüa. ¹⁵ Querusaremesie neheta'acu, hepaüsitana meteniutahecüata mara'acate memühürütüarie, Huriyusixi va'uquiyarima, menesivavirietü manutahüiyanicü. ¹⁶ Nesü müpäü netinivaruta'eiya, Xumatari tatutuyari müpäü püca'ane, tepüca'iyetuani 'uqui, huxiena meca'axüavavecacu cuxi müme hepaüsitana memüniuquixie, cayüvecacu cuxi yuhesie mieme mütaniuni vaniuquixiya 'hepaüsita. ¹⁷ 'Uva me'u'axüacu, 'ayumieme 'enepücareuterixü. 'Uxa'arieca 'isücame 'uvenieyasie haque nemüra'inüata ne'ayerüca, nenivaruta'aitüani memevitünicü 'iya 'uqui. ¹⁸ Müme memüniuquixiecai quepaucua memanucu'ui, mepücaniuquixiecai 'axa müti'ane mütiuyuricü, que nemütimaicai ne. ¹⁹ Niuqui xüatüaricacü xeicüa tita memüte'ayexeiya hepaüsita xeime Qesusi hepaüsita mümüquicai, Papuru 'ayeniereme müxatacai, mücücü püta meniniuquixiecaitüni hepaüsitana. ²⁰ Nesü 'asinepücatimaicai 'icü niuqui hepaüsita. 'Ayumieme müpäü netinitahüave, Peti'avaüriya Querusaremesie pemüyemie mana peme'inüasienicü 'icü hepaüsita. ²¹ Papuru caneniutavavirieni nemi'üviyanicü, ti'aitame 'Aucusitu mi'enienique. 'Ayumieme netinivaruta'aitüani memi'üviyanicü Sesaxisüa nemenunü'anique. ²² 'Acüripa müpäü tinitahüave Pesitu, Nesüari necani'enieniqueyu 'iya tevi. Müpäü niutayüni, Mericüte 'uxa'a pecani'eniemücü.

²³ 'Uxa'arieca meniu'axüani 'Acüripa

Verenisematü cuini mieme mete'uniütü memamarivavetü. Mana mürayuti'enieritüre meneutahaxüani xei miriyari cuyaxi teva'aitüvamete vahamatü, 'uquisi quiecatari memüva'uquiyarimatücai vahamatü. Pesitu tinivaruta'aitüani memevitünicü Papuru. ²⁴ Hicü Pesitu müpaü niutayüni, Ti'aitame 'Acüripa, xemeta yunaitü tahamatü xemüyucuxeüri 'uquisita, manari xenixeiyani que mü'ane hepaüsita vaüriyarica memünesi'upitüa yunaitü Huriyusixi teüteriyari Querusaremesie 'uvata, müpaü mete'uhivatü quename 'aixüa ca'ane mayeyurini. ²⁵ Ne tixaütü nepücatiucaxei que mütiuyuri que müreuyevese mumünicü. 'Iyasü yamütitahüavimücücaicü 'Aucusitu, ne yanepütinemaicai nemenunü'anicü. ²⁶ Niuqui müheiserie nepücahexeiya nemiti'utüirienicü cuiapa ti'aitame. 'Ayumieme neni'atüani xehesüa, 'ahesüatütü ti'aitame 'Acüripa, pe'iti'inüatayu tixaütü nemürexeyanicü nemütiti'utüanicü. ²⁷ Timaivemepaü nepüca'yüni queyu xüca xeime nehenü'anique hüacame, necatihecüatatü que mütiniuquimarie.

26

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu 'Acüripa hüxie

¹ Mericüsü 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Pecanipitüarieca 'ahesie mieme pemütaniunicü. Papuru yumama 'utaseraca müpaü niutayüni, ² Neuxei ti'aitame 'Acüripa, nenetemaviecame nepüne'eri 'ahüxie nemutaniucü hicü naime Huriyusixi que memüneteniuquima hepaüsita.

³ Huriyusixi naime vayeiyari mücü vaniuqui que memütexüatüa pecatinimaica 'aixüa 'anemecü. 'Ayumieme nepümativaviri pemünesi'enienicü peca'uxivetü.

Papuru que mütiuyeicacai meripai

⁴ Mericüte yunaitü Huriyusixi mecanenimaica que nemüticuyeicacai neteüterima vasata Querusaremesie, matüaripai temaicüyaripai que nemüticuyeicacai. ⁵ Müme matüaripai memünesimaicai xüca metehécüatanique, müme müpäü meniutiyuaneniqueyu ne que nemüticuyeicacai Pareseusixi vahesie netiviyatü. Pareseusixi tita temütehaxeyiasie yeme yamepütecahu. ⁶ Hicü yuri neti'erietü nemüticueviecü tita Cacaüyari mütivarutahüavixü tatevarima mütivaminiquecai, 'ayumieme 'uva neputive ne'inüasietü. ⁷ Yunaitü tateüterima tamamata heimana yuhutatü nuivarite temühüme tucaricü tücaricü 'uximayasicayacü te'eyexeyiatü cuini mieme teneicuevieca Cacaüyari siparasü xüca müpäü tetepitüarieca. Neuxei ti'aitame, ne yuri nemüti'eriecü müpäü neticuevietü, 'ayumieme nehapaüsita mepünüquixie Huriyusixi. ⁸ Titayari xeme xecatëyüvave yuri xemüte'erieca quename Cacaüyari varanucu'uitüani müquite.

Papuru que mütivaruveiyacai

⁹ Neri heuyevecame nepü'eriecai vaüca 'axa nemiyurienicü que mü'ane Qesusi Nasaretitanaca mühücü. ¹⁰ Müpäüta netiniyurienecaitüni Querusaremesie. Yümüireme Cacaüyari teüterimama casariyanata nepüvaranutaxürüvacai,

mara'acate memühürütüariecai heiserie
 menesi'upitüacu. Mecui'ivarümecacu, nenuiqui
 nepeuyequesacai vahepaüsita. ¹¹ Naime
 tuquiteta müixa nepüvaranutaxürüvacai,
 vaüriyarica nepüvapitüacai 'axa memutiyanenicü
 Qesusi hepaüsita. Vaücava nevahecatü
 necanivataveveyacaitüni hipame quiecaritesie.

Ta'aurie que mürave Papuru
 (Nü'arisixi 9:1-19; 22:6-16)

¹² Mericüsü mara'acate memühürütüariecai
 heiserie menesi'upitüacu menesi'uhürütüacu
 Ramasicusie neneyani. ¹³ Neuxei ti'aitame, tuca
 huyeta ne'uyemietü nenixeiya hecüariya taheima
 mieme masi que taupaü xavatüme ne'aurie 'acux-
 avatüme, nehamatü mem'uovacai va'aurieta.
¹⁴ Tanaitü cuiepa tepatixüri. Ne xeime ne-
 niu'enieni müpaü münetiutahüavixü Hepürayusixi
 vaniucicü, Sauru 'acu, Sauru, titayari
 penetiuveiya. Pümasi'ucucuine pemüca'avaüriyacü,
 pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü.
¹⁵ Nesü müpaü netinitahüave, Que pepüpaicü
 'uqui. Ti'aitame müpaü netayüni, Nesü
 necaniquesusitüni pemünesi'uveiya. ¹⁶ Hicürixüa
 quenanucuquexi, 'a'ücacü queneuveni. 'Icü
 'ayumieme pepünesi'uxei, pemanayexeyariecü
 netupiri pemayanicü, pemütihecüatanicü
 que pemünetiuxei que pemünetixeyanita.
¹⁷ Nepümasitavicueisitüani 'ateüterima vasata
 memücahuriyusixi vasata, müme vahesüa nem-
 ananunü'amücü ¹⁸ pemüvaranutanenieritüvanicü,
 yüriya mecu'eirieme hecüariyasie memüteviyanicü,
 Cauyumarie türücariyaya mecu'eirieme
 Cacaüyarisie memüteviyanicü, tita 'axa

memüteyurie memüteheuyehüviyarienicü nehesie yuri mete'erietü, vahesie mütinaquenicü tita memütetanaqui'erieni müme nemüvarupataxü nehesie mieme.

Papuru que müticamiecai tita mütiuxeisie

¹⁹ 'Ayumieme ti'aitame 'Acüripa, yaneticamietü nepatüa que nemütixei taheima mieme.

²⁰ Masi yunaime Ramasicutari meri, 'arique Querusaremetari, naisarie Cureya cuieyarisie miemete, memücahuriyusixita netinivahecüatüacaitüni memütehayevanicü

que memüteyurie ta'aurie me'axürieme Cacaüyarisie memüteviyanicü, yameteyurietü müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecäi vahesie que mütinaque yamemüteyuriecacü.

²¹ 'Ayumieme Huriyusixi tuquita menesi'uviyaca yumamacü mepünesimieniquecai. ²² Cacaüyari nesipareviecacu hicüque, 'ena neputive

netivahecüatüatü teüteri te'aitamete yunaime. Muisexi, texaxatameteta que memutiyanecäi que mütiyüniquecai, müpaü xEICÜA nepaine,

²³ quename heuyevecäi Cürisitu müticuinecü nehaitü, quename mücü meri 'anucuqueca müquite vasata, vatahecüatüaniquecai tateüterima memücahuriyusixita hecüariya hepaüsita, müpaü ne'utaitü.

Papuru yuri que müti'eritüamücücai 'Acüripa

²⁴ Mericüsü müpaü 'utayücu, Pesitu carima müpaü tinitahüave, Papuru pepüca'amatesüari. Vaüca pemüti'a'üquitüacü pepütixamurie.

²⁵ Papuru müpaü tinitahüave, Tixaüsietü Pesitu pemütürücaüye, ne nepücatixamurie. Que

nemüticuxata, nenuiqui yuri paine, timaiveme niuquieya pühücü. ²⁶ Cuiepa ti'aitame 'icü nai pütimate, necamatü yanetinehüaveni 'iya. 'Icü camaicame nepüca'eri, sicurita yapücatiuyü 'icü. ²⁷ Neuxei ti'aitame 'Acüripa, yuri peti'erie 'ecü texaxatamete vaniucusie. Ne necatinimaica yuri pemüti'erie. ²⁸ 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Cari yapaucua Cürisitiyanupaü netiyurieneme pepünesi'ayeitüaniqueyu. ²⁹ Papuru müpaü tinitahüave, Nenevieri nepipitüaniqueyu Cacaüyari, sepa yapaucua sepa yapaümexa tucaricü, 'ecüri yunaitüta xemünesi'enie hicü, xücatüma nehapaü xe'ananetü xehacüneque, 'icü tepüa xeicüa xecahexeyatü cümana nemühüa.

³⁰ Hicü müpaü 'utayücu, cuiepa ti'aitame 'isücameta Vereniseta vahamatü memateita menanucu'uni. ³¹ Me'anuyecüneca yunaitü yameteniyücühüavecaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Icü tevi 'asipücatiuyuri que müreuyevese mümünicü manutahüiyacü. ³² 'Acüripa müpaü tinitahüave Pesitu, 'Icü tevi püyüveniqueyu müxünarieni, xüca ca'itahüavimücünique Sesaxi xeicüa.

27

Papuru que mürenü'arie Xumasiepai

¹ Mericüsü quepaucua Pesitu yamütuyuma temüyehücü naviyasie 'Itariyapai, mepüvayetua Papuru hipame memanutaxüriyacai vahamame. Vahepaüsita menihüritüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Curiyuxi mütitevacai. Cuyaxi müvaravitücücai 'Aucusitu Cuyaximama mepütetetevacai. ² Naviya 'Aruramitiyusie

pümiemetücai. 'Asiya cuieyari tesita niuyeye-icacaitüni. Mana te'acayaxeca tecanecüne. Tahamatü niuyeicacaitüni 'Arisitaricu Tesarunicatanaca Maseruniya cuieyarisie mümiemetücai. ³ 'Uxa'arieca Siruni teneta'axüani. 'Iya Curiyuxi 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni Papuru hepaüsita. Nipitüani menuanicü yuhamicuma vahesüa memiparevienicu. ⁴ Manarita tepeyecü, Sipüre 'aurie temüca'enisitüariecaisie tecaniuyecüne tahepa maye'ecacaicü. ⁵ Haramara 'utüa teniuyecüne Sirisiya 'aurie Pamüpiriya 'aurie. Mana teneta'axüani Mira Risiya cuieyarisie.

⁶ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mana neitaxeiya naviya Herecanitüreyasie mieme 'Itariyasie müyemiecai. Mücüsie cataneutahatüani. ⁷ Müixa tucari 'axücai mana tepu'uvacai. Haveri mieme teneta'axüani Cüniru hüxie. 'Eca mütasi'anutavayacaicü, mana teneyecüne. Cüretatüa teniuyehuacaitüni, viye manucasuri Sarumune müracuteva 'aurie teniuyecüne. ⁸ Mana haveri mieme xEICÜA tenanuyenexüani. 'Arique teneta'axüani Visi Müracu'ane Mürayutituiva müracutevasie. Mana nehuracaitüni quiecaru Raseya müracuteva. ⁹ Hicü müixa tucari 'anucayacu, nicueriva'anecaitüni naviya, manutiyacaicü Huriyusixi vahaquiya. Papuru nivaruta'imaiya ¹⁰ müpaü tivacühüavetü, Neuxei, 'ipaü nepütimate, xe'ica naviyata pütatümaiarieni peuyeveni, tameta tepütatümaiarieni tepeuyexürieni texücayhuni. ¹¹ Xei sienituyari tiva'aitüvame masi nivaru'enieni naviya mücuyuitüvacai naviya cusiyarieyamame, Papuru que mainecai püca'i'eniecai. ¹² Mürati'icapiva pücatinaquequecai

muhaütüsie. 'Ayumieme yumüiretü mepüyu'enie memüyehücü mana, siparasü Penisesie xüca meyüvavenique memeta'axüani, mana memütitenicü muhaütüsie. Penisi catinacutevaca haque mürati'icapiva Cüretasie. Tasutüa ta'utata paye'eca tahepa.

Vitari que müttivarutayuitüvacai haramarasie

¹³ Mericüsü taserieta 'aye'ecacacu, tita memüteheuyehüacai mete'utanaqui'erieme mepüyu'eriecai. Me'enatihanaca tihaname, Cüreta 'aurie mepayenexüa. ¹⁴ Yareutevitü carima 'upacane 'eca teücapaü, Ta'utata Mieme titevatü 'eca. ¹⁵ Naviya niuviya. Te'utatatexieca ta'aurie temehüanicü tahepa maye'ecanicü, tepihayevaxü. Tahüxie tepu'enixüaximecai. ¹⁶ Cuie hapa müyema hetüa Cüraura müracutevatüa te'anuyenexüaca, haveri mieme xeicüa tepüyüvavecai temiviyacü canuva 'esimüpe. ¹⁷ Mehenatihanaca menenacahüaxüani naviya caunari me'anacavütüaca. Mepümamacai capa Sirite xiecariyarisie mete'utavaxüanicü. Yucarüpa mecaxüraca, müpaü me'anenetü yuhüxie meniu'enixüaximecaitüni. ¹⁸ Vitari yemecü pütasi'utayuitüvacai. 'Uxa'arieca yu'ica menanatixürieni. ¹⁹ Hairieca tucarisie tamamacü naviya piniteya tetenanatixürieni. ²⁰ Müixa tucari tau pücahecüacai, xuravesixi mepücahecüacai. Vitari pücatihayevamücücai. Müixa tucari 'anucayacu tetavicueniqueme tepücata'eriecairi.

²¹ Hicü müixa tetahaquiecacu, 'ana Papuru vahixüapa 'utaqueca müpaü niutayüni, Neuxei, 'aixüa cani'aneniqueyu xüca xenesi'u'enienique

yanemaineaicü Cüretasie temücaheyecüncü 'ipaü tetatümayarietü teteheyexürietü. ²² Hicüsüari nepaine, xequeneyutemamavieca. Xevitü xeme yutucari pücatatümaiya, naviya xeicüa peuyeveni. ²³ Tacai yüvicüta 'iya que mü'anesüa nemümieme hesiena mieme nemüti'uximaya Cacaüyari niuquieya tuayame ne'aurie puvecai. ²⁴ Müpaü niutayüni, Papuru 'acu, pepücamaca. Neuyeveca Sesaxi hüxie 'apemutiveni. Camü Cacaüyari pümasi'upitüa yunaima 'ahamatü memü'uva naviyasie. ²⁵ 'Ayumieme nepaine, xequeneyutemamavieca. Ne yuri nepüti'erie Cacaüyarisie quename müpaü tiyüni que nemütiutahüavarie. ²⁶ Cuié hapa müyemasie tepütixüriyani xeicüa tame.

²⁷ Hicü tamamata heimana naurieca tucarisie yüvicüta tahüxi tepeutacüne haramara 'Aruriyaticu müracusevasie. Tücarí hixüapa yacütütü naviya vequemete cuié hehurame mepü'eriecai. ²⁸ Caunari 'inüariyari meneucavivieni yuhetüa. Meniti'inüata xei teviyari mamayari heucatevame. Yareutevitü hutarieca meneicavivieni, tamamata heimana 'auxüme mamayari meniuti'inüata. ²⁹ Menimamacaitüni tetesie tetetivaxüaniqueme me'erietü. Nauca tehapanametaryari cüsapana mehavütüaca, xücatüma 'ucatareque meteniyücühüavecaitüni. ³⁰ Naviya vequemete metenicuvautüvecaitüni que memüteyuta'unacü naviyasie. Canuva 'esimüpe meneucatuani haramarasie yame'utiyuatü mete'itavatü quename hüxienapai tehapanamete me'anuhanaquecai. ³¹ Papuru müpaü tinivarutahüave xei sienituyari cuyaxi

tiva'aitüvame cuyaximame, 'Ime xüca naviyasie mecayuhayeva, xepüca'yüvaveni xemütavicueni xeme. ³² Cuyaxiri canuva 'esimüpe caunariyari menexitexüaniri, mana niucaveni.

³³ Mexi cuxi catucaritücai, Papuru nivatuicacaitüni yunaime 'inüa memüticuanicü, müpaü 'utaitü, 'Icü tucarisie tamamata heimana nauca tucari xepuyuri xeta'icuevatü xecatecuatü. ³⁴ 'Ayumieme nepaine, 'icuai xequeneutanaqui'eriri.

Mücü 'apuve xemütavicuenicü. Xevitü xeme xei cüpayari yumu'usie pücaheuyehüani. ³⁵ Müpaü 'utayüca pa 'uti'üca pamüpariyusi nipitüani Caca'yari yunaime vahüxie. 'Ititaraca, nisutüani 'icuatü. ³⁶ Mümeta meniyuvaüriya, 'icuai meniutanaqui'erieni.

³⁷ Tanaitü naviyasie temüyetecai huta sienituyari heimana haica teviyari heimana tamamata heimana 'ataxevitü tecanipaümecaitüni.

³⁸ Te'utihuxacari 'icuaicü, naviya tena'exanariya tehenatixürieca türicu haramarasie.

Naviya que mütiutatümaiari

³⁹ Mericüsü tau hanecu, cuie mepücamaicai. Yusicuriviyame cuie mepuxei haque macuxiecariyacai. Cuiepa mepeitihüaniquecai naviya xüca meyüvavenique. ⁴⁰ Tehanamete meniutatüani, menicu'eirieni haramarasie.

Mexicuxirita 'itunisitüvame caunariyari meniuxüna. Carüpa 'esimüyeva metixüraca, cuiepa menitinxüaximecaitüni. ⁴¹ Haramara mayunaquesie meniu'axüani.

Muva cuiepa menatinexüani. Surieya cuiepa neuhani, mana niyuhayeva niuseire. Cüsapana

nita'unirümeccaitüni türücariyacü. ⁴² Hicü hipatü cuyaxi menivacuicucaitüni memanutaxüriyacai, capa xevitü tavicuenicü 'uhauximetü. ⁴³ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame masi pitavicueisitüamücücai Papuru. 'Ayumieme nivarutanenani 'asimemücateyurienicü que memaitücaitei. Niva'aitüacaitüni müme memahauvavecai memeucasunaxüanicü meri, cuiepa memütinexüanicü, ⁴⁴ hipatüta 'arique cüyesie hipatü naviyasie miemetesie 'amemütinexüanicü. Müpaü mete'uyurieca yunaitü meputavicuei cuiepa me'uta'axüaca.

28

Papuru que mütiuyeicacai Maritasie

¹ Mericüsü te'utavicueca, 'anaque tetenetimani Marita müracutevacai cuie hapa müyemacai. ² Teüteri muva miemete yemecü 'aixüa meteniu'iyaricaitüni tahepaüsita. Meniutinaini, muva metani'atüani tanaime müviyeaicü muhaütücaicü. ³ Hicü Papuru necucü'eni, taipa nenutixürieni. Cu macuxücasie heyeyaca, mamayasie niqenui. ⁴ Teüteri muva miemete me'ixeyatü cu mamayasie haviecame, müpaü meteniuyutahüave yunaitü, Nusenu 'iya tevi xüari tiyumemivame canihücütüni, sepa mutavicuei haramarasie, heiserie pücapitüari 'ayenieretü müyuhayevacü. ⁵ Masi 'iya yumama niutasique. Cu taipa neuveni. Tixaü 'asipüca'u'itüari. ⁶ Müme mepicueviecai müpaü metecu'erivatü, Tietüsü tahaimücü, müquitü cavemücü yapaucua. Me'icueviecacu me'ixüariecacu müixa, 'asipüca'uyü. 'Ayumieme yücü

meteniyücühüaveni. Müpaü meteniutiniutücüne, Xüari canicacaüyaritüni. ⁷ Mericüsü mana hurava cuie nicumacaitüni, Pupiriyu mütipinieyatücai. Yunaim haramarasie müyema cuiepa memütamacai püva'uquiyaritücai 'iya. Tasi'utanaqui'erieca haica tucari 'aixüa tiuca'iyaritü pütasi'upitüa haque teme'axüani. ⁸ Pupiriyu quemasieya hüiyacü hacuisicü ticuyetü 'aniucateitüni. Papuru hesüana neutahani, yutanenevieca heimana 'utimeca nenayehüani. ⁹ Müpaü tiuyücu, haramarasie müyema cuiepa memütamacai hipatü tecuicucate meniu'axüani, meniuti'uhayemarieni. ¹⁰ Müme vaücava metatenimicuacaitüni. Teyehuximecacu mepütatemicuacai tita temüteheuyehüacai.

Papuru que müreta'a Xumasie

¹¹ Hicü haica meseri 'utixücu, naviyasie tenecüne. Haramarasie müyema cuiepa nitiheteitüni mücü naviya muhaütücaisie. Herecanitüreyasie pümiemetücai, Vavarixi pü'inüarieyatücai. ¹² Siracusa teheta'axüaca, haica tucari tepütahayevacai. ¹³ Mana teheyecüneca, Requiyyu teneta'axüani. Xei tucari 'anucayacu, taserieta pa'ecacai. Hutarieca tucarisie Puteuri teneta'axüani. ¹⁴ Mana tenivaretaxeiya ta'ivamarixi. Müme mepütasi'uta'inie 'atahuta tucari temüyurienicü vahesüa. Müpaü tete'uyurieca, Xumasie teneta'axüani. ¹⁵ Ta'ivamarixi mana miemete meni'enanacaitüni tahepaüsita. Menayenexüani metasi'anucunaqueque 'Apiyu Pürasayarisiepaitü, Haica Canitinayari Macu'upai. Papuru varuxeyiaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Vaüca niyuvaüriyacaitüni.

16 Xumasie teheutahaxüacu, xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame nivayetuanı memanutaxüriyacai cuya mühüritüariecaisüa. Papuru niupitüarieni yuxaüta mecanicü cuya 'i'üviyamematü.

Papuru que müticuxatacai Xumasie

17 Mericüsü hairieca tucarisie Papuru yuhesüa nivaruta'inieni müme Huriyusixi memüva'uquiyarimatücai. Me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'ivamarixi, sepa 'asinemücatiuyuri teüteri vahepaüsita, tatevarima vatutuyari hepaüsita neca'uxiva'atü, nepüyetuiya Querusaremesie nehüatü Xumatari vahesüa. 18 Müme va'isücate menesi'u'enieca menenixünacucaitüni 'asinemücatiuyuricü que müreyevecai nemümünicü. 19 Huriyusixi

memeuniucacaicü neniüqui hepaüsita, 'ayumieme vaüriyarica nepihüavimücücai Sesaxi, sepa neteüterima vahepaüsita tixaütü nemücarexeiyacai nemütiniuquixienicü.

20 'Ayumiemericü nenixeta'inieni tahüxi temütinenierenicü nemütixecuxaxatüvanicü. Yuri neti'erietü nemicuevicü tita 'Ixaherisixi temütecuevi, 'ayumieme 'icü tepüa nepa'ü.

21 Mümesü müpaü metenicühüaveni, Tame xapate tepü'ca'utanaqui'erivave Cureyasie miemete 'ahepaüsita. Xevitü ta'ivama pücanuave 'axa tatihecüatüatü 'axa ticuxatatü 'ahepaüsita.

22 Tecamani'enieniqueyu que pemüticu'eriva. 'Iyasie memüteviya vahepaüsita 'icü xEICÜa tepütemate, naisarie 'axa metenicuxasivani.

23 Mericüsü tucari menipitüani memü'axüanicü. Hesüana manucateisie yumüretü meniu'axüani. Tinivacuxaxatüvacaitüni tivahecüatüatü que

müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, yuri tiva'eritüamütü Qesusisie, Muisexi 'inüariyaricü texaxatamete vaxapayaricü 'iseiriyatü yuniuqui. 'Amanamecü mütiucatarixü 'acayunecuque tinicuxatacaitüni. ²⁴ Hipatü meni'eniecaitüni

niuquiya, hipatü yuri mepücate'uta'erie. ²⁵ Yunaitü yaxecüa mecateyücühüavetü meneutayeixüani, xei niuquiyari 'utaniucu Papuru 'ipaü 'utaitü, 'Iyari Mütiyupata 'aixüa caniyutayüni, Quisariyaxi tixaxatame müpaü tivacühüavecacu tatevarima,

²⁶ 'Icü teüteri vahesüa quenemie, müpaü quetini-varetahüavi,

Yemecü xepü'enanani peru tixaü xepücate'enieni.

Yemecü xepüneniereni peru tixaü xepücatexeyia.

²⁷ 'Icü teüteri yu'iyarisie mepüyü'üaraxi.

Vaüriyarica xecüa mepü'enana yunacatecü.

Vahüxite pu'itutupe

Capa meheunenierenicü yühüxicü,

Capa me'u'enananicü yunacatecü

Capa yametetimanicü yu'iyarisie,

Capa ta'aurie me'axürienicü

Capa nevaranayexürienicü.

²⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme, Cacaüyari 'icü niuqui caneyenü'ani memücahuriyusixi vahesüa memütaviceisitüarienicü. Mümesü mecani'eniecacuni. ²⁹ Hicü müpaü 'utayücu

Huriyusixi menecüne niuqui mexüatüatü vaücava.

³⁰ Mericüsü huta viyari mana peyuri yücümana tiyutuatü. Mana nivanaqui'eriecaitüni yunaime memü'axecai hesüana. ³¹ Camatü

tinivahecüatüacaitüni que müti'ane Cacaüyari

ti'aitametücacu. Tiniva'üquitüacaitüni Ti'aitame
Quesusi Cürisitu hepaüsita, canenarietü.

**Cacaüyari niuquieya xapayari türatu hecuame
hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame
Qesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)
El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador
Jesucristo**

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3